

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Ústav regionální a podnikové ekonomiky

Vývoj zemědělství v Jihomoravském kraji

Diplomová práce

Vedoucí práce

prof. Ing. Věra Bečvářová, CSc.

Autor

Bc. Andrea Šmídová

Brno 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci *Vývoj zemědělství v Jihomoravském kraji* vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou *Směrnici o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 22.5.2015

Bc. Andrea Šmídová

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych chtěla poděkovat Prof. Ing. Věře Bečvářové, CSc., vedoucí diplomové práce, za odborné rady, cenné připomínky a celkovou pomoc, kterou mi poskytovala v průběhu zpracování diplomové práce. Poděkování patří také Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu a Ministerstvu zemědělství, které mi poskytly podklady nezbytné pro zpracování práce. Dále patří velké poděkování celé rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

ABSTRAKT

ŠMÍDOVÁ A. *Vývoj zemědělství v Jihomoravském kraji*. Diplomová práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2015

Diplomová práce je věnována problematice zemědělství a jeho vývoji v Jihomoravském kraji. Vychází z charakteristiky změn podnikatelského prostředí v současném zemědělství a agrárním sektoru obecně a jeho projevů na regionální úrovni. Zabývá se vymezením podmínek pro zemědělství ve zkoumaném regionu, analyzuje a hodnotí vývoj produkce základních komodit rostlinné a živočišné produkce, komparuje jeho vývoj a postavení v rámci České Republiky a ostatních krajů. Analýzy vycházejí z hodnocení vývoje základních ukazatelů zemědělství včetně naturálních a ekonomických výsledků vybraných komodit rostlinné a živočišné produkce v letech 2002 - 2013. Jako předpoklad pro interpretaci výsledků komoditních analýz jsou v teoretické části uvedeny základní charakteristiky podmínek českého zemědělství před a po vstupu do Evropské Unie.

Klíčová slova

Zemědělství, agrobiznis, Jihomoravský kraj, Společná zemědělská politika, agrární trh

ABSTRACT

ŠMÍDOVÁ A. *Agricultural development trends in the Southern Moravia region*. Diploma thesis. Brno: Mendel university in Brno, 2015

The diploma thesis deals with the developmental trends in agriculture in the region of Southern Moravia. Apart from the general characteristics, the diploma thesis evaluates the development of the production of the fundamental commodities and the status of the given region within Czech Republic, as well as other regions. For the purposes of the evaluation were used results of the harvest and states of chosen commodities of plant and animal production from between the years 2002 and 2013. The analysis of the commodities is completed by the assessment of the conditions and facts that were connected to the admission of Czech Republic into the European Union.

Key words

Agriculture, agribusiness, Southern Moravia region, Common Agricultural Policy, agrarian market

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 CÍL A METODIKA PRÁCE	7
3 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA	8
3.1 Zemědělství EU	8
3.1.1 Základní charakteristika agrárního trhu EU.....	8
3.1.2 Společná zemědělská politika (SZP)	10
3.2 Zemědělství ČR	15
3.2.1 Vývoj zemědělství ČR před a po roce 1989	17
3.2.2 Základní charakteristika agrárního sektoru ČR.....	18
3.2.3 Podnikatelské prostředí dnešního zemědělského sektoru	23
3.2.4 Aplikace systému a nástrojů SZP v ČR	27
3.2.5 Dotace do zemědělství v ČR	32
4 PROJEVY VÝVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI	35
4.1 Charakteristika Jihomoravského kraje (JMK)	35
4.2 Zaměstnanost v zemědělství	40
4.3 Využití půdního fondu	42
4.4 LFA v Jihomoravském kraji	46
4.5 Výrobní struktura zemědělských podniků.....	47
4.6 Finanční podpora zemědělství v Jihomoravském kraji.....	50
4.7 Rozsah a struktura komoditních výstupů v rostlinné produkci.....	56
4.7.1 Obiloviny.....	58
4.7.2 Olejniny.....	63
4.7.3 Okopaniny	65
4.7.4 Pícniny	69
4.8 Rozsah a struktura komoditních výstupů v živočišné produkci.....	70
4.8.1 Skot.....	71
4.8.2 Prasata	73
4.8.3 Drůbež	76
6 ZÁVĚR	79
ZDROJE	83
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	93

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	95
SEZNAM OBRÁZKŮ	98

1 ÚVOD

Zemědělská výroba a produkce potravin patří mezi tradiční odvětví národního hospodářství, i když jeho vnímání a pozice v ekonomice se poměrně významně mění. Zemědělství v dnešní době nepředstavuje pouze odvětví zajišťující produkci potravin, ale zaujímá významnou sociální a environmentální funkci. Zejména ve vyspělých státech je zemědělství podporováno nejen pro funkci produkční, ale také pro funkci krajinytvornou, environmentální, sociální a další. Zemědělská činnost je tradičně základním prvkem aktivit venkovského prostoru a ve své podstatě zastává funkci, která je důležitá pro společnost a její životní prostředí, je podporována prostřednictvím celé řady národních, či evropských dotačních programů.

Specifikem zemědělství jako odvětví materiální výroby je skutečnost, že jeho finální výsledky vycházejí z bezprostředního působení společnosti na přírodu. S ním souvisí i vzájemná podmíněnost jeho produkční i neprodukční (politická, krajinytvorná) funkce. Zemědělství je však, a to trvale, zejména producentem potravin a jeho význam v současnosti roste, přesto, že podíl osob zaměstnaných v tomto odvětví v České republice, obdobně jako v ostatních hospodářsky vyspělých zemích, klesá. Znakem vyspělých ekonomik obecně je právě klesající počet obyvatel pracujících ve výrobě v kontrastu k růstu podílu pracujících v dalších hospodářských sektorech, hlavně ve službách. Zemědělská výroba je součástí ekonomicko-sociálních procesů, které probíhají v přírodně-sociálním prostředí regionů, které by měly využívat, ale také respektovat podmínky a zvláštnosti tohoto prostředí

Po přistoupení ČR k EU získalo české zemědělství povinnost přijetí Společné zemědělské politiky (SZP) platné pro celé Evropské společenství. Současně tím byla dána možnost využít celkového rámce a daných pravidel v kontextu svých národních resp. regionálních specifik a strategie rozvoje.

Do jaké míry Česká republika v přístupových jednáních vyjednala podmínky pro uplatňování SZP v ČR a jednotlivých (rozdílných) agroekologických podmínkách tak, aby se dokázala prosadit na společném agrárním trhu EU a tak podpořila pozici zemědělců, ukazují i výsledky analýz vývoje zemědělství jednoho z tradičních agrárních regionů, Jihomoravského kraje.

2 CÍL A METODIKA PRÁCE

Cílem práce je charakterizovat podmínky a analyzovat základní vývojové tendence zemědělství v Jihomoravském kraji. Součástí práce bude také zhodnocení postavení kraje v rámci České Republiky a komparace s ostatními kraji.

Metodicko-metodologicky je práce systematicky členěna do několika hlavních částí, z nichž každá má své dílčí podkapitoly.

V první části práce jsou vymezena základní teoretická východiska týkající se postavení zemědělství a základních charakteristik agrární politiky v rámci EU. První polovina kapitoly je věnována Společné zemědělské politice (dále SZP) a jejím reformám. V druhé části je charakterizován vývoj zemědělství v ČR před a po roce 1989 a konkrétně také jeho pozice těsně před vstupem do Evropské Unie. V další části je již charakterizován samotný postup a model implementace SZP v České Republice včetně struktury finančních toků plynoucích do zemědělství.

Druhá část práce se zabývá konkrétním vývojem, podmínkami a souvislostmi zemědělství na území Jihomoravského kraje. Úvodem této kapitoly je socioekonomická, ekologická, demografická a geografická analýza daného kraje. Na ni navazuje charakteristika kvality půdního fondu, zaměstnanosti, počtu a struktury zemědělských podniků. V další části je charakterizován vývoj alokace vybraných typů dotací, a to jak v rámci vybraného kraje, tak v rámci ČR a ostatních krajů. Poslední a nejdůležitější částí práce je zhodnocení vývoje produkce vybraných komodit rostlinné a živočišné výroby. Z rostlinné výroby se jedná o vývoj produkce obilovin, řepky, cukrovky, brambor a píce v letech 2002 - 2013. V živočišné výrobě se jedná o chov skotu, prasat a drůbeže v daném období.

Poslední kapitolou je závěr, ve kterém jsou diskutovány dílčí závěry a celkové zhodnocení plynoucí z jednotlivých kapitol diplomové práce.

Teoretická část práce se opírá o literaturu a studie publikované k tématu práce a uvedené v seznamu literatury. Základním zdrojem dat k této práci byly zejména údaje Českého statistického úřadu www.czso.cz a internetový portál Ministerstva zemědělství www.eagri.cz.

3 ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Zemědělství EU

3.1.1 Základní charakteristika agrárního trhu EU

Evropa se skládá z mnoha regionů s různými podmínkami pro zemědělskou produkci. V každém z nich jsou používány specifické výrobní metody. Hlavní výhodou zemědělství EU je vysoká kvalita získávaných produktů. V roce 2013 zhruba 9,9 milionů osob obdělávalo v Evropské unii přes 164 tisíc hektarů půdy, což znamená, že polovina rozlohy EU se využívá k zemědělství. Zemědělství přitom v Unii plní mnoho různých funkcí. Zahrnuje činnost od pěstování plodin a chov zvířat za účelem produkce potravin přes jejich zpracování, prodej zemědělských výrobků až po údržbu krajiny a zachování životního prostředí. Současnou úroveň evropského zemědělství charakterizují následující rysy:

- Zemědělství v EU je moderní a konkurenceschopné. Unie zaujímá vedoucí místo na světových trzích, jak z pohledu vývozce, tak i dovozce.
- EU má v zásadě udržitelný a efektivní zemědělský sektor, který je založen na využití bezpečných a hygienicky nezávadných metod produkce, které jsou šetrné k životnímu prostředí.
- Zemědělský sektor EU přispívá k uchování a rozvoji života na venkově. Úlohou zemědělců není jen produkovat potraviny, ale zajišťovat zachování krajiny jako místa, kde žijí, pracují a které využívají k rekreaci. [12]

Přestože se význam zemědělství pro venkovská hospodářství snižuje, stále přispívá k dosažení hospodářského růstu a environmentální udržitelnosti dotčených oblastí.

Na agrární sektor je někdy nazíráno jako na nejregulovanější sektor EU, ale současně jako na nejdotovanější odvětví. O parametry regulace a míru dotací do sektoru je veden uvnitř EU, ale i mimo rámec unie, permanentní politický boj, do kterého se promítají individuální zájmy jednotlivých zemí. Nejvýznamněji ovlivňuje vývoj v sektoru Francie, kde má vnitrostátní agrární lobby nejsilnější postavení. [28]

Zemědělství je odvětvím, v němž jsou pro dlouhodobé přežití podniku významné nejen ceny vstupů, technologií a ceny výstupů, nýbrž také podpory zvyšující příjmy netržního

charakteru. Zemědělské podniky nových členských států jsou znevýhodněny tím, že přímé platby v přepočtu na hektar jsou ve srovnání s průměrem EU nižší i po roce 2013, kdy se předpokládalo, že dosáhnou konečného objemu. V poměru k enormním investičním potřebám zemědělských podniků nových členských zemí jsou a také zůstanou přímé platby v každém případě nízké. [28]

Snad největší výzvu pro zemědělský a potravinářský sektor nových členských států představuje splnění náročných požadavků v oblasti fytosanitárních, veterinárních, zdravotních a environmentálních standardů i standardů souvisejících s ochranou zvířat. Jejich naplňování nárokuje značné investice do zemědělství, ale také do odvětví předcházejících a navazujících na zemědělství a souvisejících s likvidací technologické zaostalosti. [2]

Tempo růstu zemědělské produkce zemí EU 27 v průběhu posledních dvaceti zpomaluje. Podíl zemí současné sedmadvacítky na světové produkci rozhodujících komodit klesá. Vývoj je odvětvově a komoditně diferencovaný a souvisí s vývojem v ostatních částech světa. V poklesu podílu EU u živočišných komodit se kupř. navíc promítá především zrychlení růstu produkce zejména v Asijských zemích. Z rostlinné produkce si zachovává EU pozice (cca 25% podíl) při trvale rostoucí světové produkci pouze u pšenice. Zlepšuje se postavení i ve světové produkci řepky, s více než třetinovým podílem EU. Naopak trvale klesá podíl evropské produkce u okopanin. Celkové resp. průměrné údaje však nemají dostatečnou vypovídací schopnost pro hodnocení reálné situace zemědělství a jeho vývoje uvnitř samotného Společenství. Z rozboru vývoje jednotlivých zemí totiž vyplývá, že formování společného trhu mj, právě v důsledku určitých rozdílů v konkrétní realizace rámcových pravidel SZP v agrární politice každého členského státu má poměrně rozdílné projevy a důsledky. Prokazatelné jsou zejména rozdíly ve vývoji produkce mezi původními a novými členskými zeměmi. [25]

V současném modelu znovu narůstá úloha výrobní činnosti zemědělství pro naplnění jeho role v rozvoji venkova i celé společnosti. Úspěch či neúspěch řešení ve výrobní sféře se v současných podmínkách stále výrazněji odráží ve všech dimenzích (ekonomické, ekologické, technologické i lidské a sociální) rozvoje regionů, a to nejen v podmínkách Evropy. [3]

3.1.2 Společná zemědělská politika (SZP)

Společná zemědělská politika (dále v textu jen **SZP**; známá též pod zkratkou **CAP** – Common Agricultural Policy) je nejstarší politikou Evropských společenství. Římská smlouva z roku 1957 stanovila pro zemědělství několik základních cílů, které byly potvrzeny i Lisabonskou smlouvou. Konkrétně jde o tyto cíle: [70]

- zvýšení produktivity zemědělství pomocí technického rozvoje a optimálního využití výrobních faktorů, zejména pracovní síly,
- zajištění spravedlivé životní úrovně zemědělského obyvatelstva zejména zvyšováním individuálních výdělků zemědělců,
- stabilizace trhů,
- pravidelné zásobování zemědělskými výrobky,
- zajištění přiměřené ceny pro spotřebitele.

Reformy SZP jako reakce na změny prostředí

Společná zemědělská politika dosáhla při svém naplňování cílů dílčích úspěchů. Začala se však potýkat s postupnou nadprodukcí. Část výroby musela být nákladně uskladněna nebo zlikvidována. Díky vývozním subvencím se podařilo exportovat pouze část nadprodukce. Postupně se systém zemědělské politiky stal velmi nákladným a vyžadoval nezbytné reformy. V 70. letech 20. století činil podíl společné zemědělské politiky EU 80 % rozpočtu. Dalším zásadním důvodem pro reformy zemědělské politiky bylo postupné rozšiřování Evropských společenství o agrární země jižního křídla. [69]

V reakci na to se členské státy rozhodly, že zemědělci ponесou část nákladů spojených s nadprodukcí, což je přiměje produkci snížit. Postupem času byla vypracována řada opatření, která v oblasti výroby mléka a obilnin přenesla část odpovědnosti za nadprodukcii na zemědělce. Vedle toho byla v roce 1988 zavedena tzv. „rozpočtová disciplína“. Šlo o politickou dohodu, že růst výdajů záruční sekce fondu je třeba omezit na 74 % růstu HDP Evropské unie. [60]

Na druhé straně měly být v období 1989-1993 zdvojnásobeny výdaje společného rozpočtu na podporu hospodářsky slabších regionů a oblastí procházejících ekonomickou restrukturalizací (podíl výdajů na strukturální politiky na celkových výdajích rozpočtu

vzrostl v letech 1988-1992 ze 17 % na 27 %). Dostatek finančních prostředků na příjmové straně rozpočtu byl zajištěn zavedením čtvrtého rozpočtového zdroje, tj. příspěvků všech členských států na základě jejich HNP (později HND), díky němuž je vybráno potřebné množství financí, pokud jsou první tři zdroje nedostačující. [39]

Mac Sharryho reforma v roce 1992 (CAP I)

Koncem osmdesátých let bylo zřejmé, že SZP je nutné reformovat, a to jak z důvodu zastaralosti některých opatření, tak rovněž z důvodu probíhajících rozhovorů o liberalizaci světového obchodu v rámci Uruguayského kola rozhovorů GATT probíhajících v letech 1986 až 1994. Z toho vyplývala i přijatá rozhodující opatření v rámci reformy: [70]

1. Intervenční ceny hlavních komodit byly sníženy takto: ceny u obilí o 29 %, -ceny pro hovězí maso o 15 % a ceny mléčných výrobků o 5 –15 %.

2. Ztráty příjmu zemědělců byly nahrazeny tzv. kompenzačními platbami. Evropská komise navrhovala kompenzační platby pouze pro malé zemědělské podniky. Tento návrh byl však pod tlakem Velké Británie, Francie a dalších zemí s relativně velkými zemědělskými podniky zamítnut a systém kompenzačních plateb byl aplikován plošně pro všechny zemědělce. Tyto podpory však nebyly bezprostředně odděleny od produkce. I tento typ nástrojů vyvolával deformace trhu zemědělských výrobků. Kompenzační platby se však staly nástrojem omezení nabídky formou limitování podpor, které byly vázány na rozsah produkce v referenčním období. K dalšímu omezení nabídky zemědělské produkce byla zavedena povinnost uvádět půdu do klidu jako podmínka pro získání podpor na plodiny na orné půdě.

3. Současně byla přijata doprovodná opatření: [2]

- agro-environmentální opatření k podpoře ochrany životního prostředí,
- podpora zalesňování zemědělské půdy,
- podpora předčasného odchodu zemědělců do důchodu.

4. Zavedena byla také podpora organického zemědělství a jeho certifikace.

Mezi rozhodující body této dohody patřilo:

- zavedení zvláštních ochranných opatření (SSG, special safeguard measures) v případě ohrožení domácích trhů.
- dohoda o olejninách, kde EU získala právo na časově limitovanou možnost vysoké podpory svých producentů olejnin, avšak na striktně stanovené množství produkce.
- zařazení kompenzačních plateb EU do "modrého boxu" (blue box), tedy skupiny takového typu podpor, na které se nevztahují omezení výše domácích podpor z hlediska GATT. Dohoda měla omezené trvání do roku 2003. [25]

Model byl koncipován tak, aby dokázal zohlednit specifika evropského zemědělství a uznat významnost veřejných statků, který tento sektor produkuje v podobě údržby kulturního stavu krajiny, jejího osídlení, ochrany přírodních zdrojů a vyšších nároků na metody zemědělské výroby v hustě osídleném evropském prostoru. [25]

Reforma v rámci Agendy 2000 (CAP II)

V reformních krocích zahájených Mac Sharryho reformou v roce 1992 pokračovala EU další dílčí reformou v rámci Agendy 2000. Pro zemědělství připravena v závěru devadesátých let a byla přijata již v roce 1999 na Berlínském summitu. Agenda 2000 reagovala v zásadě na tři nové skutečnosti: [25]

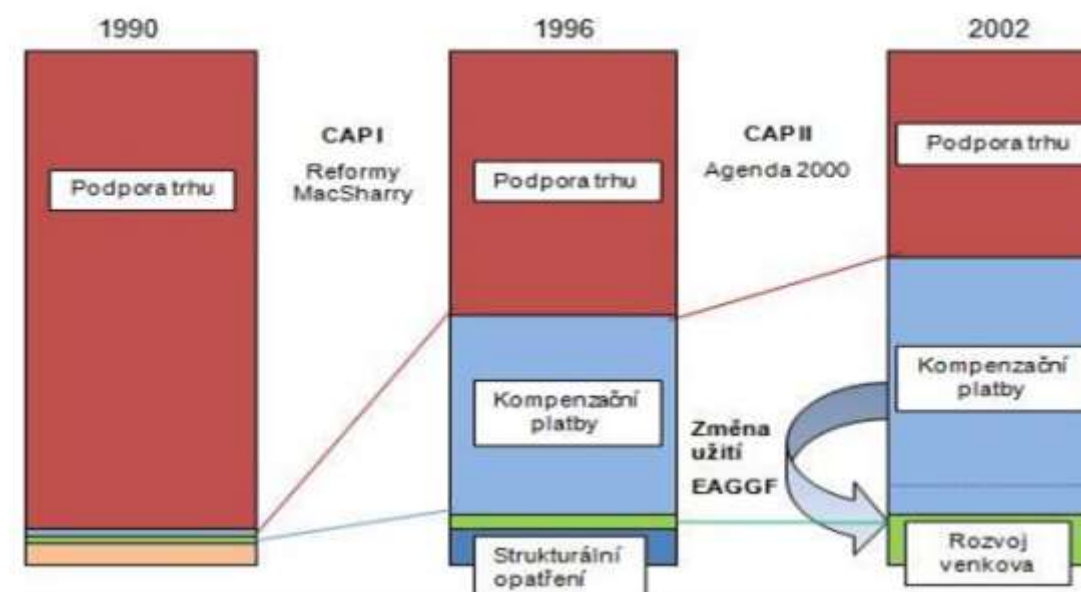
1. blížící se nové kolo jednání WTO a s tím související neudržitelnost stávající SZP ve vztahu k požadavkům další liberalizace agrárních trhů,
2. očekávané další významné rozšíření EU a s tím spojené dopady na rozpočet a nabídkovou stranu agrárního trhu EU,
3. požadavek snížení rozpočtové náročnosti SZP a snížení napětí mezi členskými státy EU, které byly čistými plátcí a členskými státy - příjemci uvnitř EU. [25]

V uvedeném kontextu se jednalo o následující souvislosti a přijatá opatření: [60]

- *Nižší podpora cen povede k zvýšení konkurence* - dojde k omezení tržní podpory cen o 15 % u obilovin a 20 % u hovězího masa. V letech 2005–2006 dojde k patnáctiprocentnímu snížení dotací také v mléčné výrobě.
- *Solidní životní úroveň zemědělců* - snížení dotací bude zčásti kompenzováno zvýšením přímých plateb.
- *Posílení postavení EU v mezinárodním obchodě* - orientace na větší trhy pomůže v přípravě na přijetí nových členských států a posílí pozici EU při jednáních na světové úrovni.
- *Důraz na kvalitu* - reforma bere plně v úvahu zvýšený zájem spotřebitelů o to, zda jsou potraviny kvalitní a bezpečné, zda není při jejich výrobě poškozováno životní prostředí a zda se zachází ohleduplně s hospodářskými zvířaty.
- *Integrace cílů ochrany životního prostředí do CAP* - členské státy musí podnikat odpovídající opatření na ochranu životního prostředí.
- *Nový rámec rozvoje venkova* – druhý pilíř SZP. Nová politika rozvoje venkova si klade za cíl vytvořit promyšlený rámec budoucího rozvoje evropských venkovských oblastí. Programy rozvoje venkova představují systémy finanční podpory, které na základě jednotné strategie usilují o posílení zemědělství a lesního hospodářství, zvýšení konkurence mezi venkovskými oblastmi a ochranu životního prostředí.
- *Decentralizace* - část přímých dotací do sektoru výroby hovězího masa a mléčných výrobků bude z rozpočtu EU přicházet do členských států, které je budou rozdělovat podle svých specifických a regionálních priorit.
- *Další zjednodušení CAP v oblasti legislativy.*

Bohužel ani ambiciózní reformy v rámci Agendy 2000 nepřinesly své ovoce. Navíc blížící se rozšíření Evropské unie o 10 nových členských států - včetně velkého Polska se silným zemědělským sektorem - by za stávajících pravidel učinilo Společnou zemědělskou politiku velice těžko financovatelnou. Dohoda o radikální reformě zemědělské politiky EU založené na dotacích je rovněž nezbytným předpokladem pro pokračování katarského kola jednání Světové obchodní organizace. [60]

Obrázek 1: Vývoj SZP v hlavních systémech podpory v devadesátých letech a na přelomu tisíciletí [1]

Další přelom znamenala v roce 2003 **Fischlerova reforma**, jež zavedla jednotnou platbu na farmu. Zemědělci tak namísto několika plateb získávají jen jednu. Výše plateb se určuje buď na základě plateb obdržených v minulosti (historický model) nebo podle plateb na plochu obdělávanou v prvním roce zavedení systému (regionální model) nebo v modelu hybridním kombinujícím oba principy. Vyplácení přímých plateb je podmíněno dodržováním souboru legislativních norem, tzv. *cross-compliance* (19 pravidel pro ochranu životního prostředí, bezpečnost potravin a zdraví zvířat). Při nedodržení požadavků jsou stanoveny sankce. Reforma zdůraznila politiku rozvoje venkova - tzv. druhý pilíř SZP. Prostřednictvím modulace se začalo přesouvat stanovené procento z přímých plateb (I. pilíř SZP) na rozvoj venkova (II. pilíř SZP). [29]

Hlavními myšlenkami Fischlerovy reformy bylo:

1. Oddělení přímých plateb od produkce (decoupling), zemědělec dostane jednu podporu ve výši součtu jednotlivých přímých plateb.
2. Plnění standardů ochrany životního prostředí a bezpečnosti potravin, jako podmínka pro poskytnutí přímých plateb.
3. Uplatnění modulace, snížení přímých plateb bude kompenzováno podporou venkova.

4. Zavedení nástroje finanční disciplíny, při překročení stropu agrárních výdajů EU lze понížít výdaje na přímé platby.
5. Rozšíření palety programů venkovského rozvoje o opatření k dosažení standardů ochrany životního prostředí, bezpečnosti potravin, aj.
6. Zavedení podpory pěstování energetických plodin.
7. Snížení intervenční ceny u mléčných produktů.
8. Zjednodušení administrace SZP pro členský stát i zemědělce [25]

Změny pokračovaly v roce 2004, kdy byl dále upraven systém financování SZP. Pro finanční perspektivu 2007-13 byly určeny dva fondy: *Evropský zemědělský záruční fond a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova*.

Další změny přinesl tzv. *Health check*, neboli prohlídka zdravotního stavu SZP v roce 2008. Prostřednictvím balíčku čtyř legislativních dokumentů byly schváleny dílčí úpravy a drobnější zásahy do některých mechanismů SZP (přímé platby a systém modulace; oddělení podpor od produkce, změny v odvětví společného trhu s mlékem a mléčnými výrobky včetně postupného odstraňování tzv. mléčných kvót; nové priority v oblasti rozvoje venkova). [29]

Další koncepce rozvoje po roce 2013 je potom založena strategií v rámci dokumentu Agenda 2020

3.2 Zemědělství ČR

Jak již bylo uvedeno, zemědělský sektor (zemědělství, lesnictví a rybolov) je neodmyslitelnou součástí národního hospodářství. Jeho důležitost nespočívá pouze v produkci surovin nutných pro sektor potravinářský a ostatních zemědělských produktů, ale má rovněž velký význam pro zachování kulturní krajiny.

Díky přírodním podmínkám v naší zemi, řada podniků i jednotlivců hospodaří vhodným kombinováním živočišné a rostlinné výroby. Najdou se však i tací, kteří se specializují výhradně na produkci rostlinnou. [66]

V současné době je velmi často diskutována potravinová bezpečnost ČR, kdy výroba má dlouhodobě klesající trend, který je dán především úbytkem živočišné výroby na území

celé české republiky. Alarmující je především fakt, že před rokem 1989 byla ČR zcela potravinově soběstačnou zemí, a to i díky využití výměry zemědělského půdního fondu ČR, který činí přes 4 tis. ha, cca 54 % rozlohy státu. Jeho největší část připadá na půdu ornou, i když její rozloha klesá. Na druhé straně se zvětšuje plocha trvalých travních porostů. Ke změnám dochází i v oblastech, které mají méně příznivé podmínky pro intenzivní využívání půdy. [66]

Na základě komplexního průzkumu půd a podle kritérií Evropské unie byly 2/3 zemědělské půdy v ČR zařazeny do méně příznivých oblastí a do oblastí s ekologickým omezením.

Nicméně na území ČR se přesto pěstují všechny plodiny charakteristické pro její zeměpisnou a klimatickou polohu, i když třeba v malých zastoupeních. Jedná se tedy o tyto skupiny plodin: [66]

- obiloviny – pšenice, žito, oves, ječmen, kukuřice,
- okopaniny - brambory, cukrová řepa,
- olejniný - řepka olejka, mák, slunečnice,
- luskoviny - hrách, fazole, čočka,
- přadné rostliny – len, konopí,
- ovoce - jablka, hrušky aj.,
- zelenina - okurky, cibule, česnek, zelí aj.,
- chmel a vinná réva.

Živočišná výroba ČR je pak zaměřená především na:

- chov skotu – mléko a maso,
- prasat – maso a sádlo,
- drůbeže – maso a vejce,
- ovoce a kozy – mléko, maso a vlna,
- ryby a včely.

3.2.1 Vývoj zemědělství ČR před a po roce 1989

České respektive československé zemědělství prošlo v poválečném období pronikavou sociálně ekonomickou přestavbou, která od základu změnila život na venkově. Více než 40 let trvající období socialistické přestavby přineslo významné změny – vznik nových socialistických výrobních vztahů, vybudování velkých zemědělských podniků typu JZD (jednotné zemědělské družstvo) a státních statků. Pro 80.á léta je již charakteristické postupné zpomalení procesu slučování JZD a úplná převaha socialistického sektoru. V roce 1989 tvořil socialistický sektor 98,7 % podílu na veškeré zemědělské půdě, z toho družstevní sektor celkem, včetně záhumenků představoval 67,8 %, státní sektor 30,9 % a jednotlivě hospodařící rolníci a drobní držitelé půdy tvořily jen 1,3 %. [53]

Tabulka 1: Vývoj počtu JZD a státních statků na území ČR v letech 1960–1989 [53]

ČR	1960	1970	1975	1980	1989
Počet JZD	8133	4298	1825	1084	1024
Průměrná výměra ZP v ha	355	580	1824	2421	2563
Počet státních statků	270	247	174	136	174
Průměrná výměra ZP v ha	3193	4316	6126	7346	6259

Počet JZD se postupným procesem koncentrace a kooperace, který vrcholil v 70.tých letech, postupně snížil, z původních 8133 v roce 1960 (o průměrné výměře 355 ha zemědělské půdy) na 1024 v roce 1989 (o průměrné výměře 2 563 ha zemědělské půdy). Rovněž počet státních statků se postupně snižoval z 270 v roce 1960 na necelých 200, přičemž jejich průměrná výměra vzrostla až na 6 259 ha zemědělské půdy.

Do roku 1990 byly zcela převažující formou hospodaření na zemědělské půdě JZD a státní statky (95 % obhospodařované zemědělské půdy), soukromí rolníci hospodařili jen na 3,9 % zemědělské půdy (hl. v horských oblastech Beskyd). [9]

Po roce 1989 prošlo celé hospodářství, včetně zemědělství a potravinářských odvětví přechodem od centrálně direktivního řízení k tržnímu hospodářství. Transformace zemědělství se v ČR týkala především majetkoprávních změn, které v různé intenzitě a formách probíhaly od roku 1991 na základě nové transformační legislativy: [15]

- zákony k rehabilitaci,
- zákon o půdě,

- zákon o velké privatizaci,
- transformační zákon,
- legislativa k privatizaci státního zemědělského majetku.

V průběhu majetkoprávní transformace lze rozlišovat období tzv. primární transformace, do které se soustředily základní změny:

- do roku 1991/92 rehabilitace a restituce,
- v letech 1992/93 transformace zemědělských družstev,
- v letech 1994/95 privatizace státního majetku.

Po roce 1995 probíhala tzv. druhá transformace, což je zejména změna zemědělských družstev na společnosti s ručením omezeným (s.r.o.) a akciové společnosti (a.s.). [9]

Zemědělství se po roce 1989 velmi obtížně adaptovalo na nové společenské podmínky, které nastaly v procesu transformace ekonomiky a přibližování se Evropské unii. Došlo k velkému poklesu zemědělské výroby, a to v důsledku transformace zemědělství a rozsáhlých restitucí zemědělského majetku. Česká republika tak ztratila potravinovou soběstačnost a objevil se dříve neznámý problém neobdělávané zemědělské půdy. Později rozvoj zemědělství negativně ovlivnil i levný dovoz zemědělských produktů ze zahraničí. Pokles zaměstnanosti v zemědělství a nízké mzdy v tomto sektoru negativně ovlivnily rozvoj venkova. [36]

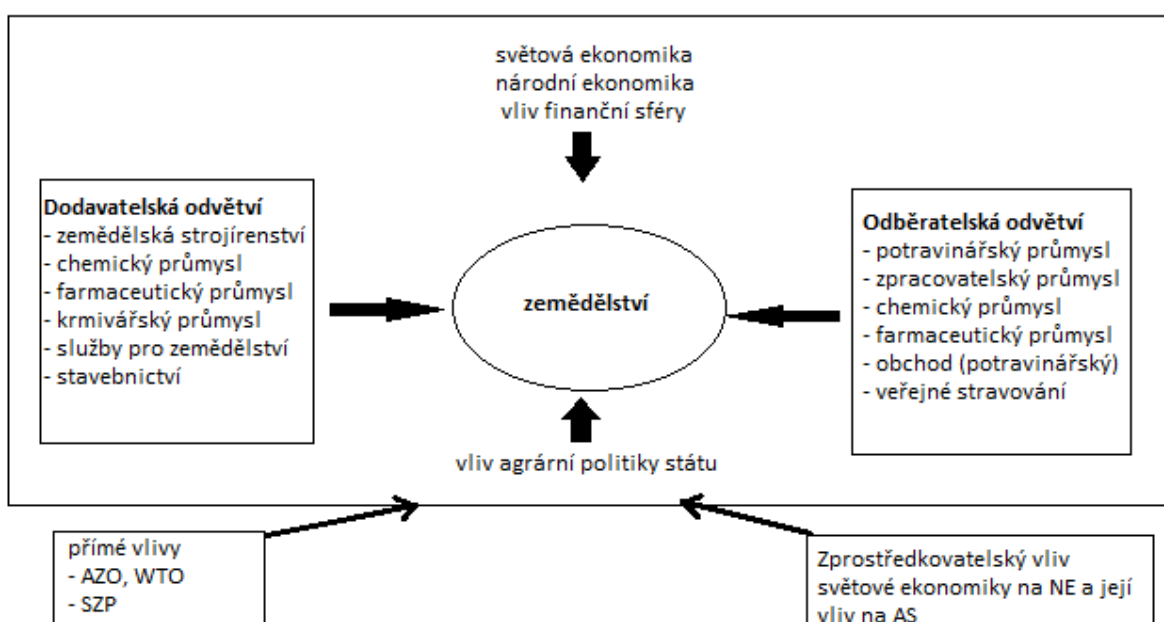
3.2.2 Základní charakteristika agrárního sektoru ČR

Zemědělský sektor v ČR před vstupem do EU by bylo možné charakterizovat takto:

- Extrémně vysoký podíl pronajaté půdy (v průměru 92 %, v EU 40%).
- Dominantní produkční postavení právnických osob, tj. družstev a společností (75 % obhospodařené zemědělské půdy).
- Duální podniková struktura (5 % největších podniků obhospodařovalo přes 75 % zemědělské půdy)
- Vysoká třígenerační zadluženost podniků a absence kapitálů.
- Značná polarizace ve výkonnosti podniků.

- V porovnání s EU-15 v průměru nízká technická účinnost výrobních faktorů projevujících se například nižšími hektarovými výnosy, vyšší spotřebou krmných směsí na jednotku přírůstku, značnou potřebou ploch na jednotku zvířat či produkce apod.
- Nízké ceny u některých faktorů v porovnání se situací v EU-15, jako například 10-15 krát nižší cena půdy, 4-5 krát nižší cena práce, v porovnání s přírodními a klimatickými podmínkami na převažující části zemědělského půdního fondu ČR mimořádně vysoký podíl orné půdy. [40]

Obrázek 2: Agrární sektor v ČR [10]

Dne 1. 5. 2004 vstoupila Česká republika společně s dalšími 9 státy do Evropské unie a stala se jejím právoplatným členem. Vstup do EU má pro Českou republiku několik významů a je patrný na jejím celkovém hospodářství, jeho dopady tedy můžeme pozorovat i na českém zemědělství. O parametry regulace a míru dotací do tohoto sektoru je veden uvnitř EU, ale i nad rámec Unie, permanentní politický boj, do kterého se promítají individuální zájmy jednotlivých zemí.

Evropská unie využívá tzv. evropský model zemědělství. Tento model spočívá ve čtyřech základních bodech:

- Celoplošné provázané multifunkční zemědělství, konkurenceschopné v produkci soukromého zboží, zároveň však šetrné k životnímu prostředí
- Zemědělství založené na malém podnikání rodinného typu
- Rozvoj zemědělství společně s rozvojem venkova
- Produkce kvalitních a nezávadných potravin při respektování přísných standardů jejich bezpečnosti a způsobů výroby [73]

V České republice jsou obě produkce zemědělského sektoru zastoupeny, i když podíl rostlinné produkce v posledních letech převyšuje. Změnila se i struktura rostlinné produkce, kdy poklesla především produkce obilovin, brambor, a zejména cukrové řepy, zatímco vzrostla produkce olejnin, především řepky olejné.

V živočišné výrobě za posledních dvacet let výrazně poklesly stavy všech hospodářských zvířat. To se projevilo ve snížené produkci masa i mléka. [66]

V roce 2003 byla podepsána smlouva mezi Českou republikou a Evropskou unií, která se specifikuje na zemědělství. Sjednocení českého zemědělství s politikou EU byla rozvržena do několika fází.

V první fázi, která trvala od roku 2004 do roku 2006, se zvýšily bezmála o polovinu celkové subvence. Vytvářely se nové pilotní programy, kterými se měla ČR nachystat na řadu transformací v zemědělství. Šlo zejména o výzkum, pěstování geneticky modifikovaných plodin, řešení odpadů z podniků nebo rozvoj informačních technologií.

Ve druhé fázi, která začala v roce 2007 a trvala do konce roku 2013, se měly pilotní programy z předcházejícího období plně rozběhnout, mělo dojít k posílení zemědělství ve vztahu k vodní složce životního prostředí a ke zvýšení investic do rozvoje venkova.

Posledním obdobím je období současné, tzn. roky 2014 – 2020. Předpokládá se, že po roce 2013 je zemědělská politika ČR plně podřízena reformované společné zemědělské politice, která byla odsouhlasena v roce 2003. V tomto by mělo dojít k plnému financování přímých plateb ze zdrojů EU. [3]

Současné právní formy podnikání zemědělských podniků

Zemědělstí podnikatelé

Zemědělským podnikatelem je podle zákona fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených tímto zákonem. Fyzická osoba provozující drobné pěstivelské a chovatelské činnosti, anebo prodávající nezpracované rostlinné a živočišné výrobky, dle tohoto zákona nepodléhá evidenci zemědělského podnikatele. [79]

Zemědělskou výrobou včetně hospodaření na vodních plochách se rozumí [79]

- a) rostlinná výroba včetně chmelařství, ovocnářství, vinohradnictví a pěstování zeleniny, hub, okrasných rostlin, léčivých a aromatických rostlin, rostlin pro technické a energetické užití na pozemcích vlastních, pronajatých, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu, popřípadě provozovaná bez pozemků,
- b) živočišná výroba zahrnující chov hospodářských a jiných zvířat či živočichů za účelem získávání, zpracování a výroby živočišných produktů, chov hospodářských zvířat k tahu a chov sportovních a dostihových koní,
- c) produkce chovných a plemenných zvířat, využití jejich genetického materiálu a získávání zárodečných produktů, pokud jde o zvířata uvedená v písmenu b),
- d) výroba osiv a sadby, školkařských výpěstků a genetického materiálu rostlin,
- e) úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby,
- f) chov ryb, vodních živočichů a pěstování rostlin ve vodním útvaru povrchových vod na pozemcích vlastních, pronajatých nebo užívaných na základě jiného právního důvodu,
- g) hospodaření v lese, na pozemcích vlastních, pronajatých, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu,
- h) hospodaření s vodou pro zemědělské a lesnické účely.

Společnost s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným je nejjednodušším typem kapitálových společností, přestože obsahuje mnoho prvků osobní společnosti. Společnost může mít od jednoho do padesáti společníků. Minimální základní kapitál společnosti je 200 000 Kč. Na základním kapitálu společnosti se může každý společník účastnit pouze jedním vkladem. Výše vkladu společníka musí činit alespoň 20 000 Kč. Společníci ručí společně a nerozdílně za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků podle stavu zápisu v obchodním rejstříku. Obchodní firma společnosti s ručením omezeným musí obsahovat označení "společnost s ručením omezeným", postačí však zkratka "spol. s r.o." nebo "s.r.o." (§ 107 ObchZ). Statutárním orgánem společnosti s ručením omezeným je jeden nebo více jednatelů. Je-li jednatelů více je oprávněn jednat jménem společnosti každý z nich samostatně, nestanoví-li společenská smlouva nebo stanovy jinak. [54]

Akciová společnost

Akciovou společností je společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě. Společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem. Akcionář neručí za závazky společnosti.

Firma společnosti musí obsahovat označení "akciová společnost" nebo zkratku "akc. spol." nebo zkratku "a.s."

Akcie je cenným papírem, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle tohoto zákona a stanov společnosti na jejím řízení, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti. Osoba, která se podílí na základním kapitálu společnosti, je oprávněna vykonávat práva akcionáře jako společníka, i když společnost dosud nevydala akcie nebo zatímní listy, a to ode dne zápisu základního kapitálu, na němž se podílí, do obchodního rejstříku. Akciová společnost má 3 orgány valnou hromadu, představenstvo a dozorčí radu. [78]

Družstvo

Družstvo je společenstvím neuzavřeného počtu osob založeným za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů. Firma družstva musí obsahovat označení "družstvo". Družstvo musí mít nejméně pět členů; to neplatí,

jsou-li jeho členy alespoň dvě právnické osoby. Je právnickou osobou a za porušení svých závazků odpovídá celým svým majetkem. Základní kapitál družstva tvoří souhrn členských vkladů, k jejichž splacení se zavázali členové družstva. Stanovy určují výši základního kapitálu družstva, který se zapisuje do obchodního rejstříku (zapisovaný základní kapitál). Zapisovaný základní kapitál musí činit nejméně 50 000 Kč. Členy družstva mohou být osoby fyzické i právnické. Je-li podle stanov členství podmíněno pracovním vztahem k družstvu, může se členem stát fyzická osoba, která skončila povinnou školní docházkou a dosáhla 15 let svého věku. [78]

3.2.3 Podnikatelské prostředí dnešního zemědělského sektoru

Agrobyznys lze definovat jako souhrn všech činností a vztahů týkajících se zpracování a distribuce produktů vyrobených na farmě; to znamená, že zahrnuje výrobní činnosti v prvovýrobě; a dále skladování, zpracování, dopravu a prodej zemědělských komodit a produktů z nich vyrobených. [11] Pro aktuální zpřesnění reflektující situaci na přelomu tisíciletí, kdy se významně posiluje vliv genetického a biologického výzkumu v předvýrobních fázích, lze agrobyznys definovat jako řetězec subsektorů vzájemně propojených řadou přímých i zpětných vazeb, zahrnující výzkum, genetické a osivařské firmy a dodavatele dalšího biologického materiálu, dodavatele ostatních vstupů, zemědělské výrobce a nákupce zemědělských produktů, zpracovatele první a druhé fáze zpracování, (malo)obchod a instituce veřejného stravování. [8]

S poznáním podstaty a principů agrobyznysu souvisí i vymezení a znalost příčinných souvislostí formování komoditní potravinové vertikály. Komoditní vertikála nebo potravinový řetězec charakterizuje výrobní, zpracovatelské i odbytové procesy, jejich interakce na jednotlivých trzích, které fungují v rámci takto vymezené vertikály. Jsou zpravidla odvozovány od výchozí výroby zemědělského produktu (komodity, případně agregace stejnorodých komodit) jako suroviny a sledují toky od výrobce až po spotřebitele.

V tradičním modelu, který je charakteristický preferencí nabídkové stránky, tj. tokem produktu od výroby po konečné zpracování byla rozhodující pozice v rámci řetězce koncentrována ve výrobní fázi zemědělských produktů, tedy na úrovni zemědělské prvovýroby. [17] Ostatní navazující články jsou chápány především jako činitelé zpracovávající veškerou vyrobenou zemědělskou produkci do finálních potravin bez

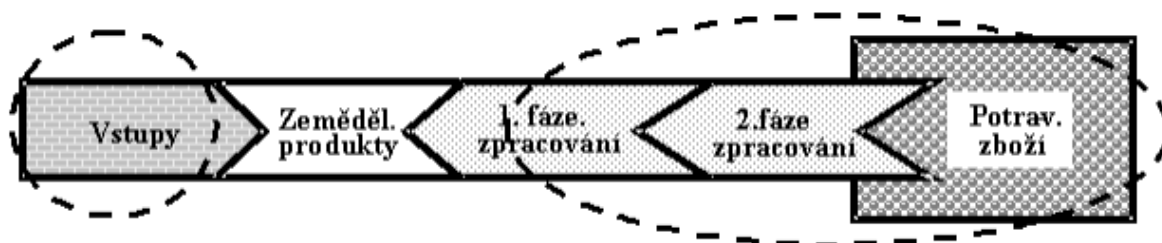
rozhodujícího vlivu na rozměr a parametry dodávané suroviny. Schematicky lze toky a vztahy znázornit takto: [8]

Obrázek 3: Nabídkově orientovaný řetězec komodit [4]

Uplatnění přístupu v kontextu „spotřebitelského rozměru“ zvýrazňuje vliv poptávkové stránky na jednotlivých trzích v celé potravinové vertikále a tím kvalitativně mění i konkurenční podmínky a postavení zemědělců. V tomto pojetí jsou to zpracovatelé potravin a obchodníci, kteří se prosazují při maximalizaci svého podílu na výdajích spotřebitele, což výrazně kontrastuje s tradičním chováním zemědělců a jejich snahou o zachování chráněného a relativně statického trhu. [8]

Obrázek 4: Poptávkově orientovaný řetězec komodit [4]

Rozložení sil v současných podmínkách agrobiznysu odpovídá spíše poptávkově orientovanému modelu, kdy dochází k významnému oslabení pozice zemědělců především z hlediska možností volby výrobní struktury i výběru partnerů v rámci komoditní vertikály.

Podnikatelské prostředí agrobiznysu lze charakterizovat jako vysoce dynamický systém, který lze obecně vymezit těmito základními znaky: [8]

- nabídka zemědělských produktů je formována na základě vyhodnocení vzájemných interakcí nabídky a poptávky a vazeb v celém řetězci agrobiznysu, přičemž finální

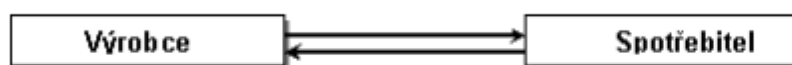
poptávka má rozhodující vliv na množství a strukturu výroby i dodávek v čase a prostoru,

- do toku potravin a zemědělských produktů zasahuje celá škála firem a organizací často nezemědělského charakteru, globálních sítí, soukromých společností i veřejných subjektů, které se podílejí na identifikaci i ovlivnění konkrétních požadavků spotřebitelů a spotřebitelských segmentů,
- prohlubuje se integrace potravinového hospodářství ve světě, klesá vliv ochrany vnitřních potravinových trhů jednotlivých států obchodními bariérami; agrární trhy se liberalizují,
- zájem spotřebitelů je zaměřen na hodnotu potravin (kvalita za nízké ceny) i na sortiment,
- roste poptávka po potravinách s vysokou přidanou hodnotou, jako jsou kuchyňsky upravené, konzervované, zmrazené a dehydratované výrobky; obchody nabízející tento typ potravin se stávají vůdčími, rozhodujícími v maloobchodě a určují model obchodu v konkrétním potravinovém řetězci,
- posilují se kritéria ochrany spotřebitelů v kvalitě potravin z hlediska péče o zdraví, potravinovou bezpečnost, bio-terorismus, identifikaci původu potravinových zdrojů,
- prosazuje se konsolidace firem ve všech segmentech potravinového řetězce, která využívá přínosů z rozsahu, prohlubuje se kontrola a koordinace navazujících činností, ve vzájemných vazbách se uplatňuje e-commerce, forwardové kontrakty apod.,
- konkurence dostává podobu soutěžení celých komoditních vertikál na příslušném segmentu potravinového trhu.

V agrárním trhu lze definovat několik různých vztahů mezi výrobcem a spotřebitelem:

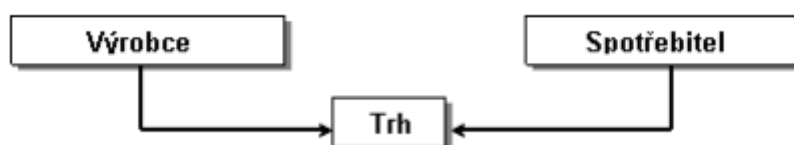
1. Trh naturální – Vztah, kde je nakupující a prodávající stejným subjektem. Tento typ trhu je častým zejména u vajec, ovoce a zeleniny kde je někdy až polovina spotřeby daných komodit zabezpečena vlastní produkcí. [3]

Obrázek 5: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na naturálním trhu [3]

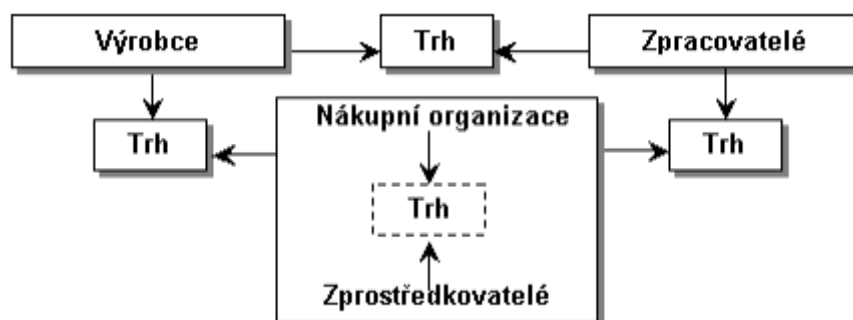
2. Trh surovino-potravinářský – Vztah, ve kterém jsou na straně prodávajících zemědělství výrobci, prodávající nedokončenou surovinu. Spotřebitelé jsou potom kupujícími, kteří tento polotovar upraví do konečného potravinářského výrobku. Hlavními komoditami tohoto trhu jsou opět vejce, zelenina, brambory a ovoce, popřípadě mléko a maso. Jedná se o typický prodej přímo ve výrobním podniku. [3]

Obrázek 6: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na surovino-potravinářském trhu [3]

3. Trh zemědělských výrobků – Vztah, kdy prodávající jsou výrobci zemědělské suroviny a kupující jsou zpracovatelské podniky, případně individuální zprostředkovatelé. Ti se pak mohou stát prodávajícími subjekty mezi sebou navzájem. Jedná se o typický vztah mezi výrobními a zpracovatelskými podniky. Např.: mléko, maso, cukrovku prodávají zemědělské podniky rovnou do mlékáren, masokombinátů, cukrovarů atd. Prodej většiny druhů obilí a olejnin pak probíhá prostřednictvím zprostředkovatelů (nákupních organizací) [3]

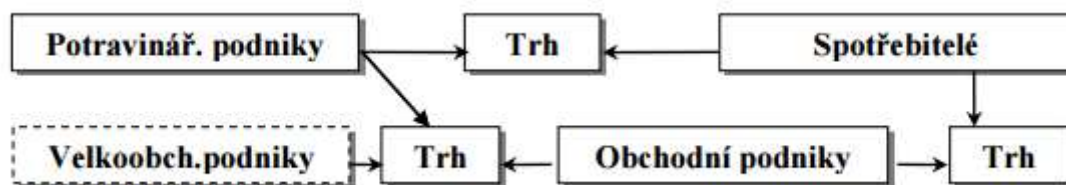
Obrázek 7: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na trhu zemědělských výrobků [3]

4. Trh potravinářských výrobků – Prodávajícím jsou opět zemědělské podniky. Na straně kupujících jsou pro část produkce přímo spotřebitelé, ale hlavně jsou to obchodní podniky, které se tak stávají prodávajícím subjektem ve vztahu ke spotřebitelům. Stává se tak

převážně formou velkoobchodu, kdy jsou potravinářské výrobky nakoupeny za velkoobchodní ceny a následně distribuovány pomocí malých obchodních řetězců. [3]

Obrázek 8: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na trhu potravinářských výrobků [3]

3.2.4 Aplikace systému a nástrojů SZP v ČR

Vstup České republiky do Evropské unie a převzetí pravidel a nástrojů SZP byl v zemědělství spojován s velkým očekáváním zlepšení ekonomické situace v tomto sektoru. Již na přelomu tisíciletí však bylo zřejmé, že původně avizovaný řádový růst cen zemědělských komodit a touto cestou i tržeb a příjmů v zemědělství po vstupu do společného trhu není reálný (a to nejen v důsledku tří poměrně zásadních reforem SZP).

V souvislosti s globalizací agrárních trhů se však již v tomto období významně měnilo podnikatelské i konkurenční prostředí celého (a tedy i evropského) agrárního sektoru. Jednalo se o nové souvislosti a změny prostředí v horizontálních i vertikálních vazbách, na které ne vždy a včas reagovala podnikatelská sféra. Rozhodujícím kritériem úspěšnosti aplikace SZP se pak často stávala především administrace toku finančních transferů z redistribuce důchodů Společenství do tohoto sektoru, než samotný problém efektivní alokace důchodu realizující určitou strategii rozvoje tohoto segmentu ekonomiky. [13]

Struktura tohoto systému a jeho administrativní/institucionální zajištění bylo následující: [7]

A. Opatření SZP kofinancovaná spolu s rozpočtovými zdroji EU:

1. Tržní opatření v rámci společné organizace trhů SZP

2. Přímé platby (jednotné platby na plochu – Single Area Payments - SAPS)

3. Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ (OP Zemědělství)

4. Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)

B. Opatření financovaná pouze ze zdrojů státního rozpočtu ČR:

1. Národní komplementární platby (Top up)

2. Národní podpory po vstupu do EU (State aid)

A1 Tržní opatření

Jsou zejména intervenční nákupy vybraných zemědělských výrobků a potravin včetně jejich skladování a případného zpracování, prodej intervenčně nakoupených komodit, podpora soukromého skladování, realizace agendy restriktivních opatření nabídky (produkční kvóty u vybraných komodit - mléko, cukr, bramborový škrob), agenda agrárního zahraničního obchodu (tarifní opatření v rámci AZO EU, exportní a importní licence, exportní subvence), případně aplikace nástrojů podpory nabídky i spotřeby u vybraných komodit (školní mléko). [7]

A2 Přímé platby

Od roku 2004 je v České republice aplikován systém jednotné platby na plochu (SAPS – Single Area Payment Scheme). V současnosti není známý termín, kdy bude tento systém nahrazen modernizovaným systémem jednotné platby na farmu. Cílem jednotných plateb na plochu je zajištění stabilních příjmů pro zemědělce. Podpora je jim poskytována bez ohledu na to, co produkují. To jim umožňuje lepší reakci na vývoj poptávky. Stejně jako v dalších nových členských zemích Evropské unie je i pro Českou republiku charakteristická nižší úroveň plateb ve srovnání se starými členskými zeměmi. V roce 2004 byly přímé platby stanoveny na hodnotu 25 % úrovně zemí EU 15 a potom byly každý rok dle plánovaného harmonogramu zvyšovány. Z počátku se jednalo o roční zvýšení o 5 %, od roku 2007 o 10 %, od roku 2013 by měly být vypláceny platby ve stejné výši jako ve starých členských státech EU. Současně bylo novým členům EU umožněno dorovnávání z vlastních zdrojů, do výše 30 % ročně, maximálně do 100 % sazby EU. [69]

A3 Program rozvoje venkova

Program byl zaměřen zejména na podporu zvyšování konkurenceschopnosti zemědělské prvovýroby a zpracování zemědělských produktů. Operační program se stal také

podpurným programem pro rozvoj lesního a vodního hospodářství s ohledem na trvale udržitelný rozvoj venkova a diverzifikaci zemědělských činností. [69]

Čerpání finančních podpor z Evropského fondu pro rozvoj venkova je podmíněno existencí programových dokumentů, které obsahují strategické směry a vymezené cíle a dotační tituly. V České republice jsou hlavními programovými dokumenty: Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013 a Program rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013. [69]

Navazujícím dokumentem je Program rozvoje venkova 2007–2013, který rozvádí Národní strategický plán rozvoje venkova do jednotlivých opatření a blíže specifikuje strategie v jednotlivých osách do prováděcí úrovně a zajišťuje jeho realizaci. Cílem programu rozvoje venkova je rozvoj venkovského prostoru formou trvale udržitelného rozvoje, zlepšení stavu životního prostředí a snížení negativních vlivů intenzivního zemědělského hospodaření, zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví a potravinářství. Program bude rovněž podporovat diverzifikaci ekonomických aktivit ve venkovském prostoru s cílem rozvíjet podnikání, vytvářet nová pracovní místa, snížit míru nezaměstnanosti a posílení sounáležitosti obyvatel na venkově. [69]

Strukturu programu tvoří čtyři prioritní osy. [7]

- Osa I je zaměřena na zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství a lesnictví.
- Osa II má společný cíl zvýšení biologické rozmanitosti, má za úkol chránit kvalitu vody, půdy a zmírňovat dopady klimatických výkyvů a změn.
- Osa III se zaměřuje na zvýšení kvality života obyvatel žijících ve venkovských oblastech a na diverzifikaci hospodářství venkova.
- Osa IV LEADER je osou metodickou a je uskutečňována prostřednictvím plnění cílů os I – III. Hlavním přínosem této osy je způsob, jakým jsou jednotlivé akce rozvoje venkova realizovány a propojeny).

A4 Horizontální plán rozvoje venkova

Byl využíván k financování tzv. doprovodných opatření společné zemědělské politiky Evropské unie. Tato opatření tvoří podpory zemědělství v méně příznivých oblastech, agroenvironmentální opatření, zalesňování, podpory na předčasné odchody do důchodu.

Programy rozvoje venkova byly v období 2000–2006 financovány ve všech členských státech EU ze strukturálních fondů Evropské unie. Pro další období 2007–2013 došlo k zásadní změně, kdy tyto podpory byly vyjmuty ze systému strukturálních fondů a byly vytvořeny dva speciální nástroje v rámci tzv. politiky rozvoje venkova Evropské unie, které financuje společná zemědělská politika EU. [69]

B1 Národní komplementární platby

Národní doplňkové platby (Top-Up) k přímým podporám, nově tzv. Přechodné vnitrostátní podpory, jsou plně hrazeny z rozpočtu ČR a slouží k dorovnání vybraných komodit, které byly zjednodušením plateb v systému jednotné platby na plochu zemědělské půdy (SAPS) znevýhodněny oproti plnému systému přímých podpor v původních, tzv. starých zemích EU. Top-Up jsou platby poskytované k jednotné platbě na plochu (SAPS) a jsou upraveny nařízením vlády č. 112/2008 Sb. [44]

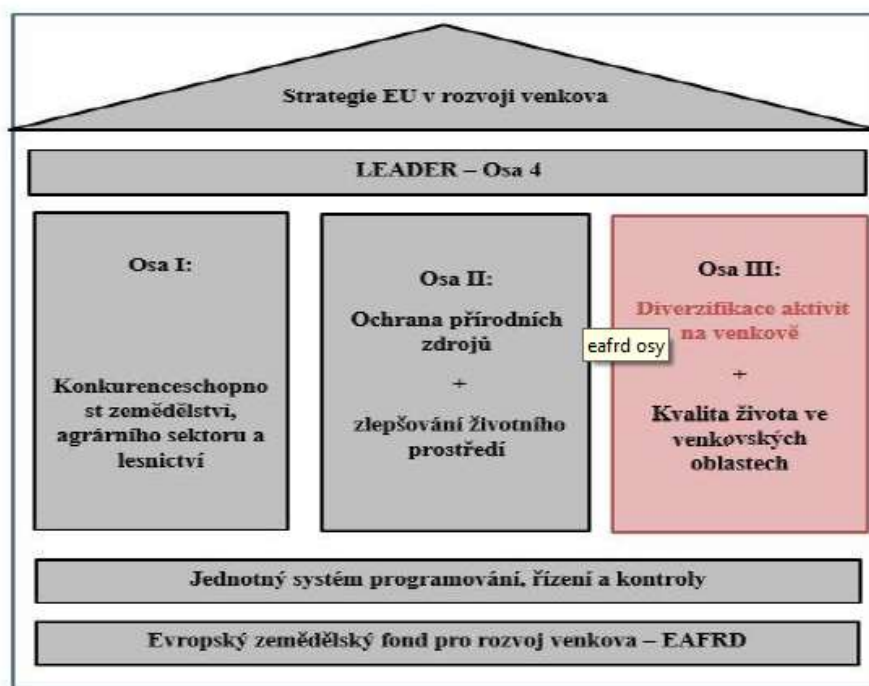
B2 Národní podpory po vstupu do EU

Tyto dotační prostředky jsou plně hrazeny ČR, přičemž je pro ně nutno vyjednat povolení ze strany EU (notifikovat jej). Struktura dotačních opatření v rámci této skupiny podpor se s jednotlivými roky značně mění. Např. v roce 2008 byly poskytnuty finanční prostředky na podopatření typu: podpora včelařství, ovocnářství, závlahy na vinicích a chmelnicích, školní závody, marketing a propagace na výstavách atd. [33]

V současnosti dochází, v návaznosti na předchozí roky, ke stabilizaci spektra podpůrných programů. Velký důraz se klade na prvky agroenvironmentálního charakteru (např. biologická a fyzikální ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin, budování kapkové závlahy v ovocných sadech, chmelnicích, vinicích a ve školkách), ale také na programy na podporu ozdravování polních a speciálních plodin (podpora prostorových a technických izolátů množitelského materiálu) nebo na programy zaměřené proti rozšiřování nebezpečných nákaz hospodářských zvířat (např. Nákazový fond).

V neposlední řadě jsou to ale také programy, jejichž výsledky a zisk nelze přímo kvantifikovat, a přesto je jejich existence v rámci Národních dotací pro jednotlivé komodity nezbytná. Mezi takové aktivity lze jednoznačně zařadit například podporu včelařství anebo udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat. [75]

Obrázek 9: Koncepce EAFRD v rámci strategie EU v podpoře rozvoje venkova[7]

SZP po roce 2013

Aby bylo zajištěno, že přímé platby budou získávat pouze aktivní zemědělci, byla vytvořena černá listina subjektů, jakými jsou letiště či sportovní kluby, které by měly být automaticky vyloučeny z přijímání dotací EU, pokud neprokáží, že zemědělská činnost představuje významnou část jejich příjmů. [32]

Zaveden byl také nový celoevropský mechanismus, který mladým zemědělcům zaručí navýšení plateb o 25 % za prvních 25 až 90 hektarů. Malí zemědělci budou také moci získat více prostředků, zatímco velkým farmám, které získávají více než 150 000 EUR, budou platby nad tuto částku sníženy o alespoň 5 %. [74]

Kromě toho, že byla přesunuta část prostředků od velkých zemědělských družstev směrem k mladým zemědělcům a malým strukturám, bylo zajištěno také lepší rozdělení fondů EU napříč EU. Do roku 2020 by měli zemědělci z různých členských států získávat alespoň 72 % unijního průměru přímých plateb.

V rámci nové SZP bude moci být 30 % rozpočtů členských států na přímé platby použito pouze tehdy, budou-li splněna závazná ekologizační opatření, například diverzifikace plodin, zachování trvalých travních porostů a vytváření ekologicky zaměřených oblastí.

Dvojitě financování, tj. zaplacení zemědělcům dvakrát za splnění stejného souboru přínosů pro životní prostředí, nebude dovoleno. Zemědělci, kteří nesplní povinná ekologizační opatření, budou vystaveni dalším sankcím, například v podobě ztráty jejich "ekologizačních" dotací, které budou postupně zaváděny v průběhu prvních čtyř let nové SZP. [74]

Díky novým nástrojům na podporu hospodářství venkova, silnější ochranou životního prostředí a díky zákazu dvojitěho financování budou veřejné prostředky lépe využity k vytváření veřejných statků pro všechny. [65]

- Nová SZP = efektivnější, flexibilnější, více tržně orientovaná a přispívající k zajištění konkurenceschopnějšího a udržitelnějšího zemědělství a životaschopných produktivních venkovských oblastí, které by se měly začít ještě intenzivněji oživovat a rozvíjet.
- Větší důraz na navazující zpracovatelský průmysl pro plynulý chod celého potravinového řetězce a pro zajištění přiměřenějšího rozdělení zisku napříč všemi jeho články.
- Důraz na udržitelnější rozměr zemědělství (racionální nakládání s přírodními zdroji a zachování prosperující zemědělské ekonomiky pro následující generace).

3.2.5 Dotace do zemědělství v ČR

Vzhledem ke komunitární povaze SZP znamenaly vstup ČR do EU i předcházející přípravné období významné změny týkající se zejména legislativy a dotací. Vláda ČR v souvislosti se vstupem do EU schválila několik strategických dokumentů týkajících se zemědělství i souvisejících oblastí. Jednalo se o koncepci agrární politiky ČR pro období 2004-2013 (z roku 2004), koncepci vodohospodářské politiky Ministerstva zemědělství do roku 2010 či koncepci potravinářství ČR pro období 2004-2013 (z roku 2006). Na základě legislativy EU byl v roce 2008 aktualizován (do roku 2013) také Národní lesnický program z roku 2003. [47]

Pro zprostředkovávání finanční podpory nejen z národních zdrojů, ale také z EU, byl zřízen jakožto platební agentura Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). Do roku

2007 sloužil v oblasti evropských dotací převážně k administraci plateb pocházejících z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund), včetně takových dotačních programů jako HRDP a OP RVMZ. [47]

Od roku 2007, kdy EU otevřela nové sedmileté finanční období, došlo k rozdělení fondu EAGGF na Evropský zemědělský záruční fond (EAGF) poskytující především přímé platby a dotace v rámci Společné organizace trhu (SOT) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD). Cíle rozvoje venkova ČR pro období 2007-2013 (v souladu se strategickými směry formulovanými v nařízení Rady (ES) č. 1698/2005) jsou obsaženy v Národním strategickém plánu rozvoje venkova na období 2007-2013, který vláda schválila v roce 2006. V roce 2010 byl tento strategický plán aktualizován v souladu s novými cíli, které formulovala střednědobá revize SZP Health Check. V roce 2007 Evropská komise notifikovala český program rozvoje venkova pro období 2007-2013, který slouží jako programový dokument k čerpání finančních prostředků z fondu EAFRD. Aktualizován byl dvakrát, v roce 2008 a 2010. [47]

SZIF od roku 2007 administruje také platby z nově vytvořeného Evropského rybářského fondu (EFF). Vláda v roce 2007 schválila a předložila EK Národní strategický plán pro oblast rybářství na období 2007-2013. Finanční podpora z fondu EFF je v období 2007-2013 čerpána na základě Operačního programu Rybářství. [39]

V současnosti dochází, v návaznosti na předchozí roky, ke stabilizaci spektra podpůrných programů. Velký důraz se klade na prvky agroenvironmentálního charakteru (např. biologická a fyzikální ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin, budování kapkové závlahy v ovocných sadech, chmelnicích, vinicích a ve školkách), ale také na programy na podporu ozdravování polních a speciálních plodin (podpora prostorových a technických izolátů množitelského materiálu) nebo na programy zaměřené proti rozšiřování nebezpečných nálezů hospodářských zvířat (např. Nákazový fond).

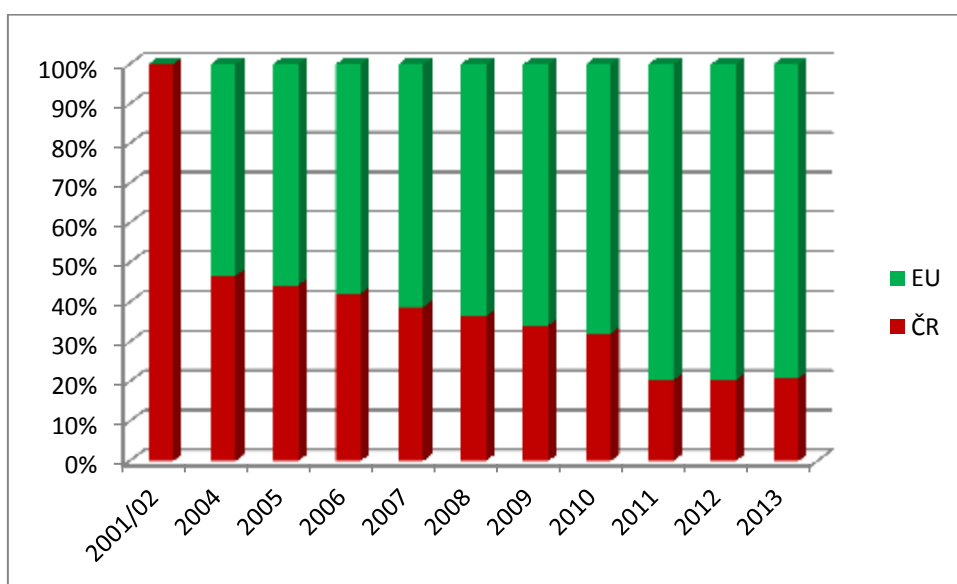
V neposlední řadě jsou to ale také programy, jejichž výsledky a zisk nelze přímo kvantifikovat, a přesto je jejich existence v rámci Národních dotací pro jednotlivé komodity nezbytná. Mezi takové aktivity lze jednoznačně zařadit například podporu včelařství anebo udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat. [75]

Tabulka 2: Podpory agrárního sektoru ČR v období 2004-2013 (mld. Kč) [12]

Kategorie podpor	2001/02	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkem podpory	20,6	28,3	30,5	32,7	33	35,3	37,6	39,9	39,3	39,3	38,6
národní	20,6	13,2	13,5	13,8	12,8	12,8	12,8	12,8	8	8	8
EU	0	15,1	17	18,9	20,2	22,4	24,7	27	31,3	31,3	30,5
z toho:											
Přímé platby	2,9	11,1	12,2	13,4	14,6	16,9	19,2	21,5	18,9	18,9	18,9
národní	2,9	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	0	0	0
EU	0	5,9	7	8,2	9,4	11,7	14	16,3	18,9	18,9	18,9
HRDP	3	3	6,7	6,1	6,4	6,4	6,4	6,4	7,6	7,6	7,6
národní	3	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5	1,5	1,5
EU	0	4,8	4,9	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	6,1	6,1	6,1
OP Zemědělství	3,7	1,8	2,5	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	4	4	4
národní	3,7	0,5	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	1,1	1,1
EU	0	1,2	1,7	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,9	2,9	2,9
Národní podpory	8,9	6,3	6,3	6,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
národní	8,9	6,3	6,3	6,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4	5,4
EU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Podpora cen	2,1	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
národní	2,1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EU	0	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

V celkových proporcích vývoje finančních prostředků alokovaných do zemědělství je prokazatelný růst objemu i podílu zdrojů z obou pilířů EAGGF. Současně se zde promítá realizace pravidel spojených jednak s mechanismem postupného zavádění přímých plateb v rámci koncepce podpory nových členských států, ale i aplikace dvou zásadních reformních kroků, znamenajících přesun podpor typických původně pro Pilíř I (podpora trhu a tržních opatření) do projektově orientované podpory a významnější orientace na naplnění dalších cílů spojených s růstem. [7]

Graf 1: Podíl EU na finanční podpoře zemědělství v ČR v letech 2004 - 2013 [12]

Z grafu 1 je patrné, že role EU se z hlediska podílu vyplácených dotací s každým novým rokem posiluje. V roce 2004 se EU na celkových podporách podílela 53,4 % a v roce 2013 se podíl EU vyšplhal na 79%. Přejít na celkovou koncepci SZP z finančního hlediska pro ČR tedy znamenal posílení podpory agrárního sektoru.

4 PROJEVY VÝVOJE ZEMĚDĚLSTVÍ NA REGIONÁLNÍ ÚROVNI

4.1 Charakteristika Jihomoravského kraje (JMK)

Jihomoravský kraj (rozloha 7 195 km², 1 170 078 obyvatel k 31. 1. 2013, 163 obyvatel/km²) se nachází na jihovýchodě České republiky, jako většina krajů ČR je příhraničním regionem, kde na jihu sousedí s Rakouskem a na jihovýchodě se slovenskými kraji Trnavským a Trenčinským. Jihomoravský kraj sousedí od západu na východ s Jihočeským krajem, s krajem Vysočina, Pardubickým, Olomouckým a Zlínským krajem. [37]

Poloha a přírodní podmínky

Nejjihněji položený kraj ČR je převážně rovinný, ráz krajiny a způsob jejího využívání jsou ovlivněny velmi teplým klimatem, zejména v jižní části kraje. Území (s výjimkou menší části na sever od Brna) je typické střídáním polí, luk, vinic a lužních lesů v údolích řek. Krajem probíhá ve směru jihozápad–severovýchod (přibližně v ose Znojmo, Brno, Vyškov) hranice České vysočiny a Západních Karpat, geomorfologických provincií s odlišnou genezí a stářím. Západní okraj Karpat tvoří tzv. Vněkarpatské sníženiny zastoupené v kraji Dyjsko-svrateckým úvalem a Vyškovskou branou. Východně od těchto celků se zvedá mírně zvlněná krajina Vnějších Západních Karpat – na jihu Pavlovské vrchy, směrem na severovýchod Ždánický les, Litenčická pahorkatina a Chřiby. Dále na východ se rozkládá Dolnomoravský úval podél dolního toku Moravy, který představuje výběžek Panonské nížiny z Maďarska a Slovenska a ze kterého se zvedají při hranicích se Slovenskem Bílé Karpaty. Nejvyšším bodem kraje je hora Čupec v Bílých Karpatech (819 m n. m.), nejnižší položené místo leží při soutoku Moravy a Dyje (150 m n. m.). Kraj je bohatý na přírodní zajímavosti: na sever od Brna leží Moravský kras (součást Dražanské vrchoviny), rozlohou 92 km² je největší a nejlépe vyvinuté krasové území v ČR, známé zejména propastí Macocha a rozsáhlými jeskynními systémy. [67]

Na jihozápadě kraje leží Národní park (dále NP) Podyjí, nejmenší NP v ČR, který je ideálním hnízdištěm vodního ptactva. Symbolem jižní části kraje je biosférická rezervace Pálava a Lednicko–valtický areál, který je zapsán do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Celé území kraje patří do povodí Moravy (Dunaje). [67]

Ekonomika

Poloha kraje je poměrně výhodná díky jeho postavení na historickém spojení mezi jihem a severem Evropy. Většina kraje je zemědělsky využívána, v jižní části se jedná o tradiční odvětví (vinařství). Vzhledem k průmyslové tradici Brna a jeho okolí však má dominantní postavení v ekonomice Jihomoravského kraje zpracovatelský průmysl, který se na celkové hrubé přidané hodnotě podílí 24,4 % (zemědělství pouze 2,9 %). Krajská metropole Brno, druhé největší město ČR, má významné regionální i nadregionální postavení, je střediskem tradičních mezinárodních výstav a veletrhů, sídlem řady institucí celostátního významu, především soudnictví, ale i centrem kultury a vysokého školství. Z hlediska dopravy má Jihomoravský kraj důležitou tranzitní funkci. Významný dopravní uzel v případě silniční, dálniční a železniční dopravy představuje město Brno, které disponuje i mezinárodním letištem v Brně-Tuřanech. Vytvořený hrubý domácí produkt kraje představuje desetinu hrubého domácího produktu ČR. [61]

Socio-demografické znaky

Tabulka 3: Vybrané ukazatele JMK a jeho okresů [43]

Ukazatel / Kraj, okres	ČR	JMK	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Počet obyvatel	10512419	1170078	107746	377508	210729	114978	155742	90041	113334
Hustota obyvatel na km ²	133	163	125	1641	141	111	142	103	71
Počet obcí	6253	673	116	1	187	63	82	80	144
Počet ORP	205	21	2	1	7	3	3	3	2
Počet měst	602	49	8	1	13	9	8	5	5
Počet městysů	214	40	9	0	11	4	0	3	13
Počet obyvatel ve městech	7294491	725096	55603	377508	73222	57827	71331	42597	47008

Jihomoravský kraj je tvořen 7 okresy - okresy Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo - 673 obcí je rozděleno do obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a do je překrývajících 21 obvodů obcí s rozšířenou působností. Na území kraje se nachází celkem 49 obcí se statutem města. Dále zde existuje jeden vojenský újezd (Březina).

Podíl městského obyvatelstva je asi 63,5 % z celkového počtu obyvatel kraje. Sídlním městem kraje je statutární město Brno, jež je druhým největším městem v Česku a jeho význam přesahuje hranice kraje.

Na město Brno navazuje významná suburbánní zóna. Dojížděku částečně zajišťuje rozšiřující se veřejný Integrovaný dopravní systém Jihomoravského kraje.

Současná podoba území kraje je dána zákonem č. 387/2004 Sb. o změně hranic krajů, podle něhož od 1. 1. 2005 přešlo do Jihomoravského kraje celkem 25 obcí z kraje Vysočina, všechny do okresu Brno-venkov. Šlo o 24 obcí z okresu Žďár nad Sázavou (nyní ORP Tišnov) a o 1 obec (Senorady) z okresu Třebíč (ORP Ivančice). Území kraje se zvětšilo téměř o 13 tisíc hektarů.

Obrázek 10: Administrativní členění Jihomoravského kraje [62]

Tabulka 4: Velikostní struktura a počet obyvatel v obcích Jihomoravského kraje [43]

Ukazatel/Území	JMK	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Celkový počet obcí	673	116	1	187	63	82	80	144
Obce do 199 obyvatel	112	33	0	29	0	5	6	39
Obce 200 - 499 obyvatel	192	39	0	44	10	16	27	53
Obce 500 - 999 obyvatel	182	25	0	54	20	26	30	30
Obce 1000 - 1999 obyvatel	104	10	0	33	19	12	11	17
Obce 2000 - 4999 obyvatel	60	6	0	22	11	18	2	3
Obce 5000 - 9999 obyvatel	13	1	0	4	2	2	3	1
Obce nad 10 000 obyvatel	4	1	0	1	0	2	0	0
Obce nad 20 000 obyvatel	5	1	0	0	1	1	1	1
Obce nad 50 000 obyvatel	0	0	0	0	0	0	0	0
Obce nad 100 000 obyvatel	1	0	1	0	0	0	0	0
Obyvatelé celkem	1 170 078	107 746	377 508	210 729	114 978	155 742	90 041	113334
Obce do 199 obyvatel	14 295	4 329	0	3359	0	932	696	4979
Obce 200 - 499 obyvatel	63 359	12 745	0	14042	3 928	5 804	9279	17561
Obce 500 - 999 obyvatel	133 339	17 847	0	39970	14 940	19 441	20 799	20342
Obce 1000 - 1999 obyvatel	137 527	14 123	0	43 833	27 037	16 121	14 301	22112
Obce 2000 - 4999 obyvatel	185 104	19 667	0	67 097	30 839	53 526	5 286	8689
Obce 5000 - 9999 obyvatel	87 767	6 712	0	31 528	13 278	12 064	18 339	5846
Obce nad 10 000 obyvatel	45 183	11 478	0	10900	0	22 805	0	0
Obce nad 20 000 obyvatel	125 996	20 845	0	0	24 956	25049	21341	33805
Obce nad 50 000 obyvatel	0	0	0	0	0	0	0	0
Obce nad 100 000 obyvatel	377 508	0	377508	0	0	0	0	0

Celkový počet obcí v Jihomoravském kraji je 673, z čehož se nejvíce nachází v okrese Brno-venkov (187). Velkých měst nad 10 000 obyvatel je v okrese 10. Jedná se o okresní města Blansko, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo a ORP Boskovice, Kuřim, Kyjov a Veselí nad Moravou. Největším z nich je krajské město Brno, které má 377 508 obyvatel a je to jediné město v poslední kategorii nad 100 000 obyvatel. Průměrný počet obyvatel na jednu obec Jihomoravského kraje je 1738,6 a je tedy vyšší než průměrný počet obyvatel na 1 obec České Republiky (1681,2 ob.).

Nejvíce obyvatel žije v okrese Brno-město, který je zároveň nejmenším okresem v kraji a dosahuje tak největší hustoty zalidnění (1641,3 obyvatel/km²). Nejméně obyvatel žije v okrese Vyškov, který je svou rozlohou druhým nejmenším okresem v Jihomoravském kraji a hustota zalidnění zde dosahuje pouhých 24 obyvatel/km². Po krajském městě Brnu žije nejvíce obyvatel ve městech od 2000 do 4999 obyvatel (15%). Přibližně polovina obyvatel žije v obcích do 5000 obyvatel a zastupuje venkovskou populaci kraje. V kategorii od 50 000 do 100 000 obyvatel se v kraji nenachází ani jedno město. Hustota

zalidnění Jihomoravského kraje (162 obyvatel/km²) je nad celorepublikovým průměrem, který je 133 obyvatel/km².

Zemědělství

Dle výsledků Agrocenzu z roku 2010 hospodařilo v Jihomoravském kraji celkem 3 448 zemědělských subjektů, z čehož tvořilo 87,6% fyzických osob. Na převažující rostlinnou výrobu se zaměřilo 81,1%, živočišnou 6,8% a 11,9% tvořilo hospodářství smíšené. Jižní Morava je známá vinohradnictvím, kterému se věnuje 1 739 subjektů. [21]

V zemědělství v daném kraji pracuje 25 tis. osob a v roce 2013 bylo obhospodařeno 317,3 tisíc hektarů půdy. Z celkové rozlohy kraje tvoří 59 % zemědělská půda, z níž připadá 83 % na ornou půdu. Nejvyšší stupeň zornění (podíl orné půdy na zemědělské) mají okresy Znojmo a Vyškov. Z hlediska zemědělství je Jihomoravský kraj zaměřen především na obiloviny, řepku a cukrovku. V kraji se nachází více jak 90 % plochy vinic ČR. I když se Jihomoravský kraj neřadí mezi kraje s výrazným zalesněním, nachází se zde velmi ceněné lužní lesy (jižní část) nebo naopak i oblasti s nadprůměrným zalesněním (severní část). [37]

V Jihomoravském kraji se zaměřuje živočišná výroba převážně na chov drůbeže, kde drží prvenství mezi regiony a chov prasat. Další prvenství zaujímá daná oblast v chovu krůt a krocanů. Důležitý segment je rybolov, jelikož Jihomoravský kraj má třetí největší výměru vodních ploch v ČR (15 529 ha) za krajem Jihočeským (43 138 ha) a Středočeským (20 990 ha). Významné je i včelařství, kde se kraj umísťuje v předních pozicích po Středočeském kraji a Královéhradeckém. Specifikem živočišné výroby je, že téměř třetina zdejších výrobců chová ovce a kozy. [31]

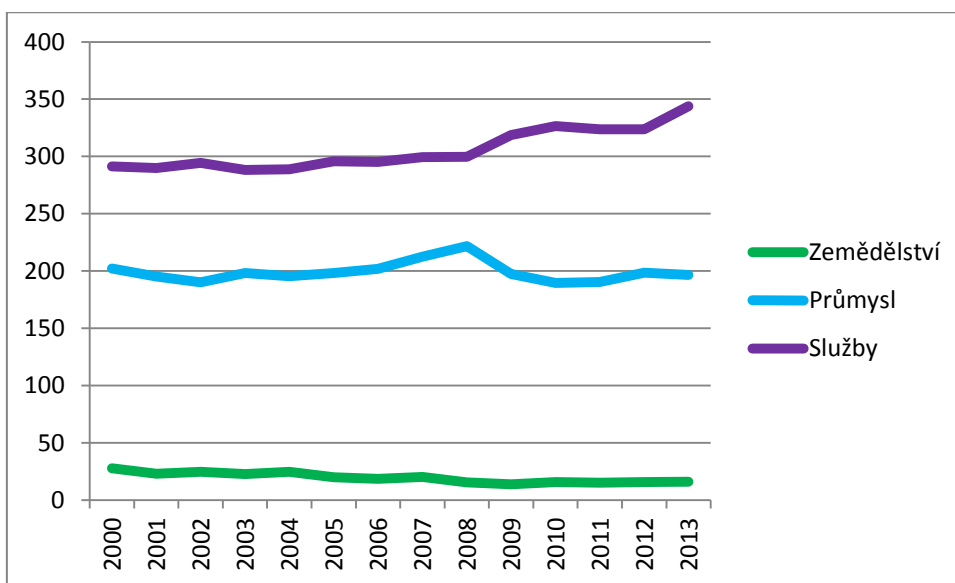
Ekologické zemědělství je založeno na hospodaření bez používání umělých hnojiv, chemických přípravků, postřiků apod. V Jihomoravském kraji se ekologické zemědělství rozvíjí pomaleji, spíše se uplatňuje tam, kde nejsou pro běžné zemědělství podmínky (např. v podhorských oblastech). Půda, na níž v roce 2013 v Jihomoravském kraji hospodařili ekologičtí zemědělci, zaujímala 3,8 % z výměry zemědělské půdy, což byl 3. nejnížší podíl mezi kraji. [71]

4.2 Zaměstnanost v zemědělství

Počet zaměstnaných v zemědělství klesá a v posledních 20 letech se v případě prvovýroby jedná o velice stabilní jev. Za posledních 15 let se počet lidí v zemědělském sektoru snížil o více než 1/3, což je dáno na jedné straně dřívější výraznou přezaměstnaností tohoto sektoru a na straně druhé technologickým rozvojem a automatizací výroby. Odliv zaměstnaných osob ze zemědělství byl v posledních letech způsoben zejména masivním úbytkem živočišné výroby, která zaměstnávala nejvíce lidí. Dalším důvodem je stárnutí zemědělské populace, které představuje problém ve většině evropských zemí nevyjímaje ČR. Průměrný věk pracovníků v zemědělství je dlouhodobě vyšší než průměrný věk pracovníků v celé ekonomice (46 let vs. 40,9 let v roce 2013). Klesající úroveň zaměstnanosti v zemědělském sektoru je dána také nižší úrovní důchodů, které zemědělci získávají za svou činnost. Zatímco průměrný hrubý měsíční příjem v EU v roce 2002 činil přes 2 500 EUR za měsíc, v zemědělství jen mírně překračoval hodnotu 1 500 EUR za měsíc. [57]

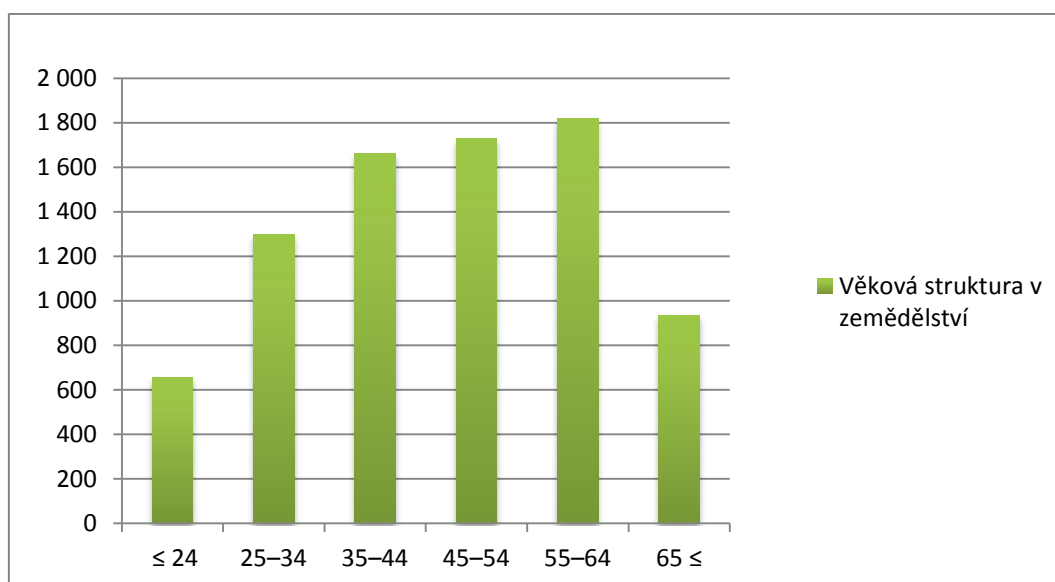
Graf 2: Zaměstnanost v jednotlivých sektorech v Jihomoravském kraji (tis. osob) [34]

V Jihomoravském kraji klesá počet pracujících v zemědělství, stejně jako je tomu v celé České Republice. Mezi lety 2000 a 2013 klesl počet zaměstnaných z původních 27,9 tis. osob na 16,1 tis. osob. Největší výkyvy byly zaznamenány v letech 2005 a 2008, kdy se zemědělská populace snížila o více než 5 tis. osob. Od roku 2008 ubývá také počtu zaměstnaných v průmyslu a pracovní síly se přesouvají do terciéru, jehož počet

zaměstnaných neustále roste. Pokles zaměstnanosti je doprovázen také poklesem významu zemědělství v ekonomice kraje, podíl odvětví na hrubé přidané hodnotě (HPH) kraje dlouhodobě klesá, ale vzhledem k poměrně stabilním tržbám (významný pokles až v posledních letech v souvislosti s ekonomickou krizí a špatnou úrodou). Je zřejmé, že je tomu tak z důvodu zvyšování významu jiných odvětví (stavebnictví, obchod). Velmi nízký podíl na HPH není možné považovat za negativní jev, protože na zemědělství je přímo navázán také zpracovatelský průmysl, či obchod. Tržby z rostlinné a živočišné výroby vzhledem k rozloze zemědělsky obhospodařovatelné půdy jsou ve srovnání s ostatními zemědělsky orientovanými kraji spíše nižší, nikoliv ale pod průměrem České republiky. Zemědělství Jihomoravského kraje pracuje nejvyšší počet pracovníků zemědělského sektoru ČR (dle krajů). [16]

Graf 3: Věkové struktury zaměstnaných v zemědělství v JMK v roce 2013 [34]

Tabulka 4: Počty zaměstnaných v zemědělství v jednotlivých okresech JMK v roce 2013 [34]

JMK	Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
8098	418	75	1179	3374	1556	278	1218

K 31. 12. 2013 bylo Jihomoravském kraji v sektoru zemědělství zaměstnáno 8 098 osob, z nichž je více než polovina ve věku 44 a více. Největší podíl zaměstnaných v prvovýrobě je v okrese Břeclav (41,7 %) a dále v okresech Hodonín, Znojmo a Brno-venkov (cca 17 %).

4.3 Využití půdního fondu

Jihomoravský kraj má značný podíl zemědělské půdy z celkové výměry území (59 %, průměr ČR 54 %). Podíl orné půdy má zásadní význam pro hospodářskou orientaci velké části venkovského prostoru kraje. Hlavním důvodem jsou přírodní podmínky na území kraje – velké zastoupení ploch v nížinných polohách úrodných úvalů Dyjskosvrateckého a Dolnomoravského s pedologicky i klimaticky výhodnými podmínkami pro zemědělskou výrobu. [67]

Tabulka 5: Využití zemědělské půdy v krajích ČR v roce 2013 [59]

ČR, Kraj	orná půda	chmelnice	vinice	zahrad	ovocný sad	trvalý travní porost	zemědělská půda	lesní pozemek	vodní plocha	zastav. plocha a nádvoří	ostatní plocha	nezemědělská půda
ČR	2985792	10312	19652	163476	46172	994461	4219867	2663731	164377	132090	706642	3666840
Hl. m. Praha	14559	0	10	3950	617	869	20006	5132	1078	5007	18392	29609
Středočeský	548308	341	328	27058	11127	71691	661654	306292	20990	21545	91090	439917
Jihočeský	311036	0	0	12471	2246	164299	490052	378332	44138	11008	82132	515610
Plzeňský	256406	0	0	11575	1776	109110	378868	300191	11804	9583	56653	378231
Karlovarský	53960	0	0	2999	608	66465	124032	143989	7088	3142	53182	207401
Ústecký	181295	6118	400	8920	6006	72581	275319	162313	10363	9380	76082	258138
Liberecký	64933	27	0	7591	1415	65782	139748	140806	4799	5258	25736	176599
Královéhradecký	190880	0	2	11617	4329	70679	277506	147948	7518	9283	33627	198376
Pardubický	196823	0	0	11253	1885	61185	271146	134181	6417	7462	32685	180745
Vysočina	316251	0	6	10205	630	82069	409161	207160	12010	8790	42447	270407
Jihomoravský	352771	0	17895	16276	8878	29945	425765	201926	15529	14274	62017	293746
Olomoucký	206555	1027	16	12110	2797	586580	279086	184000	5919	8389	49275	247583
Zlínský	121814	0	995	9911	3120	57226	193067	157690	5164	7178	33202	203234
Moravskoslezský	170199	0	0	17539	739	85980	274457	193773	11563	11793	51122	268251

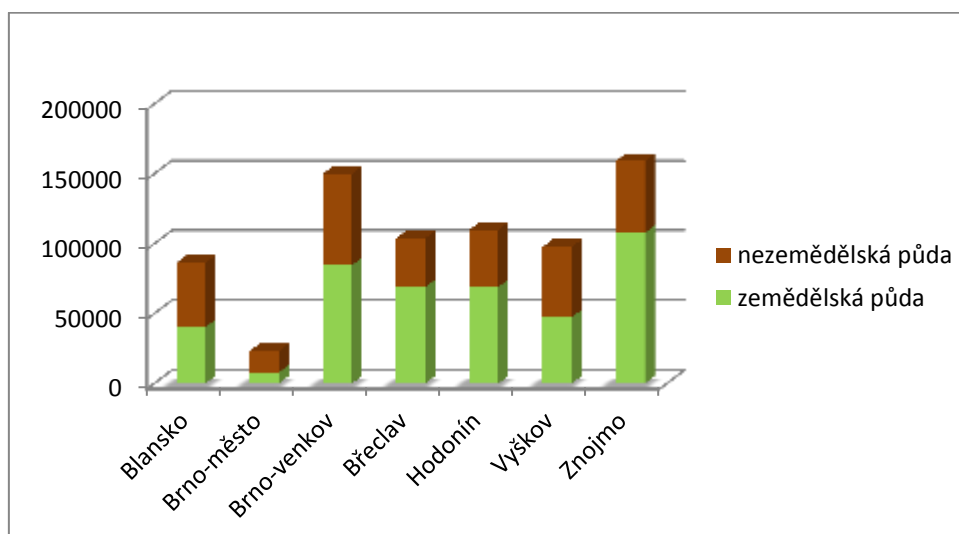
Výměra obhospodařované zemědělské půdy v Jihomoravském kraji zjištěná soupisem osevních ploch k 31. květnu 2013 dosahuje 425,8 tisíce hektarů s podílem na republikovém celku 10,1 %. Orná půda, jejíž rozloha je v mezikrajském srovnání druhá největší, a to po kraji Středočeském, zabírá 352,7 tisíce hektarů. Podíl orné půdy na půdě zemědělské se v krajích pohybuje od 43,5 % v kraji Karlovarském do 82,8 % v kraji Jihomoravském a Středočeském. Jihomoravské vinice, které tvoří 91,0 % ploch osázených vinnou révou v České republice, se rozprostírají na 17,9 tisících hektarech. Rozloha zahrad se v roce 2013 proti roku předchozímu téměř nezměnila a zabírá plochu 16,3 tisíce hektarů. Ovocné sady v kraji se rozrostly o 0,7 tisíce hektarů a k datu šetření zabíraly plochu 7,2 tisíce hektarů, což je po Středočeském kraji druhá nejvyšší plocha. Rozloha trvalých travních porostů v Jihomoravském kraji zabírá 29,9 tisíce hektarů a je v porovnání mezi kraji, s výjimkou území Hlavního města Prahy, nejmenší a po Středočeském kraji má nejmenší lesnatost.

Tabulka 6: Využití zemědělské půdy v okresech Jihomoravského kraje v roce 2013 [59]

Okres	orná půda	chmelnice	vinice	zahrada	ovocný sad	trvalý travní porost	zemědělská půda	lesní pozemek	vodní plocha	zastav. plocha a nádvoří	ostatní plocha	nezemědělská půda
Blansko	20105	0	0	2250	642	8363	40361	37463	714	1334	6372	45883
Brno-město	5167	0	18	2053	222	326	7786	6388	447	2087	6311	15233
Brno-venkov	71987	0	1505	3932	1699	5470	84594	47377	2958	2871	12114	65320
Břeclav	51737	0	9312	1725	2745	3430	68949	17717	5438	1992	9713	34860
Hodonín	53437	0	3950	2238	1588	7849	69062	27842	2204	2459	8335	40840
Vyškov	43243	0	61	1931	417	1672	47323	39923	743	1389	8214	50269
Znojmo	98095	0	3049	2148	1565	2834	107691	35215	3025	2142	10958	51340
JMK	352771	0	17895	16276	8878	29945	425765	201926	15529	14274	62017	293746

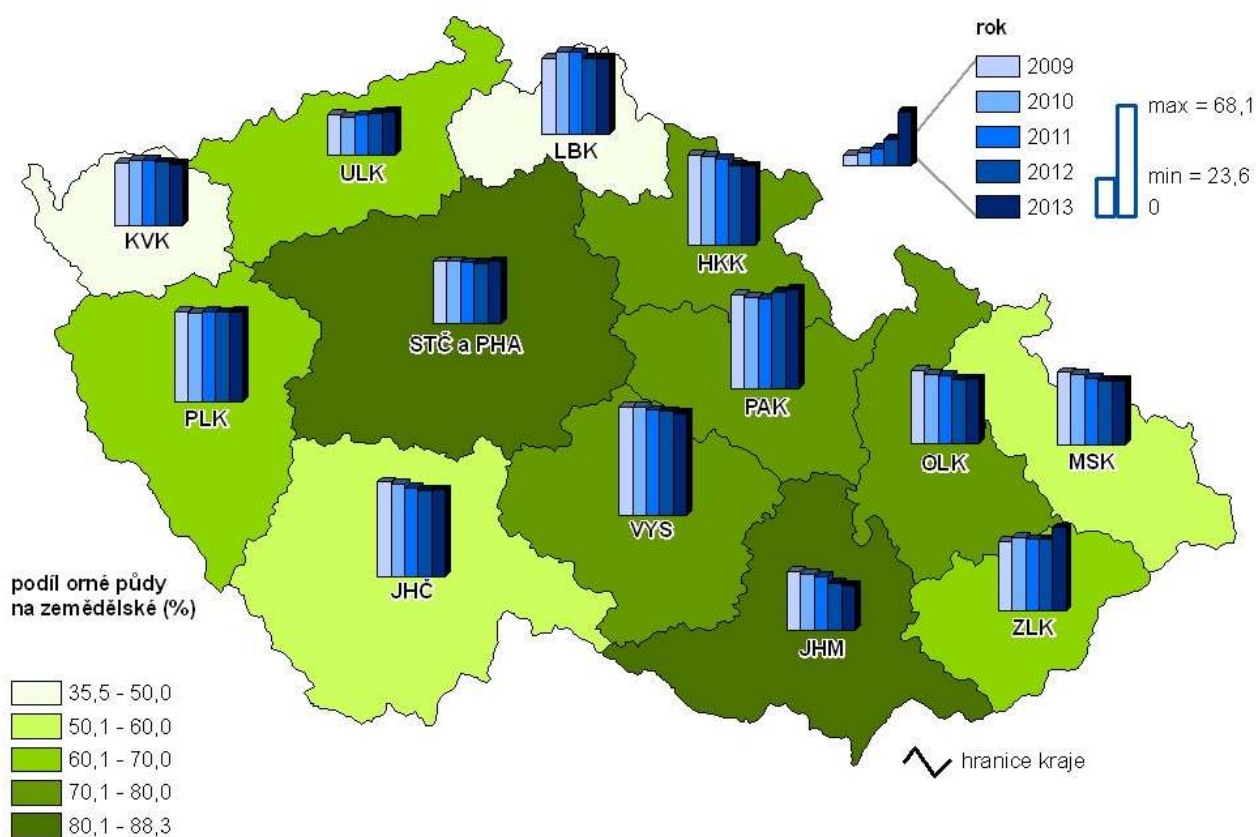
Rozložení zemědělské půdy v rámci kraje je nerovnoměrné. Mezi okresy mají největší % zastoupení ZPF okresy Znojmo (67,7%), Břeclav (66,4%), Hodonín (62,8%), Brno-venkov (56,4%) a Vyškov (54%). Okresy Brno-město a Blansko mají podíl zemědělské půdy na celkové výměře nižší, než 50% a to z důvodu vyšších podílů ploch lesnatých a ploch zastavěných sídel, aglomerací a průmyslových oblastí. Zemědělská půda v kraji má vysoký stupeň zornění a to především v okresech Vyškov a Znojmo, kde míra zornění přesahuje 90%. Vinice zabírají největší plochu na jižním cípu JMK, v okresech Břeclav (9,3 tis. ha), Hodonín (4 tis. ha) a Znojmo (3 tis. ha), které spadají do jedné ze dvou hlavních vinařských oblastí v České Republice. Nejvíce lesů se nachází v okrese Vyškov, kde lesní plocha zabírá 45,6% celkové výměry a rozprostírá se na rozloze 39,9 tis. ha. Co se týče vodních ploch, dominuje Jihomoravskému kraji okres Břeclav, ve kterém se nachází vodní nádrž Nové mlýny.

Graf 4: Půdní fond v okresech Jihomoravského kraje [59]

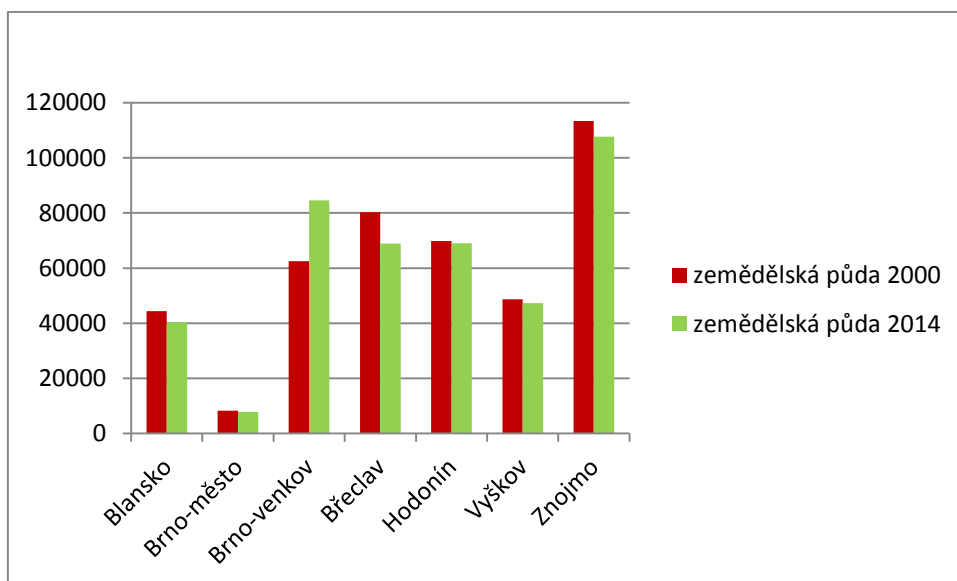
Graf 4 ukazuje, že všechny okresy, kromě okresů Blansko a Brno-město disponují podílem zemědělské půdy větším, než 50 %. V případě okresu Brno-město je to dáno zejména charakterem okresu, který se nachází na území statutárního města Brna, které je druhé největší v České Republice. Území je zde tedy využíváno spíše pro sekundér, terciér a jako plochy pro zástavbu. Okres Blansko je z velké části zabírán starou průmyslovou zástavbou a také rozlehlým územím CHKO Moravský kras.

Obrázek 10: Podíl orné půdy a intenzita chovu hospodářských zvířat v letech 2009 - 2013 [63]

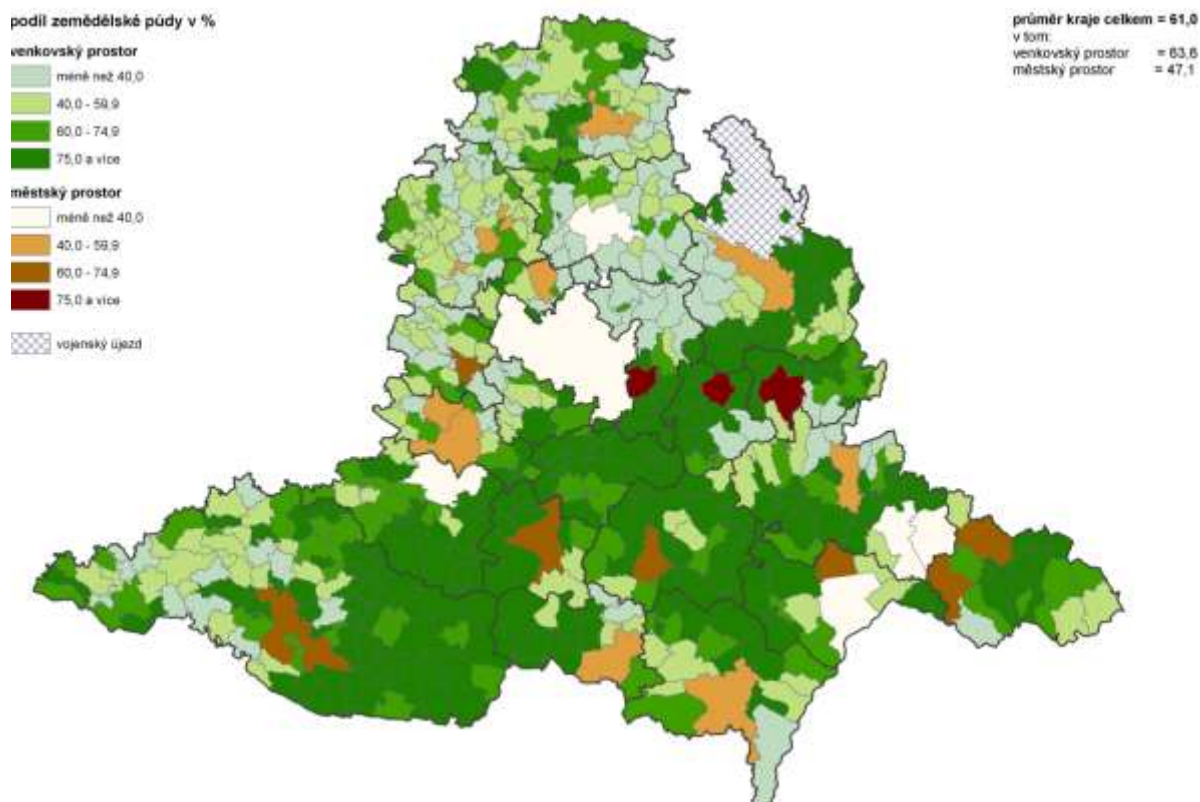

Ve všech okresech Jihomoravského kraje došlo mezi lety 2000 a 2014 k úbytku zemědělské půdy, konkrétně tedy orné půdy. Výjimkou je okres Brno-venkov, kde se plocha zemědělské půdy zvětšila o více než 22000 hektarů. Tato pozitivní změna je zapříčiněna zejména příbytkem orných půd, jejichž celková plocha v tomto okresu vzrostla o 18230 hektarů.

Graf 5: Výměry zemědělské půdy v okresech JMK mezi lety 2000 a 2014 [58] [59]

Obrázek 10: Podíl zemědělské půdy na katastrálním území obcí Jihomoravského kraje k 31. 12. 2010 [61]

4.4 LFA v Jihomoravském kraji

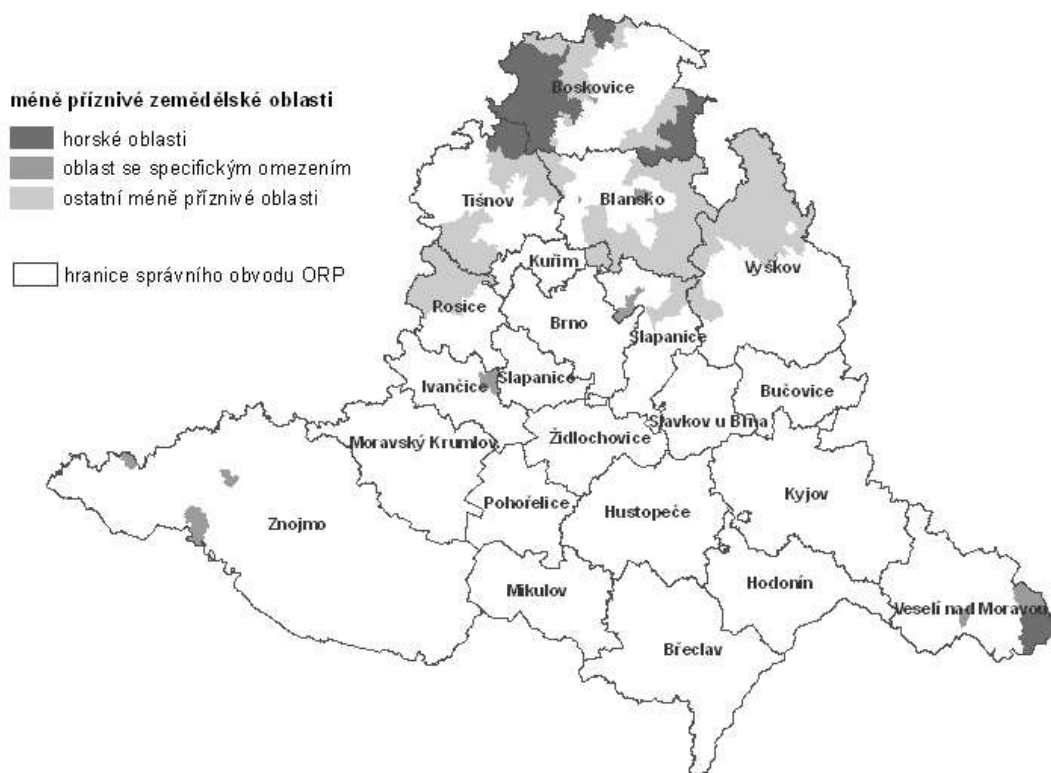
LFA = Less Favoured Areas = méně příznivé oblasti | Méně příznivé oblasti pro zemědělství | Cílem podpory je přispět k: - záruce pokračujícího využívání zemědělské půdy - zachování venkovské krajiny - zachování a posílení trvale udržitelných systémů hospodaření Podpora hospodaření v méně příznivých oblastech se vyplácí sazbou na ha trvalých travních porostů s cílem stimulovat snížení zornění zemědělské půdy v méně příznivých oblastech. [68]

Rozdělení LFA oblastí

- Horské LFA (14,6 % ZP) - > 600 m n.m - 500-600 m n.m. se sklonem > 7° na > 50% území
- Ostatní LFA (28,5 % ZP) - výnosnost území je < 34 bodů (průměr ČR je 42 bodů) - podíl pracovníků v zemědělství, rybářství a lesnictví $\geq 8\%$
- Specifické LFA (7 % ZP) - výnosnost území 34-38 bodů se sklonem > 7° na > 50% území + specifické nevýhody těchto území

Jihomoravský kraj je regionem, ve kterém je s velkým odstupem nejnižší zastoupení LFA v rámci ČR. Vyplývá z toho i nejnižší objem dotací, určených pro tyto účely. Zemědělství odborníci z kraje nízký podíl LFA kritizují, neboť dle jejich názoru metodika MZe ČR pro zařazování do LFA nerespektuje trvalé problémy jihomoravských regionů s nedostatkem vláhy, erozí půdy atd. Bez ohledu na míru oprávněnosti těchto námitek je jasné, že zemědělství Jihomoravského kraje bude i nadále mnohem více tvrdým byznysem než zemědělství v jiných regionech ČR. [28]

Méně příznivé zemědělské oblasti (LFA) v Jihomoravském kraji

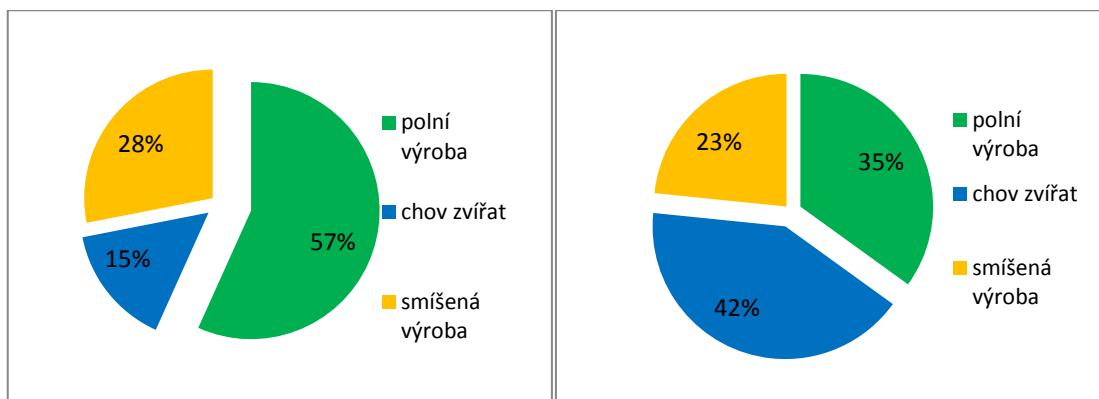

4.5 Výrobní struktura zemědělských podniků

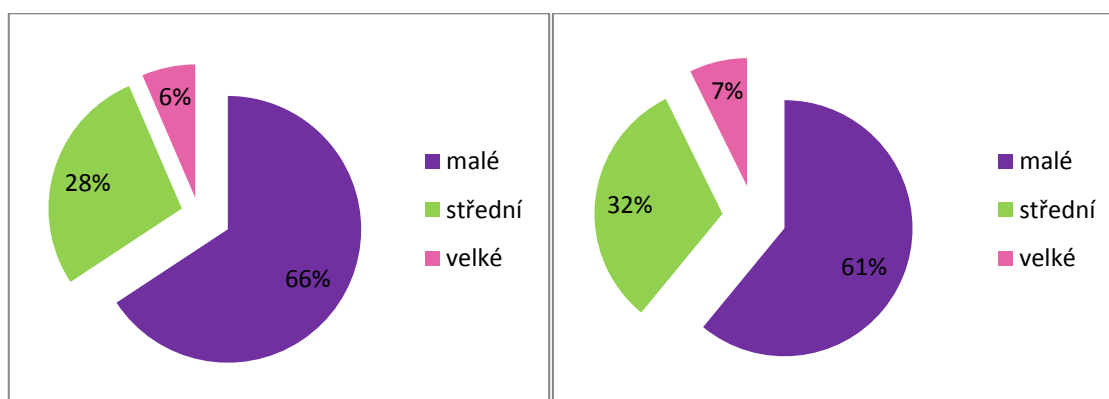
V rámci České republiky je poměr zemědělských subjektů rozvržen poměrně rovnoměrně. Nejvíce subjektů je zaměřeno na chov zvířat (8327 podniků), dále na polní výrobu (6980 podniků) a na smíšenou výrobu se zaměřuje celkem 4673 podniků. V Jihomoravském kraji je situace značně odlišná a v zaměření na živočišnou výrobu zde působí pouhých 232 a je tak nejméně zastoupenou složkou sledovaných ukazatelů. Naopak zaměření na polní výrobu vykazuje více než 50% subjektů v kraji (celkem 875 podniků). Podíl smíšené výroby se ve srovnání liší o 5% a to ve prospěch Jihomoravského kraje.

Graf 6 a 7: Podíl zemědělských subjektů dle výrobního zaměření v JMK a v ČR v roce 2010 [22]

Graf 8 a 9: Zemědělské subjekty dle ekonomické velikosti v JMK a v ČR v roce 2012 [22]

V České republice mají s 61 % nejvyšší zastoupení malé zemědělské podniky, následují zemědělské podniky střední velikosti (32 %), nejméně početnou je pak skupina velkých zemědělských podniků (7 %). V rámci Jihomoravského kraje je zastoupení téměř totožné, s tím rozdílem, že malé podniky jsou zastoupeny 66 % a střední podniky 28 %.

Velikostní kategorie podniků jsou dle šetření vymezeny následovně: [22]

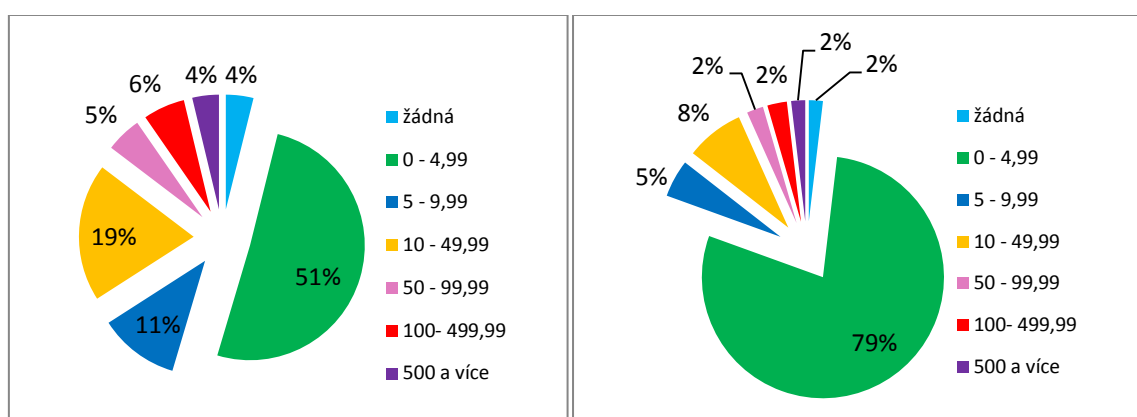
1. Malé – 0 až 25 000 Eur.
2. Střední – 25 000 až 500 000 Eur.
3. Velké – 500 000 a více Eur.

Tabulka 7: Velikostní struktura zemědělských podniků v okresech JMK v roce 2013 [22]

ČR, kraje, okresy	Celkem	v tom s rozlohou zemědělské půdy (ha)						
		žádná	0 - 4,99	5 - 9,99	10 - 49,99	50 - 99,99	100- 499,99	500 a více
Česká republika	48 119	1 869	24 405	5 446	9 343	2 421	2 830	1 805
Jihomoravský kraj	9 669	181	7 605	484	751	214	253	181
Blansko	424	29	213	59	83	12	12	16
Brno-město	310	8	211	23	42	6	14	6
Brno-venkov	1 137	28	648	99	210	66	56	30
Břeclav	3 852	23	3 458	113	143	32	51	32
Hodonín	2 486	20	2 234	74	75	25	27	31
Vyškov	244	17	94	20	50	18	26	19
Znojmo	1 216	56	747	96	148	55	67	47

Tabulka zobrazuje velikostní strukturu zemědělských podniků v Jihomoravském kraji dle okresů. Největším počtem zemědělských podniků disponuje okres Břeclav, který s 3852 podniky tvoří 40 % celkového počtu v kraji, což koresponduje s vysokým procentem zornění v tomto okresu. Většina subjektů v daném okresu (90 %) hospodaří na zemědělské půdě o velikosti 0-4,99 ha. Dále je v pořadí okres Hodonín, ve kterém je evidováno celkem 2486 subjektů, kteří také nejčastěji hospodaří na ploše o velikosti 0-4,99 ha. Téměř shodně podniků mají okresy Znojmo (1216 podniků) a Brno-venkov (1137 podniků). Nejméně podniků se nachází v okrese Vyškov, jehož podíl zaujímá pouhé 2% subjektů hospodařících v kraji. Vyškov má sice druhou nejvyšší míru zornění, ale zároveň je svou rozlohou nejmenším okresem zkoumaného kraje.

Graf 10 a 11: Velikostní struktura zemědělských podniků v ČR a v JMK v roce 2013 (dle hektarů) [22]

Velikostní struktura zemědělských podniků dle obhospodařovaných hektarů se v porovnání struktury Jihomoravského kraje a České republiky liší ve všech zkoumaných kategoriích. Největší rozdíl lze nalézt u podniků hospodařících na rozloze 0 – 4,99 ha, kde je ve

zkoumaném kraji větší zastoupení zhruba o 28 % než v případě národní struktury. Druhý největší rozdíl lze evidovat u podniků o velikosti 10 – 49,99 ha, kde rozdíl činí zhruba 11 % na úkor Jihomoravského kraje. Dále se výrazněji liší kategorie 5-9,99 ha, kdy je podíl v Jihomoravském kraji o 6% nižší. Další kategorie se odlišují řádově o 2-3% ve prospěch České republiky.

4.6 Finanční podpora zemědělství v Jihomoravském kraji

Vstup České Republiky do EU sebou přinesl nové možnosti získávání finančních prostředků a peněžních toků do zemědělství. Data za jednotlivé roky nejsou bohužel dostupná a dispozici jsou jen celkové výše poskytnutých dotací v letech 2004-2014, a proto v této kapitole nastíníme alespoň strukturu dotací do zemědělství JMK, jejich rozložení do jednotlivých okresů a porovnáme podíl s ostatními kraji v ČR. Vzhledem k charakteru dostupných dat jsou v kapitole analyzovány tyto typy podpory:

1. SAPS (Single Area Payment Scheme)

Jednotná platba na plochu (SAPS) je hlavní platbou přímých plateb. O tuto platbu může žádat fyzická nebo právnická osoba obhospodařující zemědělskou půdu, která je na žadatele vedena v evidenci využití zemědělské půdy podle uživatelských vztahů (tzv. LPIS). Tato platba je plně hrazena z prostředků EU. [38]

2. LFA (Less Favoured Areas) a Natura 2000 na zemědělské půdě

Jedná se o vyrovnávací příspěvek na hospodaření v méně příznivých oblastech a oblastech s ekologickými omezeními.

Podporu LFA lze poskytnout jen na kulturu travní porost obhospodařovanou v následujících oblastech, kde se setkáme s určitými omezeními. Jde o oblasti: [77]

a) horské oblasti (oblast typu HA a HB)

b) ostatní méně příznivé oblasti (oblast typu OA a OB)

c) oblasti se specifickými omezeními (oblast typu S a SX)

Platba v oblastech Natura 2000 je zaměřena na podporu zemědělců hospodařících v oblastech Natura 2000 (oblasti vyhlášené dle směrnice Rady 79/409/EHS a oblasti vyhlášené dle směrnice Rady 92/43/EHS) a současně v 1. zónách NP a CHKO, s cílem přispět k zachování venkovské krajiny, podpořit systémy hospodaření šetrné k životnímu prostředí a pomoci zajistit pro zemědělce odpovídající úroveň příjmů. [49]

3. AEO (*Agroenvironmentální opatření*)

Opatření má za úkol podpořit způsoby využití zemědělské půdy, které jsou v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí, krajiny a jejich vlastností. Dále podporuje zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti a údržbu krajiny. Všechna opatření jsou realizována v podobě pětiletých závazků. [23]

Cíle opatření

- Integrace agroenvironmentálních postupů v zemědělství
- Trvale udržitelné využití zemědělské půdy
- Zlepšení životního prostředí a krajiny

4. *Program rozvoje venkova ČR (PRV)*

Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 - 2013 vychází z Národního strategického plánu rozvoje venkova. Byl zpracován v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1698/2005 a prováděcími pravidly uvedené normy. Program rozvoje venkova, který zajišťuje působení Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, blíže specifikuje v souladu s nařízením Rady (ES) 1698/2005 čl. 15 strategie v jednotlivých osách stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova do prováděcí úrovně a zajišťuje tak jeho efektivní realizaci. Opatření Programu rozvoje venkova přispějí k naplňování cílů Lisabonské strategie ve všech jejích oblastech: [52]

- Společnost založená na znalostech
- Vnitřní trh a podnikatelské prostředí
- Trh práce
- Udržitelný rozvoj

Tabulka 8: Objem vyplacených dotací v letech 2004-2014 v jednotlivých okresech Jihomoravského kraje [99]

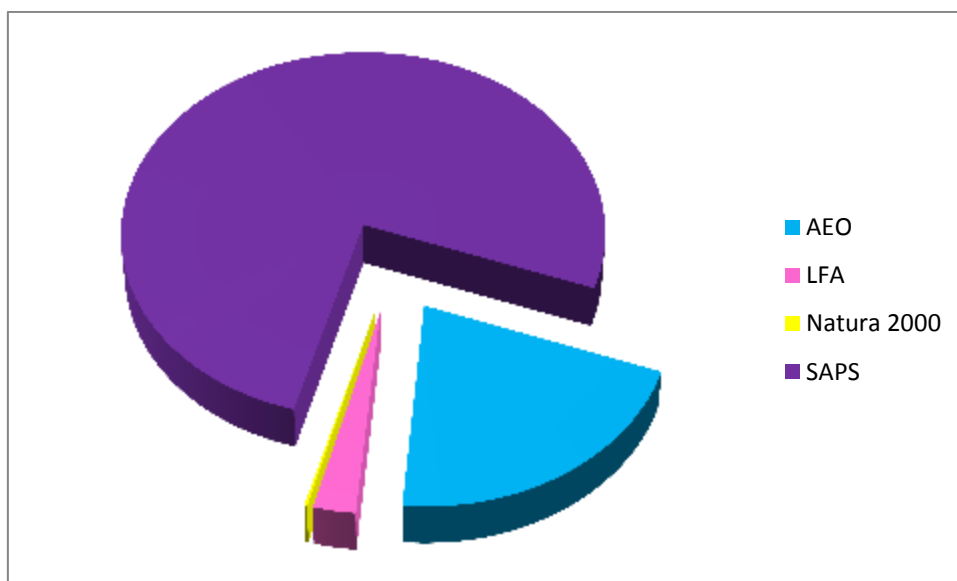
	AEO	LFA	Natura 2000	SAPS
Blansko	290 675 301 Kč	228 348 027 Kč	2 586 321 Kč	1 157 623 348 Kč
Brno	491 887 874 Kč	110 216 403 Kč	84 341 Kč	2 508 212 033 Kč
Břeclav	987 227 926 Kč	517 606 Kč	0 Kč	1 816 900 300 Kč
Hodonín	702 596 030 Kč	65 769 191 Kč	27 464 326 Kč	1 900 629 387 Kč
Vyškov	183 285 448 Kč	20 753 139 Kč	0 Kč	1 424 578 281 Kč
Znojmo	716 402 908 Kč	3 755 495 Kč	102 002 Kč	3 500 853 674 Kč
JMK	3 372 075 486 Kč	429 359 862 Kč	30 236 990 Kč	12 308 797 023 Kč
ČR	43 365 568 296 Kč	30 525 044 621 Kč	89 382 943 Kč	118 760 220 264 Kč

Tabulka 9: Počet schválených a vyplacených dotací v letech 2004-2014 v jednotlivých okresech Jihomoravského kraje [99]

	AEO	LFA	Natura 2000	SAPS
Blansko	1 116	1 057	37	2 546
Brno	2 720	1 331	13	6 668
Břeclav	3 108	11	0	5 629
Hodonín	2 356	182	195	3 612
Vyškov	492	90	0	1 751
Znojmo	1 618	45	3	5 366
JMK	11 410	2 716	248	25 572
ČR	149 373	117 062	1 941	268 381

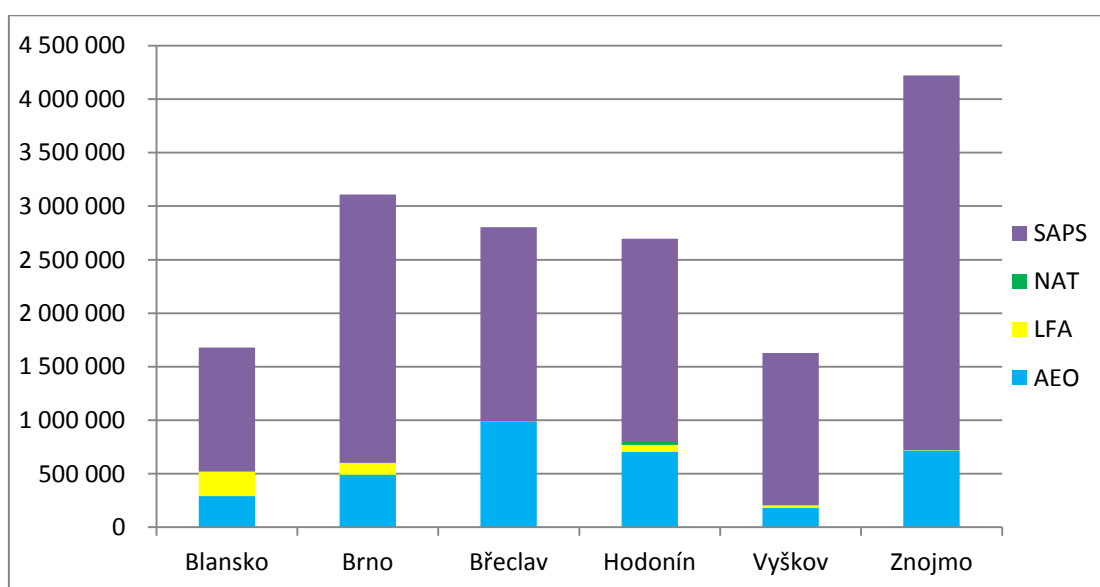
Co se týče počtu vyplacených dotací na agroenvironmentální opatření, získaly jich ve zkoumaném období nejvíce okresy Břeclav, Brno a Hodonín. Nejméně dotací plynulo do okresu Vyškov. Z hlediska dotací směřovaných do méně příznivých oblastí dominovaly okresy Blansko a Brno, což je logické, protože se zde nachází nejvyšší zastoupení LFA (viz obrázek). Dotace z oblasti Natura 2000 byly čerpány z majoritní části okresem Hodonín, jehož rozlohu zabírají z velké části biotopy. Nachází se zde 2 ptačí oblasti a 5 evropsky významných lokalit, spadajících do soustavy Natura 2000. SAPS, neboli jednotnou platbu na plochu čerpaly nejvíce okresy Brno, Břeclav a Znojmo.

Graf 12: Struktura dotací do zemědělství JMK v letech 2004 – 2014 [99]

Více než polovinu finančních toků (76,3%) plynoucích do Jihomoravského kraje v letech 2004-2014 tvořily přímé platby na plochu. Druhým v pořadí jsou platby AEO, jež se na celkových dotacích kraje podílely 20,9%. Dotace na méně příznivé oblasti tvořily pouhé 2,7% z celkových dotací, protože Jihomoravský kraj má v rámci ČR jedno z nejmenších zastoupení LFA. Nepatrný zlomek (0,2%) činili dotace na soustavu Natura 2000, které jak již bylo zmiňováno plynuly z významné části do okresu Hodonín.

Graf 13: Vyplacené dotace do zemědělství v jednotlivých okresech JMK v letech 2004 – 2014 (tis. Kč) [99]

Co se týče celkového finančního objemu dotací, nejvíce plateb (4 221 114 079 Kč) plynulo do okresu Znojmo, kde měly dotace převážně podobu SAPS (82,9 %). Druhým okresem v pořadí byl okres Brno, který byl ve zkoumaných letech obohacen o částku 3 110 400 651 Kč. Pro nedostatečnou dostupnost dat jsou zde spojeny dohromady okres Brno-venkov a Brno-město, což hraje významnou roli v postavení z hlediska výše přijatých dotací. Stejně jako u okresu Znojmo zde převažují platby SAPS (80,6 %) a dále platby na AEO a LFA. Srovnatelné finanční prostředky byly alokovány do okresu Břeclav (2 804 645 832 Kč) a Hodonín (2 696 458 934 Kč). Významný podíl zde opět tvořily platby SAPS (64,8 % a 70,5 %) a platby na AEO. Dalším v pořadí byl okres Blansko, který má z hlediska kraje nejmenší zastoupení ZPF, po okrese Brno-město a čerpal ve zkoumaných letech dotace ve výši 1 679 232 997 Kč. Největší zastoupení zde mají platby SAPS (68,9 %). Okres Blansko má mezi sledovanými okresy nejvyšší podíl dotací LFA a nepatrnou část tvoří také dotace Natura 2000. Nejmenší objem dotací plynul do okresu Vyškov, který je svou rozlohou nejmenším okresem JMK. Struktura dotací zde byla obdobná jako v ostatních okresech. Platby SAPS tvořily 87,5 % přijatých peněžních prostředků a zbylé procenta představovaly platby na AEO (11,3%) a LFA (1,3 %).

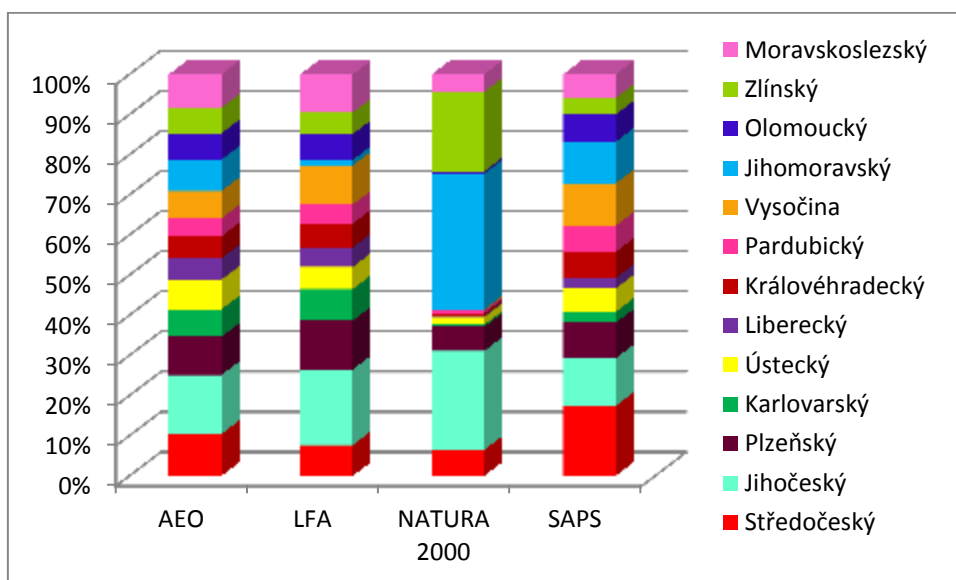
Tabulka 10: Výše dotací v krajích v letech 2004 – 2014 [99]

	AEO	LFA	NATURA 2000	SAPS
ČR	43 365 568 296 Kč	30 525 044 621 Kč	89 382 943 Kč	118 760 220 264 Kč
Středočeský	4 504 425 046 Kč	2 334 018 807 Kč	5 788 341 Kč	20 636 078 674 Kč
Jihočeský	6 353 861 594 Kč	5 733 552 189 Kč	22 012 418 Kč	14 104 968 476 Kč
Plzeňský	4 130 540 420 Kč	3 704 551 318 Kč	5 361 373 Kč	10 454 319 568 Kč
Karlovarský	2 951 636 985 Kč	2 387 912 392 Kč	476 287 Kč	3 233 376 170 Kč
Ústecký	3 192 486 597 Kč	1 676 968 126 Kč	1 722 190 Kč	6 899 752 289 Kč
Liberecký	2 297 536 697 Kč	1 486 934 701 Kč	306 017 Kč	3 089 709 125 Kč
Královéhradecký	2 379 595 804 Kč	1 795 826 803 Kč	518 885 Kč	7 748 578 815 Kč
Pardubický	1 931 441 140 Kč	1 444 990 205 Kč	572 111 Kč	7 697 879 917 Kč
Vysočina	2 947 576 968 Kč	2 962 993 522 Kč	285 563 Kč	12 502 381 198 Kč
Jihomoravský	3 372 075 486 Kč	429 359 862 Kč	30 236 990 Kč	12 308 797 023 Kč
Olomoucký	2 842 078 815 Kč	1 953 136 146 Kč	478 860 Kč	8 036 159 009 Kč
Zlínský	2 753 235 821 Kč	1 625 970 584 Kč	17 711 525 Kč	4 852 999 454 Kč
Moravskoslezský	3 600 123 971 Kč	2 897 599 321 Kč	3 901 965 Kč	7 018 684 400 Kč

V mezikrajském srovnání se v objemu přijatých finančních toků nachází Jihomoravský kraj (8%) na 5. místě po kraji Středočeském (14 %), Jihočeském (14 %), kraji Vysočina (10 %) a Plzeňském (9 %). Nejméně dotací, pouhé 4%, plyne do kraje Karlovarského a Libereckého. Co se týče jednotlivých typů dotací, v platbách na AEO čerpá JMK 8 %

z celkových dotací a zařazuje se tak opět na 5. místo za krajem Jihočeským (15 %), Středočeským (10 %), Plzeňským (10 %) a Moravskoslezským (9 %). V oblasti dotací na méně příznivé oblasti má JMK nejmenší podíl (1 %), což je dáno nejmenším zastoupením LFA v celé republice, jak už bylo zmíněno. Největší zastoupení dotací na LFA mají kraj Jihočeský (19 %) a Středočeský (12 %). V oblasti Natury 2000 je na tom JMK naopak nejlépe a plynulo sem 34% z celkových dotací na soustavu Natura 2000. Dalšími výraznými příjemci jsou Jihočeský kraj (25 %) a kraj Zlínský (20 %). Zbylé kraje dosáhly podílu 5 % a méně. V přímých platbách na plochu je Jihomoravský kraj (10 %) na 4. místě po kraji Středočeském (17 %), Jihočeském (17 %) a kraji Vysočina (11 %).

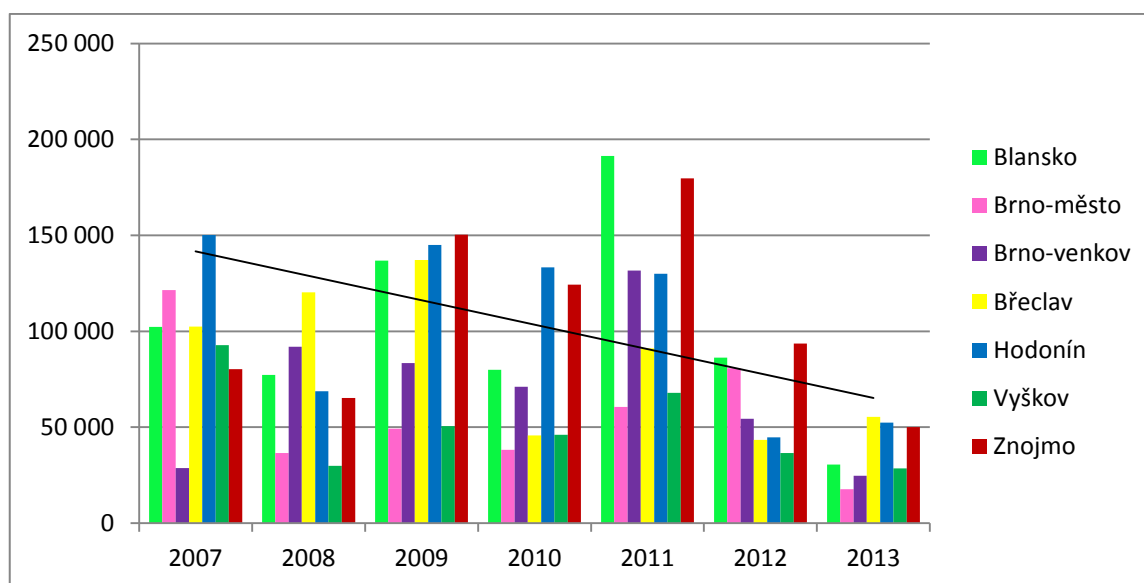
Graf 14: Podíly jednotlivých krajů na vybraných dotacích v zemědělství v letech 2004-2014 [99]

Na grafu je vidět markantní podíl přijatých dotací v Jihočeském kraji a to ve všech sledovaných finančních tocích. Výjimkou jsou platby SAPS, které plynuly větším podílem do kraje Středočeského. Jihomoravský kraj výrazně dominuje v dotacích na soustavu Natura 2000.

Graf 15: Vyplacené dotace z Programu rozvoje venkova v okresech JMK [98]

Graf 15 reflektuje dotace z programu rozvoje venkova vyplacené v jednotlivých okresech Jihomoravského kraje v letech 2007 -2013. Nejvíce dotací plynulo do okresů Znojmo a Hodonín, kde byly finanční prostředky vynaloženy zejména na podporu vinařství a agroturistiky. Nejmenší objem dotací byl poskytnut okresu Brno-město a okresu Vyškov, ve kterých dotace plynuly zejména do lesního hospodářství. Spojnice trendu má klesající tendenci, jelikož vyplácené dotace jsou podmíněny dokončením určitých aktivit daného projektu, tudíž zde nejsou uvedeny dotace, které byly sice schváleny pro projekty v letech 2012 a 2013, ale nejsou stále dokončeny, tzn., nemohou být ani vyplaceny.

4.7 Rozsah a struktura komoditních výstupů v rostlinné produkci

Rostlinná výroba je základním odvětvím zemědělské výroby. Kromě plodin určených k přímé spotřebě obyvatelstva zabezpečuje i krmivovou základnu pro hospodářské zvířectvo a suroviny pro potravinářský průmysl. [9]

Tabulka 11: Osevní plochy vybraných plodin v krajích v roce 2013 (v ha) [59]

Kraj	Obhospodářovaná orná půda	z toho										
		obiloviny celkem	z toho			technické plodiny	z toho		pícniny na orné půdě	okopaniny	z toho	
			pšenice celkem	ječmen celkem	kukuřice na zrno		řepka a řepice	slunečnice na semeno			brambory celkem	cukrovka tech.
ČR	2 469 080	1 410 841	831 734	353 229	143 422	475 916	391 873	23 094	420 963	87 156	23 733	63 018
Hl. m. Praha	10 574	6 781	4 309	1 890	217	2 615	2 119	0	660	368	6	362
Středočeský	473 570	278 061	177 733	70 062	13 089	99 937	82 079	4 844	63 157	23 255	5 512	17 660
Jihočeský	249 696	140 456	80 811	32 293	2 878	46 993	44 160	25	55 998	3 107	3 100	x
Plzeňský	194 595	106 097	60 692	27 525	1 910	35 717	32 454	573	19 013	1 010	992	x
Karlovarský	32 576	20 164	11 208	5 276	8	6 391	5 829	x	5 498	93	93	x
Ústecký	147 325	94 225	65 235	20 880	4 725	32 219	22 826	2 147	14 080	3 827	504	3 290
Liberecký	36 906	21 122	11 839	4 539	396	6 570	5 886	8	7 615	996	148	847
Královéhradecký	164 886	86 964	56 359	16 551	5 471	29 971	25 183	411	31 879	12 004	776	11 194
Pardubický	173 980	89 157	52 542	21 247	7 151	33 577	27 988	1 195	42 906	4 770	1 048	3 680
Vysočina	275 041	138 178	73 230	45 650	1 616	46 433	40 167	0	76 554	8 865	8 540	306
Jihomoravský	317 313	208 124	111 034	38 374	49 123	59 668	41 808	13 508	36 695	7 086	1 511	5 475
Olomoucký	174 845	99 009	52 628	39 789	46 254	32 554	26 051	97	28 626	12 481	428	12 018
Zlínský	95 345	54 856	33 695	11 936	6 877	18 467	14 941	278	18 184	2 058	224	1 809
Moravskoslezský	122 428	67 647	40 419	17 217	3 707	24 804	20 382	8	20 098	7 236	851	6 377

Osevní plocha obilovin celkem na jižní Moravě je mezi kraji druhá největší a svou plochou 317,3 tisíce hektarů tvoří 12,9 % republikového celku. Nejrozšířenější plodinou v Jihomoravském kraji je pšenice, která se pěstuje na 111 tisících hektarech. Proti předchozímu roku se rozšířily plochy s ječmenem celkem, kterým letos bylo oseto 38,3 tisíce hektarů. Kukuřice na zrno, které je Jihomoravský kraj největším producentem, se v roce 2013 pěstovala na ploše 49,1 tisíce hektarů.

Technické plodiny byly v roce 2013 pěstovány na ploše 59,7 tisíce hektarů, z toho 70 % je oseto řepkou, 22,6 % slunečnicí na semeno. Zbylá plocha je oseta hořčicí na semeno a mákem. Z mezikrajského porovnání velikosti osevních ploch je patrné, že po Středočeském kraji je Jihomoravský kraj druhým největším producentem technických plodin s podílem 14,6% na republikovém celku.

Z pícnin, kterými bylo oseto 36,7 tisíce hektarů, zabírá 86,0 % plochy kukuřice na zeleno a siláž, z víceletých pícnin pěstovaných na 15,9 tisících hektarech převažuje velikostí osevních ploch vojtěška (65,0 %).

Okopaniny byly v roce 2013 pěstovány na ploše 7 tisíc hektarů a zabíraly pouhých 8,1 % plochy okopanin ČR. Většinu z této plochy zabírala cukrovka technická (77,3 %) a dále brambory, jejichž osevní plocha se v roce 2013 rozkládala na 1,5 tisíce hektarech.

Tabulka 12: Osevní plochy vybraných plodin v okresech Jihomoravského kraje v roce 2013 (v ha) [59]

Území, kraj, okres	Obhospodařovaná orná půda	z toho										
		obiloviny celkem	z toho			technické plodiny	z toho		pícniny na orné půdě	okopaniny	z toho	
			pšenice celkem	ječmen celkem	kukuřice na zrno		řepka a řepice	slunečnice na semeno			brambory celkem	cukrovka tech.
JMK	317 313	208 124	111 034	38 374	49 123	59 668	41 808	13 508	36 695	7 086	1 511	5 475
Blansko	23 773	13 425	7 470	4 125	605	4 237	3 214	64	4 643	578	167	401
Brno-město	2 613	1 881	990	576	75	442	250	153	135	9	9	
Brno-venkov	58 685	39 073	22 464	9 258	5 809	10 080	5 706	3 113	6 421	1 753	378	2 354
Břeclav	53 106	33 945	17 625	5 195	10 262	9 721	4 604	3 001	6 342	420	328	82
Hodonín	48 691	29 155	16 330	3 441	7 217	9 051	5 659	2 629	5 125	368	42	313
Vyškov	38 845	27 045	13 027	10 467	3 199	8 403	4 602	842	2 178	363	54	290
Znojmo	97 567	66 504	37 224	12 391	15 740	17 615	9 573	3 707	5 987	2 890	752	2 112

Osevní plocha v Jihomoravském kraji v roce 2013 představovala celkem 317,3 tisíc hektarů. V její struktuře převažují plochy s obilovinami (65,6 %), dále pak se na 18,8 % celku pěstují technické plodiny, na 11,6 % plodiny sklizené na zeleno a 2,2 % celku patří okopaninám.

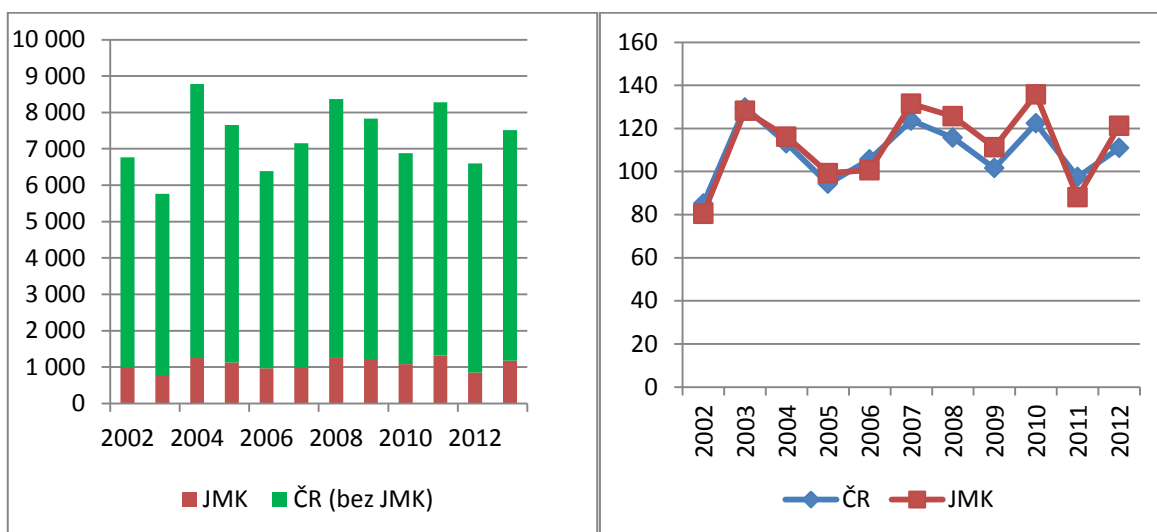
Největší podíl (30,7 %) osevních ploch má okres Znojmo a výměra obhospodařované půdy zde činí 97,6 tisíc hektarů. Druhým nejvíce osetým okresem je Brno-venkov a jeho osetá plocha se rozkládá na 58,7 tisících hektarech. Po okrese Brno-město, jež má typický městský charakter a jeho osetá plocha činí pouhých 2,6 tisíc hektarů má nejmenší procento orné půdy okres Blansko (7,5 %).

4.7.1 Obiloviny

Rozhodujícími obilnářskými komoditami pro Jihomoravský kraj jsou pšenice, ječmen a kukuřice, u jejíž produkce na zrno má kraj nejvýznamnější postavení. Z hlediska zachování konkurenceschopnosti producentů z Jihomoravského kraje, kteří dle výše uvedeného podílu LFA mohou očekávat výrazně nejnížší procento dotací v rámci ČR, bude nutno snížit náklady na jednotku produkce při současném zvýšení průměrných hektarových výnosů. Z toho lze usuzovat, že bilanční přebytek obilovin v Jihomoravském kraji se ještě zvýší. Na druhé straně je nutno očekávat další tlak na snižování procenta zornění zemědělské půdy. Pro pěstitele obilí v kraji má proto zásadní význam, zda budou moci v budoucnu část své produkce uplatnit pro nepotravinářské účely, aby tak snížili dopady kvót výroby obilí dle směrnic EU. [28]

Graf 16: Vývoj sklizně obilovin v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. tun) [56]

Graf 17: Bazické vyjádření vývoje sklizně obilovin v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [56]

Graf 16 znázorňuje vývoj sklizně obilovin v letech 2002 – 2013. V bazickém vyjádření můžeme vidět, že křivka vývoje obilovin JMK téměř přímo úměrně kopíruje křivku ČR. Na produkci obilovin tedy působí vlivy, které jsou celoplošné a zasahují celé území republiky. Nejvyšší výkyvy v produkci byly zaznamenány v letech 2004, 2012 a 2013, kdy objem produkce vždy nadměrně stoupl či poklesl oproti letem předchozím. V roce 2004 můžeme ve všech krajích pozorovat markantní vrůst produkce, někdy až o 65 % (Ústecký kraj). Jednalo se o velmi výrazný meziroční nárůst produkce obilovin o 464,8 tis. tun (59,4 %). Celková produkce obilovin byla v tomto roce druhá nejvyšší ve srovnání s konečnými sklizněmi ostatních sledovaných let. Taková velmi vysoká úroveň sklizně obilovin znamená, že celkový charakter vnitřního trhu se znovu navrácí k trhu s převažujícími rysy výrazně vyšší nabídky nad poptávkou. Příznivý průběh klimatických podmínek v průběhu pěstebního období zaznamenala většina zemí Evropy se signálem historicky rekordních sklizní (např. Maďarsko, Německo, Francie). Pro odčerpání přebytků na volném trhu se předpokládá zejména navýšení objemů vývozu a navýšení objemů zásob obilovin (včetně intervenčních). K další výrazné pozitivní změně došlo posledním sledovaném roce, kdy produkce obilovin v JMK meziročně vzrostla o 322 tis. tun. Toto výrazné zvýšení však bylo následkem nízkého objemu produkce z roku 2012, kdy všechny kraje zaznamenaly téměř nejslabší úrodu za sledované období. Ve srovnání s běžnou produkční úrovní obilovin v České republice v letech předchozích, lze hovořit o produkci srovnatelné se sklizňovými ročníky 2002 a 2006. Jedná se o podprůměrnou sklizeň, která

ale svým objemem zcela bez problémů zabezpečuje kvantitativní pokrytí domácí potřeby, která činí v dlouhodobém průměru 5 500 - 6 000 tis. tun obilovin celkem. [93]

Tabulka 13: Vývoj sklizně obilovin v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [56]

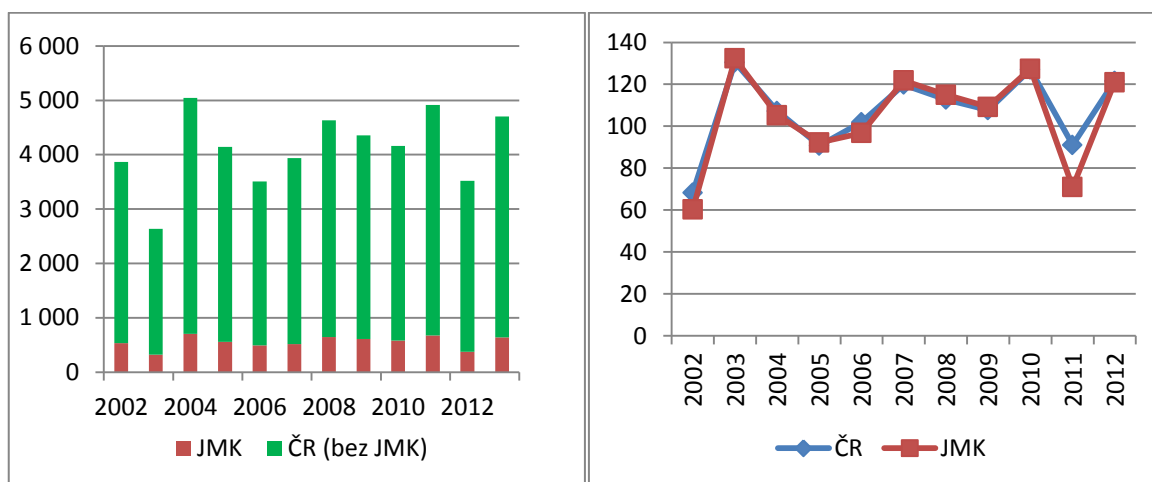
ČR, kraje/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	6 770 829	5 762 396	8 783 801	7 659 851	6 386 078	7 152 861	8 369 503	7 831 998	6 877 619	8 284 806	6 595 493	7 512 612
<i>kraj:</i> Hl. m. Praha	33 585	27 982	33 966	28 560	30 847	31 776	42 569	41 832	34 803	44 368	34 195	39 589
Středočeský	1 307 553	1 142 198	1 757 895	1 534 353	1 304 713	1 428 455	1 667 361	1 576 511	1 388 775	1 639 869	1 314 090	1 506 054
Jihočeský	675 236	550 879	873 063	736 451	580 312	716 529	783 309	709 500	624 183	756 164	651 550	687 083
Plzeňský	516 772	416 352	669 427	562 356	481 840	579 229	608 323	557 318	493 053	564 414	466 494	516 219
Karlovarský	93 779	80 036	131 519	109 934	85 814	102 745	114 539	95 822	86 669	106 706	89 406	99 195
Ústecký	417 670	370 619	608 443	522 911	455 264	476 244	592 686	533 439	480 480	565 186	463 914	529 657
Liberecký	99 510	86 026	132 325	113 539	91 092	111 769	129 169	107 348	93 375	112 212	92 967	105 398
Královéhradecký	426 602	383 764	537 018	470 978	404 900	461 763	529 989	501 235	426 944	511 547	429 583	479 778
Pardubický	437 677	360 309	551 488	484 439	392 495	463 601	530 816	494 457	433 131	529 267	443 532	465 617
Vysočina	648 054	587 469	819 729	682 897	535 873	650 554	729 618	679 031	610 140	748 051	646 343	690 873
Jihomoravský	971 139	780 885	1 245 082	1 128 892	964 166	977 226	1 276 143	1 220 157	1 080 301	1 319 126	855 094	1 177 182
Olomoucký	514 936	452 371	647 795	572 515	488 224	536 286	647 494	625 462	520 048	653 250	523 048	560 423
Zlínský	277 016	234 606	347 939	329 596	266 273	291 417	333 005	325 684	288 556	347 431	275 983	309 926
Moravskoslezský	351 300	291 900	428 112	382 430	304 265	325 267	384 480	364 201	317 161	387 215	309 294	345 617

Hlavní podíl na produkci obilovin v ČR má Středočeský kraj (cca 20 %). Jihomoravský kraj se na celkové produkci podílí cca 15,0 % a v celém sledovaném období je tak druhým největším producentem obilí v ČR. Nejmenší zastoupení mají po hl. m. Praha (0,5 %) kraje Karlovarský (1,3 %) a Liberecký (1,4 %).

Pšenice

Graf 18: Vývoj sklizně pšenice v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. tun) [56]

Graf 19: Bazické vyjádření vývoje sklizně pšenice v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [56]

Jelikož je pšenice hlavní komoditou zastupující obiloviny v České Republice, vývoj sklizně je totožný jako u obilovin celkově. Vývoj značně kolísá, přičemž největší změny můžeme opět pozorovat v letech 2003, 2004, 2012 a 2013. V letech 2003 a 2012 objem sklizně v JMK prudce klesl a to zejména z důvodu nepříznivých klimatických podmínek, které ovlivnily produkci nejen v ČR, ale ve většině zemí Evropy a domácí sklizeň byla nejnižší za několik posledních desetiletí. V roce 2012 se na poklesu výroby pšenice podílely jednak podprůměrný hektarový výnos ozimé pšenice, ale také snížení osevních ploch. Přesto pšenice zůstává i nadále na našem trhu s obilovinami zcela dominantní plodinou, která tvoří 54,6 % nabídky všech obilovin. K návratu na velmi vysokou úroveň výroby pšenice v roce 2004 a 2013 přispěl především nárůst osevních ploch a výrazný meziroční nárůst průměrného hektarového výnosu ozimé pšenice. Rozhodující vliv na dosaženou úroveň výroby mělo počasí. Mírná zima s dostatkem sněhové pokrývky vytvořila podmínky pro dobré přezimování a chladný a studený květen, který je rozhodující při formování výnosových prvků, napomohl rostlinám k tomu, aby se v dostatečné míře formovaly výnosové prvky. Pšenice tak nadále zůstává na našem trhu s obilovinami zcela dominantní plodinou, která tvoří 62,6 % nabídky všech obilovin. [93]

Tabulka 14: Vývoj sklizně pšenice v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [56]

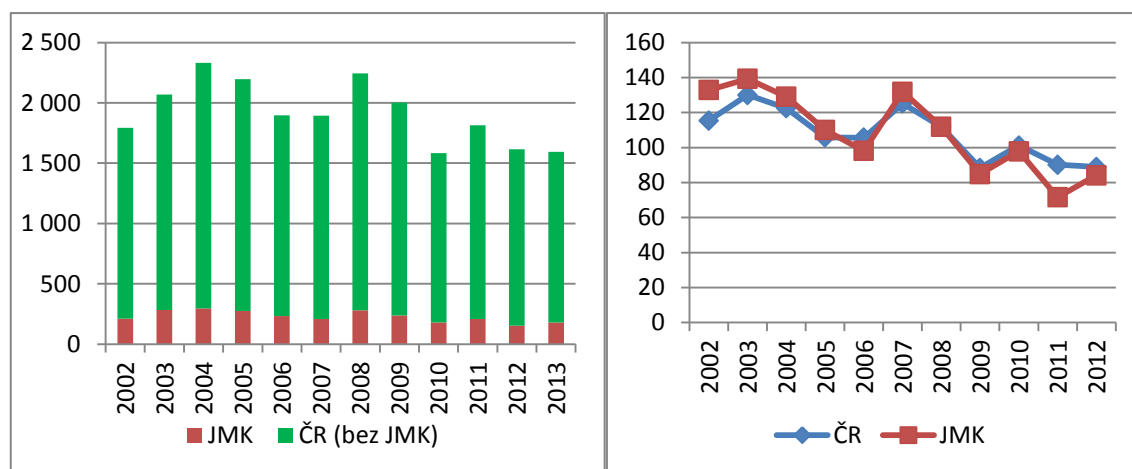
ČR, kraje/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	3 866 473	2 637 891	5 042 523	4 145 039	3 506 252	3 938 924	4 631 502	4 358 073	4 161 553	4 913 048	3 518 896	4 700 696
<i>kraj:</i>												
Hl. m. Praha	25 650	15 603	23 545	21 059	17 790	18 912	24 712	25 506	23 415	28 953	21 176	26 948
Středočeský	788 089	604 326	1 064 234	875 910	766 890	826 837	978 122	921 084	910 894	1 049 943	778 250	1 014 343
Jihočeský	378 397	245 203	482 268	393 731	317 010	383 177	431 032	391 868	362 366	447 816	350 292	426 828
Plzeňský	302 541	194 149	388 996	317 934	282 866	324 326	349 776	319 227	305 452	347 218	247 396	327 041
Karlovarský	58 665	40 788	79 067	62 811	49 242	58 531	67 998	57 931	57 758	71 016	56 218	67 322
Ústecký	262 434	218 696	403 755	316 293	283 943	305 188	367 309	358 641	352 421	395 239	303 475	381 484
Liberecký	52 847	39 417	67 052	58 681	49 413	58 996	71 155	60 184	57 531	69 231	52 862	65 565
Královéhradecký	262 800	210 570	335 332	280 406	246 787	268 612	321 736	303 890	284 238	331 830	252 885	324 451
Pardubický	234 700	163 800	315 114	260 558	206 546	240 475	284 832	264 419	251 754	300 916	221 136	287 643
Vysočina	324 051	228 609	396 136	325 337	242 035	322 376	366 480	343 815	324 556	405 693	331 565	403 888
Jihomoravský	530 698	319 592	702 326	558 576	489 337	513 515	646 177	610 390	579 350	675 995	376 417	641 681
Olomoucký	285 053	135 549	346 663	295 021	251 093	279 631	330 155	319 404	282 518	340 137	224 024	311 530
Zlínský	163 656	91 691	203 711	175 164	141 079	161 406	187 160	180 084	177 930	211 772	138 946	196 764
Moravskoslezský	196 892	129 898	234 324	203 558	162 221	176 942	204 859	201 629	191 369	237 289	164 254	225 209

Jihomoravský kraj dosahuje v celorepublikovém porovnání nadprůměrného postavení ve sklizni pšenice. Toto postavení zaujímá od roku 2004, čili od roku vstupu do EU. Po Středočeském kraji, který má dominantní podíl 21,6 %, je jediným krajem, který se na produkci podílí více jak 10%, respektive 13,7 %. Nejmenší zastoupení mají kraje Liberecký (1,3 %) a Karlovarský (1,4 %).

Ječmen

Graf 20: Vývoj sklizně ječmene v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. tun) [56]

Graf 21: Bazické vyjádření vývoje sklizně ječmene v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [56]

Z grafů je patrné, že produkce ječmene má v posledních letech klesající tendenci. Křivka JMK opět téměř věrně opisuje křivku produkce v ČR. Nejlépe se ječmenu vedlo v letech 2004 a 2008 a to jak na krajské, tak na celorepublikové úrovni. Rok 2004 byl rokem, kdy se dařilo obilí celkově i jeho jednotlivým komoditám. Meziročním navýšením produkce si ječmen opět potvrdil svou pozici druhé nejvýznamnější obiloviny pěstované na území ČR. V roce 2008 se celková produkce obilovin řadila k nadprůměrným a na zvýšení úrovně výroby ječmene má vliv především vyšší hektarový výnos jarního ječmene se současným mírným poklesem osevních ploch. Ozimý ječmen se na zvýšené produkci podílel hlavně navýšením osevní plochy. Příznivý průběh počasí v dubnové a květnové dekádě v celé ČR (chladno a deštivo) mělo velmi pozitivní vliv na průběh celé vegetace, což se samozřejmě projevilo na vyšší výnosu a rozhodující měrou přispělo ke zvýšení celkové produkce ječmene. Nejmenší produkci ječmene zaznamenal JMK v roce 2010, kdy bylo sklizeno pouhých 180 tis. ha. Velmi nízká úroveň výroby ječmene celkem v roce 2010 je pod vlivem nízkého hektarového výnosu spolu se současným poklesem osevních ploch. Průběh počasí v první květnové dekádě v ČR (vysoké a vytrvalé srážky) měl velmi negativní dopad na průběh celé vegetace především u jařin, což se samozřejmě projevilo na vyšší výnosu. Tento aspekt přispěl rozhodující měrou ke snížení celkové produkce ječmene. Přes meziroční pokles produkce si ječmen znovu obhájil svou pozici druhé nejvýznamnější obiloviny. [93]

Tabulka 15: Vývoj sklizně ječmene v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [56]

ČR, kraje/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	1 792 557	2 068 693	2 330 582	2 195 376	1 897 703	1 893 408	2 243 865	2 003 032	1 584 456	1 813 679	1 616 467	1 593 760
kraj:												
Hl. m. Praha	6 744	8 345	9 203	6 970	9 672	9 470	13 334	11 348	9 345	11 954	9 101	8 698
Středočeský	352 909	375 958	458 893	446 599	374 965	381 465	450 927	426 959	314 177	364 665	324 020	322 055
Jihočeský	167 311	185 176	218 409	201 483	169 966	191 370	201 862	183 400	148 577	161 170	154 518	150 672
Plzeňský	143 549	148 517	186 399	170 526	141 805	163 602	172 671	160 648	129 895	140 031	129 974	121 326
Karlovarský	24 094	25 386	32 454	30 920	26 894	28 042	27 251	18 741	15 215	22 731	19 767	16 730
Ústecký	121 558	119 758	150 069	155 043	132 360	120 704	159 802	126 761	91 153	117 832	101 055	96 792
Liberecký	27 241	25 933	31 728	32 418	28 846	29 544	33 230	24 272	18 197	22 925	20 908	21 091
Královéhradecký	94 321	103 859	114 846	114 167	102 317	102 089	112 007	103 423	77 576	82 391	75 069	77 952
Pardubický	104 306	117 385	136 031	132 472	112 213	116 350	130 737	116 402	95 020	106 851	104 633	98 701
Vysočina	223 112	255 704	278 829	249 242	231 187	223 075	245 684	220 820	202 514	234 141	209 812	198 565
Jihomoravský	212 716	282 704	296 282	274 498	233 975	208 763	280 527	237 954	180 627	208 110	152 367	179 047
Olomoucký	162 958	235 963	215 241	199 976	178 058	169 936	227 376	207 142	169 255	199 973	182 637	175 519
Zlínský	58 972	83 031	83 458	75 930	63 765	59 237	75 441	66 871	54 946	55 404	53 269	51 072
Moravskoslezský	92 766	100 974	118 740	105 132	91 680	89 761	113 015	98 291	77 958	85 500	79 335	75 539

Jihomoravský kraj se po celou dobu pozorování pohyboval okolo 3. místa v pořadí mezi kraji. Dominantní postavení ve sklizni ječmene patří opět Středočeskému kraji, jehož podíl na celorepublikové sklizni tvořil v roce 2013 20,2 %. Dlouhodobě si dobré postavení udržoval kraj i Vysočina, který se pohyboval na 2. nebo 3. příčce a podílí se na celkové produkci ječmene 12,5 %. Nejmenší podíly (cca 1 %) mají kraje Karlovarský a Liberecký, což koresponduje s podílem, kterým se podílí na celkové produkci obilovin.

4.7.2 Olejninny

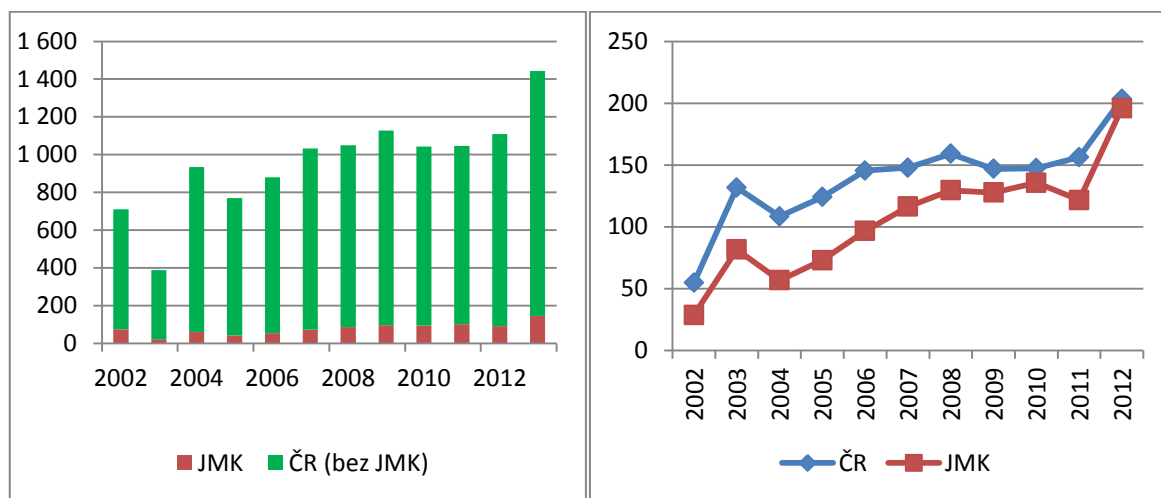
Olejninny jsou rostliny hromadící v plodech, semenech nebo jiných částech tuky v takovém množství, že je ekonomické je průmyslově zpracovávat. Patří do různých čeledí a řadí se k nim druhy vytrvalé i jednoleté v ozimých i jarních formách. Na našem území se pěstují zejména jednoleté druhy a to hlavně řepka, řepice, hořčice a slunečnice roční. K olejninám patří i přadné rostliny, jako len setý, konopí seté a bavlník. Využívá se také mák setý, kukuřičné klíčky, tabákové semeno a skočec. Celosvětově nejvýznamnější olejninou je sója. [46]

Řepka

Graf 22: Vývoj sklizně řepky v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis tun) [56]

Graf 23: Bazické vyjádření vývoje sklizně řepky v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [56]

Úroveň produkce řepky vykazuje v časové řadě trvalý nárůst (oproti roku 2002 o téměř 100%). Stejný trend je patrný i u celorepublikových výsledků. Přestože produkce řepky roste i díky zvyšování výnosů, významným důvodem růstu produkce je zvyšování osevních ploch. Nejhoršího propadu dosáhla řepka v roce 2003 a to na území celé České Republiky. Produkce řepky v roce 2003 dosáhla podle údajů ČSÚ 387 805 t z plochy 250 959 ha. Produkce v JMK poklesla ve srovnání s rokem 2002 o 53 tis. tun (71,4 %). Vlivem špatných klimatických podmínek na podzim i velkých výkyvů teplot během zimy i v předjarním období došlo ke zničení porostů a následným zaorávkám ploch ozimé řepky. Špatné klimatické podmínky panující na našem území vedly nejen k rozsáhlým zaorávkám, ale ovlivnily i kvalitu porostů, které byly ponechány pro další vegetaci. Slabé a řídké porosty poškodil v dalších fázích vegetace nedostatek srážek a vysoké teploty, zejména v době počátku květu. Vysoké teploty zkrátily nástup řepky do generativní fáze a tím omezily možnost dosažení přijatelného výnosu. Nejvíce postiženými regiony byly kraje Jihomoravský a Zlínský, kde produkce poklesla více než o 70%. Špatně na tom byly také kraje Karlovarský, Plzeňský a Olomoucký. V dalších letech nedocházelo k žádným významnějším výkyvům a produkce řepky každým rokem stoupá. V roce 2013 se produkce ve zkoumaném kraji zvýšila oproti předchozímu roku o 55 tis. tun (60,7 %). Ke stálému růstu dochází z mnoha důvodů. Řepka je důležitým přerušovačem obilných sledů v osevních postupech, má zajištěný dobrý odbyt a to v mnoha oborech (potravinářství, kosmetika, farmacie, produkce bionafty a technických olejů apod.). Pokud je dosažen

dobrý výnos řepky, má i příznivou ekonomiku pěstování. Z dlouhodobého pohledu právě orientace na pěstování řepky je jednou z největších změn v rostlinné výrobě. Ve srovnání s počátkem 90. let jsou osevní plochy i sklizeň řepky dvojnásobné (s výjimkou neúrodných let). [50] [94]

Tabulka 16: Vývoj sklizně řepky v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [56]

ČR, kraje/ Rok		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR		709 533	387 805	934 674	769 377	880 172	1 031 920	1 048 943	1 128 119	1 042 418	1 046 071	1 109 137	1 443 210
kraj:	Hl. m. Praha	3 676	2 544	4 886	4 306	6 275	6 417	6 893	6 617	6 063	5 939	5 990	8 585
	Středočeský	132 613	91 539	191 173	157 373	191 437	221 481	230 313	236 709	210 270	219 565	236 383	309 465
	Jihočeský	88 840	48 368	117 304	100 569	101 149	121 703	116 193	126 976	120 983	117 456	131 752	152 872
	Plzeňský	72 700	34 663	85 706	84 224	95 161	106 263	103 305	114 269	103 545	95 956	98 210	122 388
	Karlovarský	14 550	6 710	19 272	13 008	14 964	18 670	16 458	18 176	19 012	15 993	18 152	23 028
	Ústecký	30 029	20 462	14 687	24 965	37 341	51 858	57 594	60 714	55 177	59 299	64 025	93 378
	Liberecký	11 555	7 690	18 491	14 408	17 109	21 141	18 276	19 599	17 060	14 299	16 773	20 699
	Královéhradecký	41 212	31 552	76 771	59 255	66 322	70 636	69 595	74 088	62 776	65 760	70 242	88 958
	Pardubický	43 895	29 641	82 874	63 911	68 353	78 390	80 065	87 409	81 301	77 212	81 031	102 267
	Vysočina	87 582	42 613	110 572	86 515	92 406	109 519	104 083	117 548	112 472	107 591	122 810	144 612
	Jihomoravský	74 420	21 309	60 754	42 257	54 242	71 951	86 549	96 359	95 015	100 880	90 471	145 830
	Olomoucký	46 973	21 751	64 278	47 732	55 546	62 257	65 485	69 341	64 283	67 768	71 488	101 071
	Zlínský	23 577	8 017	28 467	25 406	25 498	33 557	36 755	39 798	38 628	44 601	42 235	56 874
	Moravskoslezský	37 911	20 946	59 439	45 448	54 369	58 077	57 379	60 517	55 833	53 752	59 573	73 181

Nejvýznamnějšího postavení v produkci řepky dosáhl Středočeský kraj, jehož podíl se na celkové produkci činil v roce 2013 21,44 %. Jihomoravský kraj se s podílem 10% pohyboval na 2. – 4. místě společně s krajem Jihočeským a krajem Vysočina. Největší propad zaznamenal Plzeňský kraj, jehož podíl se oproti roku 2002 snížil téměř o 4 %. Nejmenším podílem disponovalo Hl. město Praha a tradičně kraje Liberecký a Karlovarský, jejichž podíly se pohybovaly okolo 1 %. Po vstupu do EU se na celém území zvýšila produkce řepky téměř trojnásobně.

4.7.3 Okopaniny

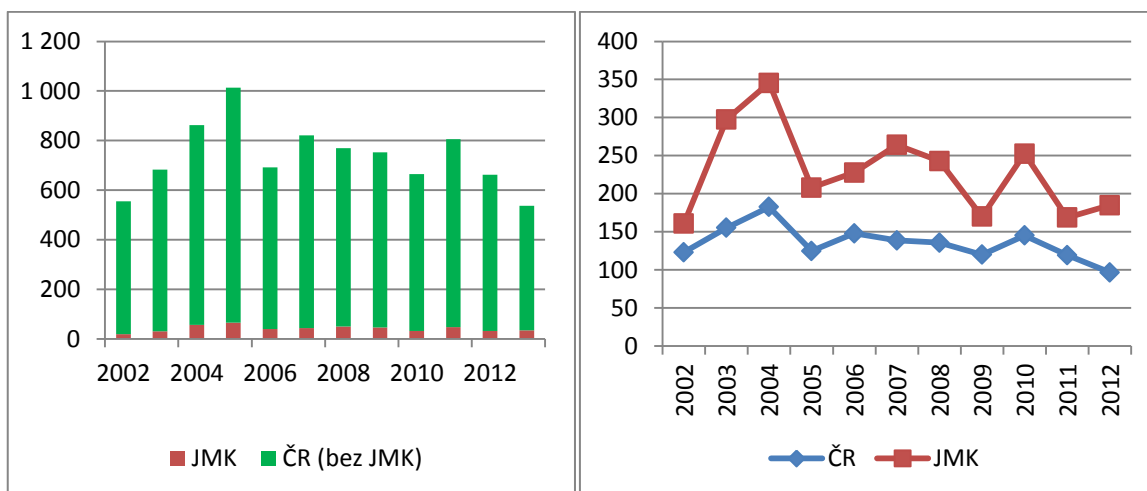
Okopaniny jsou plodiny poskytující produkty s nízkým obsahem sušiny, což společně s jejich morfologickými a biologickými vlastnostmi ovlivňuje postupy pěstování, sklizně, posklizňové úpravy a skladování. Využívají se pro přímou výživu (brambory) nebo se z nich průmyslově vyrábějí různé produkty (cukr, zušlechtěné výrobky z brambor, škrob, dextriny, kávovinové náhražky - čekanka, inulín aj.). V současné době jsou propracovávány postupy pro využití některých okopanin pro výrobu alternativních zdrojů energie (cukrovka - lihobenzinové směsi atd.). Dále se okopaniny používají ke krmení hospodářských zvířat. V živočišné výrobě se zužitkovávají zbytky po jejich průmyslovém

zpracování (zdrtky, řízky, melasa apod.). Okopaniny mají velký význam i v soustavě hospodaření na půdě. [45]

Brambory

Graf 24: Vývoj sklizně brambor v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. tun) [56]

Graf 25: Bazické vyjádření vývoje sklizně brambor v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [56]

Na obrázku můžeme pozorovat, že produkce brambor do roku 2005 stoupala, ale poté relativně prudce poklesla a od té doby má klesající tendenci jak na úrovni zkoumaného kraje, tak na úrovni ČR. V roce 2005 dosahovala produkce brambor v JMK nejvyšších hodnot ve všech sledovaných letech (65 078 tun). Zvýšení produkce bylo dosaženo výhradně zvýšením hektarových výnosů brambor, které vzrostly z 18,97 t/ha v roce 2003 na rekordní úroveň 29,65 t/ha v roce 2005. Přesto jsou tyto výnosy stále ještě pod úrovní průměru výnosů zemí bývalé EU 15. Bramborám patří vedle obilovin, ozimé řepky a dalších tržních plodin důležité místo ve struktuře pěstovaných plodin. V posledních letech však dochází k trvalému poklesu osázených ploch bramborami a nízké hektarové výnosy. Úroveň hektarových výnosů je ovlivňována především počasím a tomu následně odpovídajícím podmínkám pro pěstování brambor (opožděné sázení, suché léto nebo naopak časté a prudké deště v období sklizně a podobně). Na poklesu osázených ploch bramborami se podílí zejména ekonomická náročnost a nestabilita výroby brambor ve srovnání s jinými tržními plodinami, zvýšení tržních cen obilovin a ozimé řepky a také nástup výstavby bioplynových stanic a s tím spojené vyšší nároky na osevní plochy kukuřice v neprospěch brambor. V roce 2013 bylo v Jihomoravském kraji sklizeno 34 817 tun brambor, což je pouhých 6,5 % z celkové produkce v České Republice. [94] [41]

Tabulka 17: Vývoj sklizně brambor v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [56]

ČR, kraje/ Rok		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR		554 721	682 511	861 798	1 013 000	692 174	820 515	769 561	752 539	665 176	805 331	661 795	536 450
kraj:	Hl. m. Praha	384	366	398	679	141	463	323	368	264	281	164	137
	Středočeský	89 508	133 607	176 918	219 040	157 104	172 995	165 469	165 921	143 438	173 839	141 266	113 954
	Jihočeský	67 684	93 088	130 134	149 459	98 573	110 909	95 931	97 203	91 689	111 025	91 750	74 292
	Plzeňský	29 167	34 568	39 747	46 942	26 077	32 900	26 402	27 134	19 921	28 417	26 257	20 241
	Karlovarský	5 363	4 770	6 405	9 111	5 309	5 805	4 396	2 265	3 217	3 532	4 023	2 251
	Ústecký	14 204	16 961	21 073	26 868	15 257	18 964	16 058	15 214	11 935	12 972	10 597	8 256
	Liberecký	11 367	10 098	10 718	12 952	7 439	10 556	9 182	5 380	5 058	6 392	4 774	3 991
	Královéhradecký	26 800	26 245	30 914	38 665	30 235	39 372	32 031	32 552	26 192	32 436	22 962	18 120
	Pardubický	38 250	34 609	43 285	46 940	33 101	39 074	36 723	34 457	31 002	38 769	31 869	25 359
	Vysočina	207 417	251 750	293 284	326 241	237 620	288 330	274 813	275 075	254 517	300 698	253 271	199 702
	Jihomoravský	18 837	30 331	56 047	65 078	39 195	42 897	49 752	45 749	32 008	47 592	31 779	34 817
	Olomoucký	14 584	15 635	18 424	21 248	14 060	20 132	21 006	16 697	15 039	14 570	10 689	9 369
	Zlínský	12 868	11 001	12 356	19 322	8 971	10 983	9 654	8 493	7 387	8 310	6 976	5 830
	Moravskoslezský	20 288	19 482	22 095	30 455	19 092	27 135	27 822	26 031	23 511	26 499	25 418	20 128

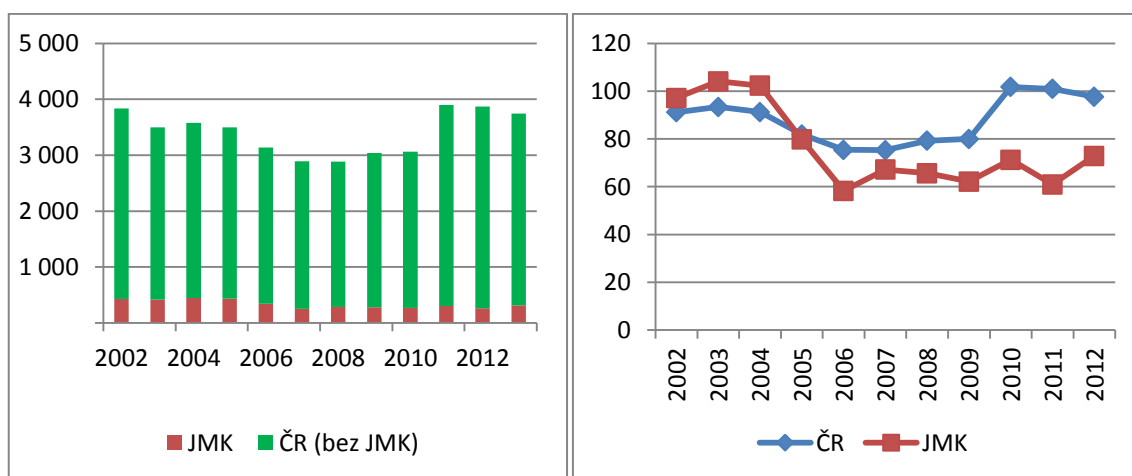
Největší podíl na celkové sklizni brambor zaznamenal kraj Vysočina, který postupně zvyšoval svůj podíl až na 37,6 %. Tento podíl na souhrnné produkci je nejvýznamnější v rámci všech komodit na území České Republiky. Dalším významným producentem brambor je Středočeský kraj, jehož podíl se pohybuje okolo 20 %. Jihomoravský kraj je na 4. místě po kraji Jihočeském, avšak s podílem pouhých 6,5 % z celku. Všechny ostatní kraje se na produkci podílí v průměru 2%.

Cukrová řepa

Graf 26: Vývoj sklizně cukrové řepy v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. tun) [56]

Graf 27: Bazické vyjádření vývoje sklizně cukrové řepy v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

[56]

Produkce cukrové řepy měla v prvních 6 letech sledovaného období klesající tendenci. Tento celorepublikový trend se projevil i v Jihomoravském kraji, kde došlo mezi lety 2002 a 2007 k úbytku produkce o téměř 40% a objem sklizně v tomto roce dosáhl nejnižší hodnoty ve sledovaných letech (248 915 tun). Tento pokles byl způsoben suchým počasím, které velmi nepříznivě ovlivnilo setí cukrové řepy jak v Čechách, tak i na Moravě. Průměrná vzházivost byla pouze cca 60 až 70 % a 30% osevních ploch bylo v kritickém stavu. Důvodem poklesu pěstované řepy byl také menší zájem cukrovarů. V dalších letech se produkce cukrové řepy začala navracet do normálních hodnot a to zejména díky zvýšení hektarových výnosů. Jejich nárůst byl způsoben zavedením vyspělejších technologií při přípravě půdy, setí, hnojení, zdokonalením biologické a chemické ochrany proti škůdcům a díky výkonnějším odrudám osiv dovážených ze zahraničí. V roce 2013 bylo dosaženo druhých nejvyšších hodnot objemu sklizně v české historii. Tento růst zaznamenal i Jihomoravský kraj s výjimkou v roce 2012, kdy produkce opět poklesla na 260 499 tun. Cukrovka se v tomto roce musela potýkat s nepřízní počasí, které mělo ovšem pouze regionální dopady a to zejména na Moravě. [30] [91]

Tabulka 18: Vývoj sklizně cukrové řepy v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [56]

ČR, kraje/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	3 832 466	3 495 148	3 579 278	3 495 611	3 138 326	2 889 871	2 884 645	3 038 220	3 064 986	3 898 887	3 868 829	3 743 772
<i>kraj:</i> Hl. m. Praha	32 081	21 850	25 653	19 654	16 342	12 141	11 552	11 405	19 633	14 102	23 689	18 503
Středočeský	1 003 786	876 443	904 904	898 162	798 644	862 520	860 482	903 588	908 144	1 152 755	1 105 390	1 048 531
Jihočeský	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ptzeňský	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karlovarský	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ústecký	219 045	208 840	196 870	194 312	163 452	157 040	144 661	136 136	139 268	172 924	162 495	167 572
Liberecký	20 780	20 730	21 461	24 448	18 554	24 454	26 296	29 622	30 363	42 910	47 091	50 538
Královéhradecký	527 805	460 230	471 320	484 636	443 555	500 375	535 837	570 606	579 055	742 556	723 129	677 801
Pardubický	287 240	266 538	278 981	264 532	234 927	166 573	138 411	156 546	166 597	218 236	233 214	218 872
Vysočina	21 236	18 602	10 361	9 697	10 845	11 701	8 517	9 540	10 692	14 262	13 979	17 374
Jihomoravský	427 218	414 818	444 733	437 008	340 813	248 915	286 905	280 380	265 658	304 604	260 499	311 334
Olomoucký	791 253	758 493	773 158	709 755	659 356	507 650	475 015	523 352	534 694	698 877	749 428	734 936
Zlínský	162 023	143 870	150 827	142 532	119 240	55 435	60 318	63 196	73 273	79 829	91 800	111 106
Moravskoslezský	339 999	304 734	301 010	310 875	332 598	343 067	336 652	353 851	337 609	457 832	458 114	387 205

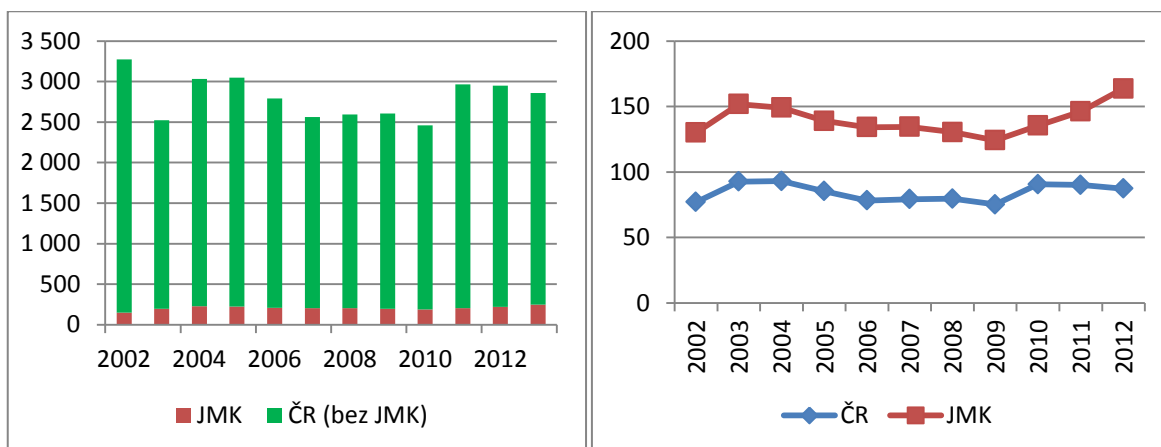
Produkcí cukrové řepy dominují v České Republice 4 kraje. Prvním je tradičně kraj Středočeský s podílem 28 %, hned za ním je s téměř 20% podílem kraj Olomoucký a kraj Jihočeský a dále kraj Moravskoslezský, který se na celkové produkci cukrovky podílí 10 %. Jihomoravský kraj zaujímá 5. pozici s podílem 8,32 %, ostatní kraje se na produkci podílí zanedbatelným procentem, nebo dokonce vůbec.

4.7.4 Pícniny

Pícniny jsou rostlinné druhy pěstované primárně ke krmným účelům. Pícninářství je speciální úsek rostlinné výroby zabývající se pěstováním rostlin, které slouží k výživě hospodářských zvířat. Pícniny rozdělujeme na víceleté pícniny a jednoleté pícniny. Víceleté pícniny představují jeteloviny, některé trávy, případně jejich směsky. Jednoleté pícniny (luskoviny, obilniny) rozšiřují škálu využitelných pícnin. Společně s víceletými pícninami zajišťují plynulou zásobu čerstvé píce během celého vegetačního období. Mezi jeteloviny patří především vojtěška setá, jetel luční, jetel zvrhlý, jetel nachový a jetel plazivý. Druhou nejvýznamnější skupinou víceletých pícnin jsou pícní trávy, které jsou důležitou součástí TTP a trávníků. [48]

Graf 28: Vývoj sklizně pícnin v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. tun) [56]

Graf 29: Bazické vyjádření vývoje sklizně pícnin v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [56]

V oblasti pěstování pícnin na orné půdě prochází Jihomoravský kraj střídavě obdobími s výnosem pod a nad 200 000 tun. Z počátku měla křivka sklizně spíše klesající tendenci. V prvních dvou letech byla produkce nejslabší, což bylo způsobeno zejména nepříznivými vlivy počasí v těchto letech (záplavy v roce 2002 a velké sucho v roce 2003). V posledních třech sledovaných letech se však tento trend změnil a plochy pícnin v Jihomoravském kraji opět stoupají. Tento vzestup souvisí také s přírůstkem ploch trvale travních porostů. Jednak

proto, že výroba píce na trvalých travních porostech je z hlediska ekonomického i ekologického nejvýhodnějším produkčním využitím půdy v daných přírodních podmínkách, ale i z důvodů nejpřirozenější formy tzv. „trvale udržitelného zemědělství“, které účinně pomáhá chránit životní prostředí, snižuje intenzitu využívání neobnovitelných zdrojů a zachovává obnovitelné. V roce 2013 bylo v Jihomoravském kraji sklizeno 247 696 tun píce, což je maximum sledovaného období. Zkoumaný kraj je však téměř jediný, ve kterém produkce pícnin roste a v rámci celorepublikových výsledků pícnin i nadále ubývá. [19]

Tabulka 19: Vývoj sklizně pícnin v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [56]

ČR, kraje/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	3 274 437	2 521 642	3 032 890	3 047 385	2 791 913	2 562 404	2 595 221	2 605 527	2 459 946	2 963 812	2 948 427	2 857 238
<i>kraj:</i>												
Hl. m. Praha	4 264	2 793	3 817	4 037	4 376	3 627	2 787	4 218	2 943	4 158	3 387	3 361
Středočeský	524 722	390 688	487 175	495 693	430 278	383 809	408 336	406 520	376 676	439 601	423 542	414 091
Jihočeský	430 367	333 240	398 839	410 266	379 168	335 454	337 851	344 522	317 024	385 234	367 600	344 158
Plzeňský	329 576	247 114	308 861	319 996	278 854	242 232	251 596	266 655	261 776	314 253	314 777	278 839
Karlovarský	53 828	38 746	43 536	43 167	37 104	27 846	22 747	27 320	24 236	31 187	30 229	32 375
Ústecký	125 439	87 976	114 487	110 225	99 862	90 987	91 827	81 632	73 488	80 635	80 393	83 700
Liberecký	61 551	47 940	55 104	50 318	46 922	44 671	44 158	41 415	40 553	53 123	52 398	45 990
Královéhradecký	241 318	192 165	239 783	227 253	213 727	193 473	197 044	194 064	190 026	221 679	219 544	213 252
Pardubický	264 805	216 480	272 989	271 950	245 307	240 187	238 708	241 625	218 759	282 185	285 436	282 545
Vysočina	469 466	357 760	431 858	443 681	419 880	400 306	407 115	415 350	392 943	507 074	497 491	450 502
Jihomoravský	151 283	196 696	229 595	225 602	210 211	203 006	203 335	197 251	187 928	204 826	221 204	247 595
Olomoucký	202 295	167 243	182 393	185 910	182 316	165 931	160 494	156 150	149 844	180 432	188 676	198 997
Zlínský	146 226	121 023	135 662	129 419	119 127	117 937	119 422	114 862	115 866	129 969	125 807	127 918
Moravskoslezský	157 139	121 778	128 792	129 869	124 780	112 938	109 799	113 942	107 885	129 456	137 943	133 914

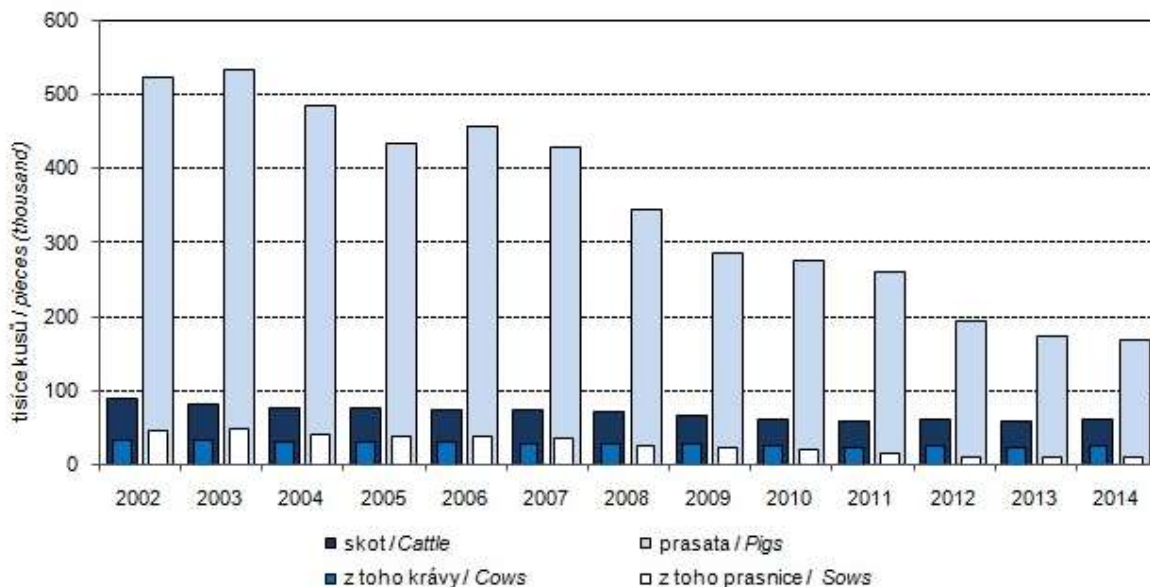
Dominantní pozici v objemu produkce pícnin mají kraje Středočeský a Vysočina, jejichž podíly tvořily cca 15 % na celkové sklizni České republiky a po celé sledované období se tyto dva kraje dělily o vedoucí postavení. Dalším významným producentem pícnin je kraj Jihočeský, jehož podíl činil v roce 2013 12 %. Jihomoravský kraj se umístil na 5. Místě s podílem 8,7 % a je jediným krajem, ve kterém produkce pícnin za sledované období vzrostla téměř o polovinu, jelikož v roce 2002 se na produkci pícnin podílel pouhými 4,5 %. Toto zvýšení podílu nastalo hned v druhém sledovaném roce, kdy produkce pícnin ve všech krajích klesla, pouze kraji Jihomoravském vzrostla.

4.8 Rozsah a struktura komoditních výstupů v živočišné produkci

V živočišné výrobě došlo i v posledním období k snížení intenzity chovu a poklesu počtu chovaného skotu, krav (o 5 %) a prasat (o 20 %), zatímco vzrostly počty chovaných ovcí (o 70 %) a koní. Z celorepublikového pohledu má stále význam chov prasat a drůbeže,

pohybující se kolem 15% hranice podílu těchto chovaných zvířat v ČR. Počet chovaného skotu, krav a ovcí je v kraji velmi nízký. [51]

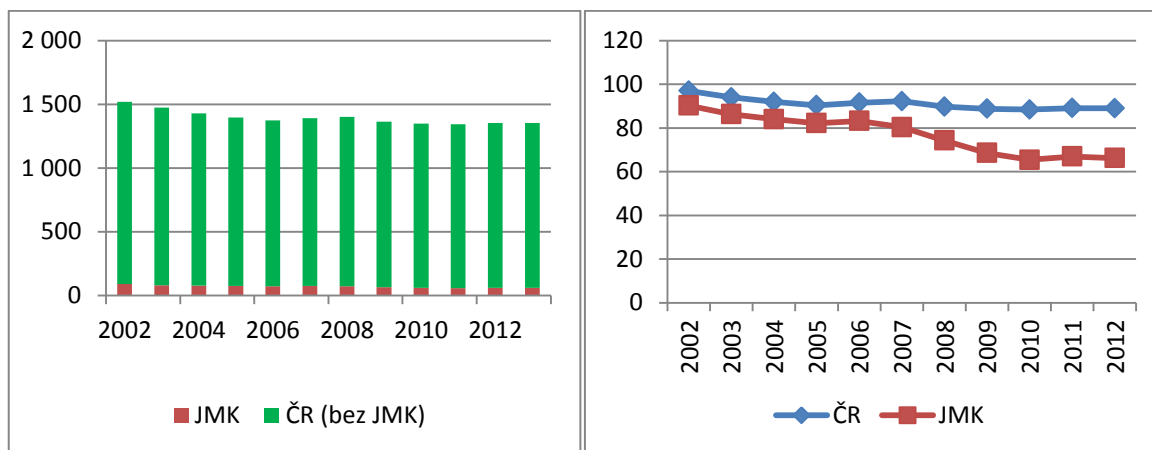
Graf 30: Vývoj počtu hospodářských zvířat v Jihomoravském kraji [62]

4.8.1 Skot

Graf 31: Vývoj stavu skotu v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. kusů) [35]

Graf 32: Bazické vyjádření vývoje stavu skotu v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [35]

Z obrázku je zřejmé, že jak území celé republiky, tak území Jihomoravského kraje zaznamenává v posledních 12 letech klesající vývoj v oblasti chovu skotu. V roce 2013 bylo dle ČSÚ v Jihomoravském kraji chováno 59 506 kusů skotu, což je o 30 408 kusů (33 %) méně, než na počátku sledovaného období. K tomuto poklesu docházelo postupně a nebyly zde žádné výraznější výkyvy. Bazické vyjádření ukazuje, že v rámci

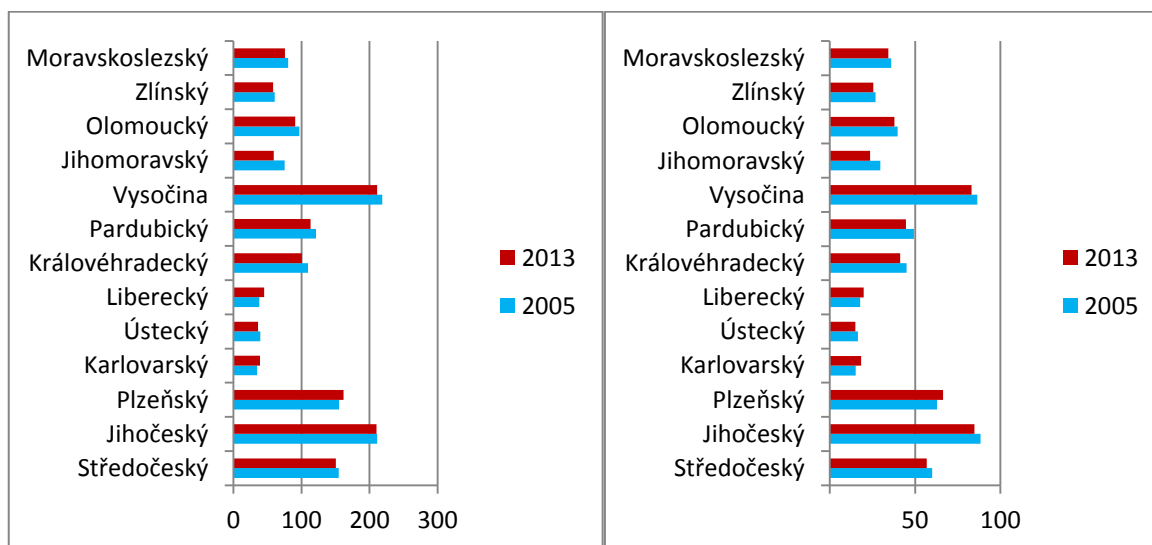
Jihomoravského kraje se tento klesající trend promítá ještě silněji, než v celé ČR. Údaje z časových řad o stavu hospodářských zvířat za roky 2002 - 2013 dokladují pokles stavu skotu již na počátku sledovaného období. Rovněž tak dokladují klesající objem výroby masa. Tyto skutečnosti mohou vést ke konstatování, že ze státu, jenž byl ve výrobě masa prakticky soběstačný, se postupně stává stát závislý na dovozu. [76] [95]

Tabulka 20: Vývoj stavu skotu v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [35]

ČR, kraje/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	1520136	1473828	1428329	1 397 308	1 373 645	1 391 393	1 401 607	1 363 213	1 349 286	1 343 686	1 353 685	1 352 822
<i>Kraj:</i> Středočeský	176454	168557	158049	154 934	151 262	152 850	151 671	145 484	145 711	146 094	147 209	150 700
Jihočeský	230094	227750	216526	211 413	208 803	210 573	214 743	211 065	209 993	209 759	212 018	210 476
Plzeňský	173492	165118	162535	155 285	150 493	155 832	160 705	155 176	155 450	159 054	161 734	161 991
Karlovarský	31855	34819	34434	34 689	33 366	35 753	39 049	38 316	39 888	40 075	40 444	39 205
Ústecký	47795	45462	44453	39 652	39 016	39 996	41 303	39 149	38 380	37 188	36 628	36 246
Liberecký	40447	39819	38124	38 051	38 787	41 328	43 292	43 808	44 565	46 726	45 606	45 035
Královéhradecký	113570	111365	109305	109 527	109 004	108 973	107 678	105 882	102 828	100 037	100 743	100 588
Pardubický	128826	122886	120434	121 379	119 451	120 382	122 134	118 735	114 680	111 473	111 722	113 402
Vysočina	226513	223566	220010	218 625	216 474	215 601	213 770	210 635	210 629	210 949	211 348	211 000
Jihomoravský	89914	81108	77583	75 511	73 878	74 784	72 250	66 786	61 635	58 782	60 167	59 506
Olomoucký	105744	103243	100748	96 851	92 981	97 241	96 873	91 710	89 441	89 579	90 548	90 605
Zlínský	67317	64449	63182	60 730	59 941	59 367	58 397	57 351	58 962	59 153	59 135	58 303
Moravskoslezský	88115	85686	82946	80 661	80 189	78 713	79 742	79 116	77 124	74 817	76 383	75 765

Celkový stav skotu poklesl na území ČR z původních 1 520 136 kusů na 1 352 822 kusů, což je pokles asi o 12 %. Jihomoravský kraj se na chovu skotu v rámci ČR podílí pouhými 4,3 % a zaujímá tak 10. místo v mezikrajském srovnání. Nižší podíly už mají jen kraje Karlovarský, Ústecký a Královéhradecký. Předním chovatelem skotu je kraj Vysočina a Jihočeský kraj, jež se na chovu podílí asi 15 %. Na území všech krajů došlo ve sledovaném období k poklesu stavu skotu.

Graf 33 a 34: Porovnání změny stavů skotu a krav v letech 2005 a 2013 (tis. kusů) [35]

Graf 33 a 34 sleduje vývoj stavu skotu a vývoj krav za roky 2005 a 2013. V Jihomoravském kraji bylo v roce 2013 chováno 24 tis. kusů krav, což představuje 40 % z celkového počtu skotu v kraji a 4 % skotu v České Republice. Grafy vývoje skotu a krav jsou téměř identické, tudíž můžeme říct, že snížení stavu skotu se přímo úměrně odráží na stavu krav. Mezi lety 2005 – 2013 byl ve všech krajích zaznamenán pokles stavu. Výjimkou jsou kraje Liberecký, Karlovarský a Plzeňský, kde stavy skotu i krav v tomto období mírně vzrostly.

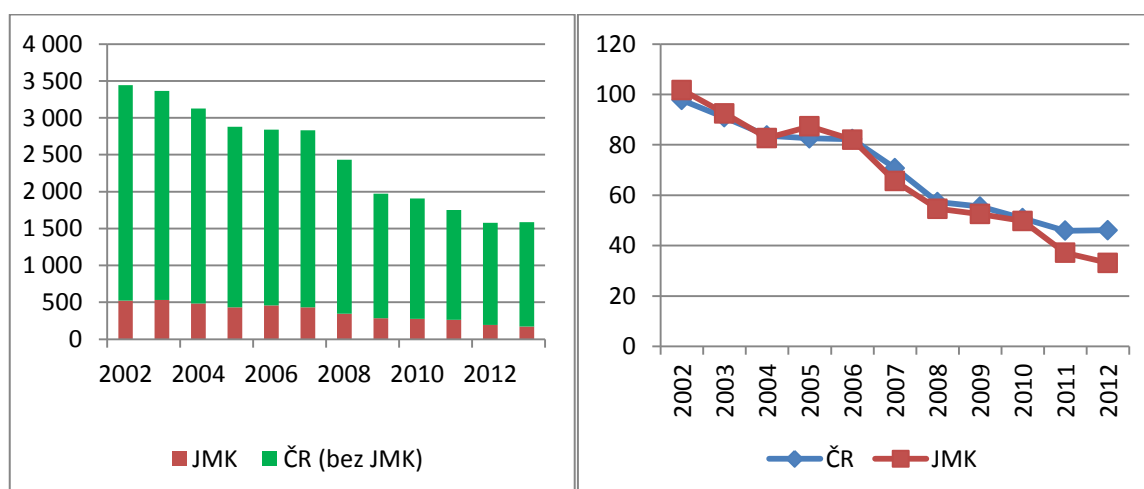
Nepříznivý vývoj chovu skotu a dojených krav je ovlivněn především neuspokojivými ekonomickými výsledky, především pak cenami mléka nižšími než ve státech EU-15. Zvýšení nákupních cen mléka v ČR a růst cen hlavních mléčných komodit na evropském a světových trzích by mohly mít na ekonomické výsledky výroby mléka pozitivní vliv. I přes mírný nárůst výroby a prodeje mléka v posledních letech se však mléčnou kvótou nedaří plnit. [92]

Chov hospodářských zvířat na jihu Moravy rok od roku ztrácí, a proto Ministerstvo zemědělství přišlo v roce 2014 s plánem na snížení chovu hospodářských zvířat. Farmářům na letošek zdvojnásobí dotaci. Vyšší podpory dostanou chovatelé krav, ovcí, koz a také pěstitelé chmele nebo brambor na výrobu škrobu. Na jihu Moravy je dle ČSÚ úbytek hospodářských zvířat nejvýraznější z celé republiky. [72]

4.8.2 Prasata

Graf 35: Vývoj stavu prasat v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. kusů')[35]

Graf 36: Bazické vyjádření vývoje stavu prasat v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [35]

Další významnou složkou živočišné výroby je chov prasat. Stejně jako u skotu můžeme na území České Republiky pozorovat klesající trend, který je velmi prudký a roční tempo úbytku se pohybuje okolo 6,6 %. V bazickém vyjádření křivka JMK kopíruje křivku ČR, až na rok 2012, ve kterém se stav prasat snížil na 194 801 kusů, tzn. na 37% z původního stavu 524 523 kusů v roce 2002.

Pokles stavů prasat není trendem pouze posledních několika let, ale dochází k němu až na malé výjimky již od počátku let osmdesátých. Souviselo to s komplexní restrukturalizací odvětví, se začínajícím zaváděním velkochovů. Vývoj postupné liberalizace v podobě bezcelních oboustranných kvót dovozu a vývozu vepřového masa byl završen vstupem České republiky do EU. Od 1. května 2004 se Česká republika stala členským státem EU a stala se součástí jednotného trhu pro více než 500 milionů obyvatel. Odvětví chovu prasat se ocitlo tváří v tvář konkurenci, které dosud čelit nemuselo. Chovatelé byli nuceni vynaložit nemalé náklady na investice do chovatelských zařízení, aby dodrželi platné normy kladené na technologie z hlediska pohody chovaných zvířat, předpisy hygienické, zdravotní a předpisy nezbytné k zachování co nejlepší kvality životního prostředí bez negativních vlivů pro budoucí generace. Nezbytná byla i obnova staveb a technologického zařízení, které byly v uplynulých letech zanedbávány.

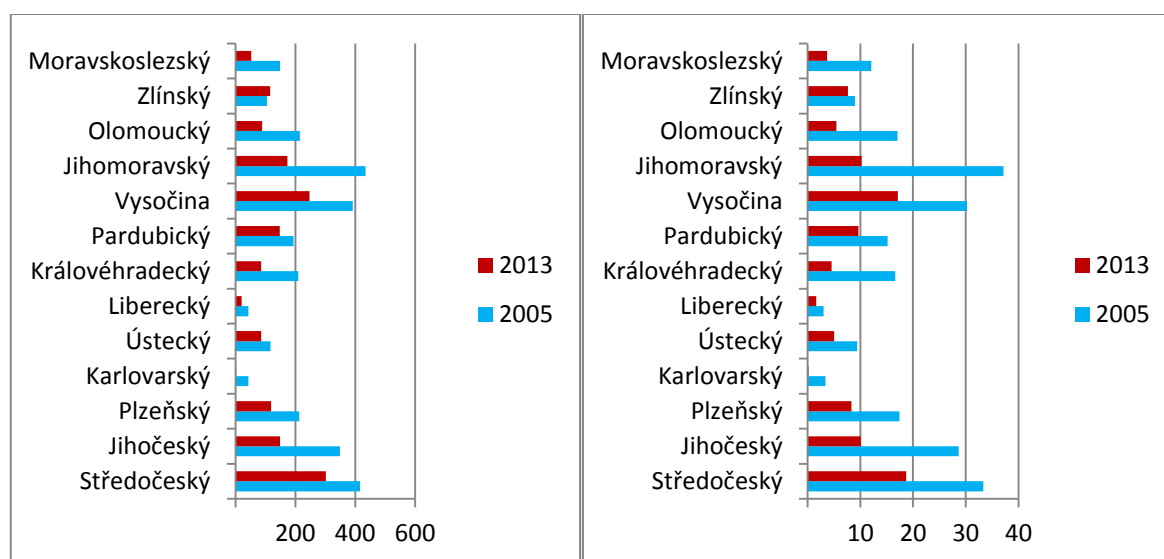
Zvyšující se nároky ze strany legislativních požadavků na chovatele prasat měly za následek zvyšování nákladů na chov prasat a snižování rentability tím, že bylo investováno do technologického vybavení chovatelských zařízení i do technologií průmyslu zpracovatelského. Dalším nepříznivým projevem byl prudký nárůst cen obilovin v polovině roku 2007. Obiloviny tvoří podstatnou součást používaných krmných směsí tj. významné nákladové položky v chovu prasat. Připočteme-li k výčtu těchto faktorů zvyšující se tlak dovozů živých prasat a vepřového masa ze zemí EU a výkyvy cen zemědělských výrobců za jatečná prasata, dojdeme k logickému zdůvodnění, proč chovatelé prasat v České republice přikročili ke snižování stavů chovaných prasat. [96]

Tabulka 21: Vývoj stavu prasat v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [35]

ČR, kraje/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	3 440 925	3 362 801	3 126 539	2 876 834	2 840 375	2 830 415	2 432 984	1 971 417	1 909 232	1 749 092	1 578 827	1 586 627
<i>Kraj:</i> Středočeský	525 919	513 539	438 596	415 646	407 398	437 434	386 226	329 352	312 896	302 400	296 906	301 893
Jihočeský	399 459	397 895	374 555	348 209	340 597	338 196	303 331	237 969	225 486	173 243	164 953	148 360
Plzeňský	262 691	249 776	230 172	212 974	208 508	204 570	187 070	149 158	141 938	134 986	125 513	118 666
Karlovarský	50 955	47 703	43 128	42 349	25 953	26 825	16 891	12 833	12 020	10 523	1 646	1 691
Ústecký	141 396	128 693	144 221	116 604	130 496	98 656	100 918	66 706	50 111	68 719	82 644	85 362
Liberecký	60 862	50 761	44 999	43 166	37 566	41 353	35 914	26 340	37 459	24 942	22 712	20 689
Královéhradecký	264 116	246 983	239 151	209 737	215 525	220 522	169 423	131 721	138 209	124 286	86 006	85 277
Pardubický	229 297	218 779	200 131	193 783	176 126	171 531	148 309	122 988	119 580	127 478	140 888	147 085
Vysočina	399 361	404 492	409 204	391 482	387 100	414 796	367 876	324 725	319 199	280 866	261 287	247 277
Jihomoravský	524 523	533 634	484 901	433 761	457 985	430 406	344 014	286 267	275 242	261 098	194 801	173 734
Olomoucký	264 263	256 605	235 027	215 185	217 057	219 339	188 042	144 343	125 277	111 408	90 108	88 508
Zlínský	119 810	117 262	109 029	104 796	107 033	123 198	106 220	54 527	75 345	67 431	59 483	115 699
Moravskoslezský	198 273	199 659	173 425	149 142	129 031	103 589	78 750	84 488	76 470	61 712	51 880	52 386

Stav prasat v České Republice se mezi lety 2002 a 2013 snížil o 54% a klesl na počet 1 586 627 kusů. Jihomoravský kraj se na tomto výsledku podílí 10,9 % a po kraji Středočeském (19 %) a kraji Vysočina (15,5 %) zaujímá 3. pozici. Nejmenší podíl má kraj Karlovarský (1 %), kde prasata momentálně chovají pouze po desítkách kusů malí farmáři a s prasaty skončili poslední velcí chovatelé, například Mavex Cheb.

Graf 37 a 38: Porovnání změny stavů prasat a prasníc v letech 2005 a 2013 (tis. kusů) [35]

Současná situace v chovu prasat v České republice je charakterizována výrazným poklesem početních stavů prasat i prasníc. Celkový stav prasat v závěru roku 2005 činil 2 877 tisíc kusů, v dubnu roku 2013 činil celkový stav prasat 1 587 kusů. Stav prasníc v České republice činil k tomuto datu 102 tisíc kusů a oproti roku 2005 poklesl o polovinu. Jihomoravský kraj je na tom ze všech krajů nejhůře a počty prasat i prasníc se ve

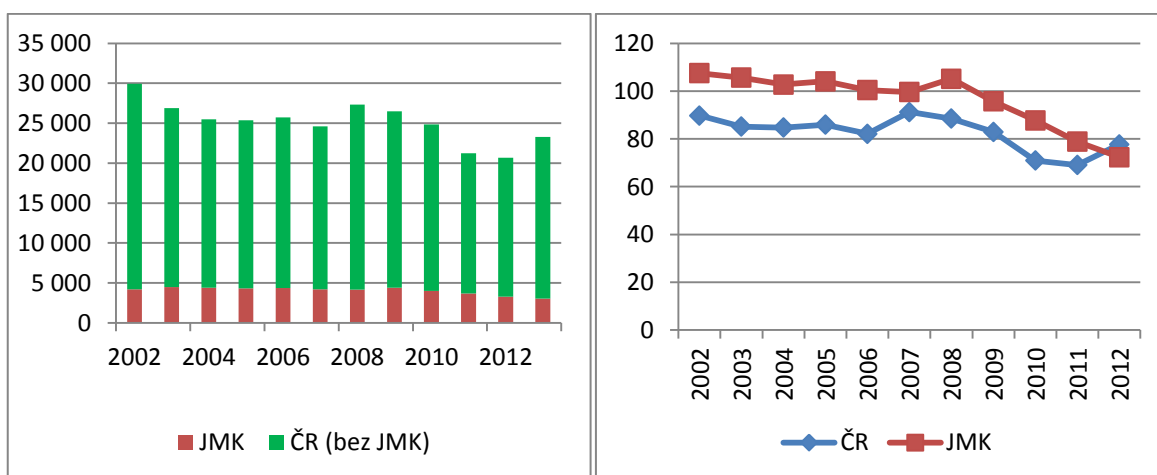
sledovaném období snížily na polovinu. Jihomoravský kraj je i přes útlum chovu prasat třetím největším chovatelem těchto hospodářských zvířat.

Primární příčinou snížení stavů v celé ČR bylo zvyšování dovozu živých prasat a vepřového masa. Podíl mělo i snižování spotřeby vepřového masa od počátku devadesátých let (spotřeba v roce 1990 činila 50,0 kg/obyvatele, v roce 2012 činila spotřeba vepřového masa 41,3 kg na 1 obyvatele), za současného zlepšování kvalitativních ukazatelů – spotřeby krmiv na jednotku produkce, přírůstku, odchovu selat na prasnici, parametrů souvisejících s procesem inseminace a dalších parametrů ovlivňujících úspěch chovu prasat. [42]

4.8.3 Drůbež

Graf 39: Vývoj stavu drůbeže v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 (tis. kusů) [35]

Graf 40: Bazické vyjádření vývoje stavu drůbeže v ČR a JMK v letech 2002 – 2013 [35]

Ze zvoleného období let 2002 až 2013 byl nejnižší stav drůbeže celkem zaznamenán v roce 2012 (3 299 tis kusů), naopak nejvyšší stav byl vykázan v roce 2002 (4 186 tis. kusů drůbeže). Porovnáme-li krajní roky sledovaného období, pak se stav drůbeže v roce 2013 proti roku 2002 snížil o 1 157 tis. kusů (o 27,6 %). Vývoj stavu drůbeže zaznamenává stejně jako předchozí komodity klesající trend. Jedním z důvodů byly zvyšující se náklady a tím zhoršená rentabilita výroby, ale i konkurenční tlak ostatních členských zemí projevující se rostoucími dovozy drůbežního masa za příznivější ceny. Vývoj stavu drůbeže v Jihomoravském kraji relativně koresponduje s vývojem v ČR. Křivky bazického vyjádření se rozcházejí až v posledním sledovaném roce, kdy se stav drůbeže v ČR začal

zvyšovat, ale v JMK stále klesal. Na zvýšení se podílela hlavně stagnace cen a také vysoká poptávka po tomto druhu masa vzhledem k jeho cenovým relacím vůči ostatním druhům masa a také k rychlé kuchyňské úpravě. Dle zpráv ČSÚ se tento rostoucí trend začal projevovat i na území JMK, ale pozitivní změny byly znát až v roce 2014. V bazickém vyjádření vidíme, že i nárůst, který ČR zaznamenala v roce 2007, se na krajské úrovni projevil až v roce 2008, tudíž můžeme konstatovat, že se jedná o běžný jev. [90]

Tabulka 22: Vývoj stavu drůbeže v krajích ČR v letech 2002 – 2013 [35]

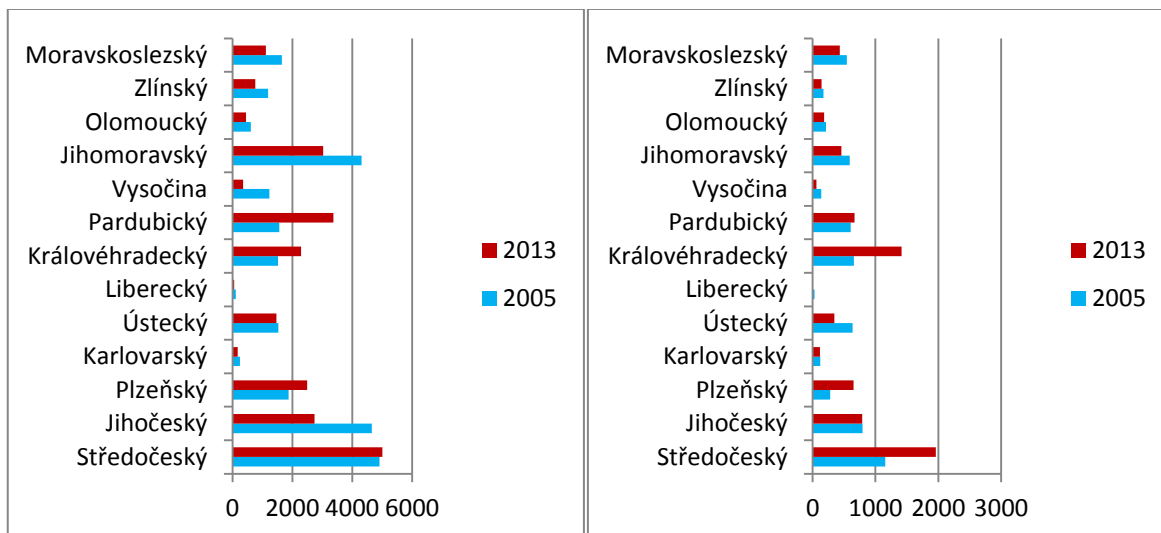
ČR, kraj/ Rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ČR	29 946 846	26 873 408	25 493 559	25 372 333	25 736 003	24 592 085	27 316 866	26 490 848	24 838 435	21 250 147	20 691 308	23 265 358
Kraj:												
Středočeský	5 249 131	4 319 423	3 123 830	4 907 240	3 967 449	5 867 460	7 084 359	6 101 596	6 199 898	5 077 911	4 555 360	4 999 268
Jihočeský	4 471 206	3 592 503	4 313 665	4 647 242	4 009 684	3 502 620	3 930 306	3 630 502	2 921 470	2 854 228	1 784 625	2 734 994
Plzeňský	2 095 941	1 934 617	2 178 376	1 869 222	1 649 691	1 801 796	2 201 904	2 407 689	2 509 575	1 976 466	2 236 599	2 486 865
Karlovarský	433 984	354 752	244 111	249 401	260 792	262 239	234 717	219 546	224 278	203 617	233 105	174 609
Ústecký	1 827 879	1 728 353	2 041 441	1 530 870	2 574 304	1 093 402	1 277 324	1 126 888	1 134 835	938 044	961 129	1 464 569
Liberecký	154 021	147 201	144 115	112 016	100 674	87 089	102 472	65 245	75 732	73 799	82 893	55 917
Královéhradecký	2 148 153	1 957 410	1 774 185	1 519 845	1 772 331	1 145 585	1 548 609	2 732 408	2 690 420	2 727 760	2 271 349	2 289 073
Pardubický	3 117 200	2 424 919	1 773 568	1 559 590	2 123 544	2 203 717	2 150 713	1 665 112	1 861 756	1 223 110	2 917 681	3 364 310
Vysočina	1 694 971	1 511 277	1 292 430	1 231 383	1 029 533	1 065 614	1 101 564	984 949	472 418	448 981	399 710	348 964
Jihomoravský	4 186 719	4 501 913	4 422 665	4 303 093	4 358 401	4 205 225	4 170 086	4 402 640	4 006 760	3 672 693	3 299 773	3 029 128
Olomoucký	1 236 511	1 018 549	657 777	613 279	567 447	566 104	437 660	531 049	424 019	380 585	387 262	446 130
Zlínský	1 891 799	1 625 423	1 649 310	1 184 033	1 644 640	1 190 077	1 445 143	822 320	627 638	351 172	514 078	763 190
Moravskoslezský	1 757 068	1 757 068	1 878 086	1 645 119	1 677 513	1 601 157	1 630 009	1 800 904	1 689 636	1 321 781	1 047 744	1 108 341

Stav drůbeže byl v ČR v roce 2013 proti roku 2002 o 6 681 tis. kusů, tj. o 22,3 % nižší. Stav drůbeže měl po celé sledované období klesající tendenci. Jihomoravský kraj se na produkci drůbeže podílí 13% a zaujímá tak třetí místo po kraji Středočeském (21,49 %), který se na první příčce drží stabilně po celé sledované období a kraji Pardubickém (14,46 %), jež v roce 2012 zaznamenal nárůst o 138 % a posunul se tak ze 7. místa na 2. místo. Nejmenší podíl na produkci mají kraje Karlovarský a Liberecký, jejichž podíl tvoří necelé 1 %.

Podíl slepic na celkovém stavu drůbeže činil v ČR v roce 2013 31,3 %. Na počátku sledovaného období byl stav slepic v JMK 590 tis. kusů, v roce 2013 to bylo 459 tis. kusů slepic, což představuje 15,15 % celkového stavu drůbeže v kraji a pokles stavu o 22,2 %. Celkově můžeme vidět rozdílný vývoj stavu slepic oproti předcházejícím komoditám. V polovině krajů se stavy slepic zvedly, v některých krajích (např. Plzeňském, Středočeském a Královéhradeckém) dokonce o 50 % a více. Celkový stav slepic se v období 2005 – 2013 zvýšil z počtu 5 941 tis. kusů na 7 243 tis. kusů, což představuje

nárůst o 21,9 %. Stav slepic tedy příliš nekorresponduje s vývojem drůbeže celkově a vyvíjí se naopak relativně příznivě.

Graf 41 a 42: Porovnání změny stavů drůbeže a slepic v letech 2005 a 2013 (tis.kusů) [35]

6 ZÁVĚR

Cílem práce bylo charakterizovat podmínky a analyzovat základní vývojové tendence zemědělství v Jihomoravském kraji. Zjištěné výsledky byly také komparovány s vývojem České Republiky a ostatních krajů.

Primární úlohou zemědělství je stále jeho produkční funkce, avšak v posledních letech se výrazně mění jeho postavení v současné ekonomice a čím dál více se projevuje i jeho mimoprodukční charakter. Zemědělství jako základní prvek aktivit rozvoje venkova tak plní velmi významnou sociální, environmentální funkci a má proto velký význam pro zachování kulturní krajiny.

V celosvětovém měřítku je Evropská unie velice významným producentem zemědělských produktů a její Společná zemědělská politika jako nejstarší politika Evropského společenství se zásadním způsobem podílela na získání této pozice. Po vzniku EU bylo díky těmto opatřením dosaženo soběstačnosti v zásobování potravinami, evropské zemědělství se zmodernizovalo a přispělo k růstu blahobytu v západní Evropě.

Postupem času se začaly měnit priority Společné zemědělské politiky, které se projevily zásadními změnami v její strategii. Před rokem 1990 byla SZP charakteristická zejména snahou zajistit soběstačnost v oblasti produkce potravin a základních zemědělských komodit. Tato politika podpor v průběhu času vedla k nadprodukcí. První zásadní změny vedoucí k restrukturalizaci SZP přišly s reformami v 90. letech, konkrétně s Mac Sharryho reformou a reformou v rámci Agendy 2000. Na tyto reformy navázala Fishlerova reforma v roce 2003, která zdůraznila politiku rozvoje venkova v rámci druhého pilíře SZP.

Budoucnost zemědělské politiky v tomto období je orientována zejména ke zlepšování kvality produktů, zvyšování bezpečnosti potravin, zajištění lepších životních podmínek na venkově, k podpoře trvale udržitelného rozvoje a to při optimalizaci nákladů na tyto aktivity.

Zemědělství v České Republice prošlo v minulosti několika podstatnými proměnami. Po roce 1989 prošlo celé hospodářství, včetně zemědělského sektoru řadou změn, transformacemi, které probíhaly v několika etapách. První etapou byla rehabilitace

a restituice, poté následovala transformace zemědělských družstev na společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti a v roce 1995 byly tyto proměny dovršeny privatizací státního majetku. Česká Republika se postupně začala připravovat na vstup do Evropské unie. Těsně před vstupem bylo české zemědělství charakteristické vysokým podílem pronajaté půdy, duálním podnikovou strukturou, vysokou zadlužeností podniků a nízkými cenami u některých faktorů.

V roce 2004 vstoupila Česká Republika do Evropské unie, což přineslo celou řadu změn, které se výrazně dotkly také agrárního sektoru. Jednalo se o implementaci SZP a přijetí koncepce evropského modelu zemědělství, provázanosti konkurenceschopného zemědělství, které je zároveň šetrné k životnímu prostředí. Nesporným přínosem spojeným s přijetím SZP byl růst dotací do agrárního sektoru, které vytvářejí předpoklady nejen pro zlepšení finanční situace odvětví, ale především pro růst jeho konkurenceschopnosti na společném evropském i světovém trhu.

Ve vlastní části práce bylo zkoumáno, jak se tyto skutečnosti promítly na regionální úrovni, respektive vývoji zemědělství Jihomoravského kraje. Jak bylo zjištěno, tento kraj má výhodnou polohu a vhodné přírodní podmínky pro zemědělskou činnost v rostlinné i v živočišné výrobě. Většina kraje je zemědělsky využívána, přičemž téměř celá jižní část je intenzivně zaměřena na tradiční odvětví tohoto kraje, vinařství. V kraji se nachází více jak 90 % plochy vinic ČR.

Z celkové rozlohy kraje tvoří 59 % zemědělská půda, z níž připadá 83 % na ornou půdu. Nejvyšší stupeň zornění (podíl orné půdy na zemědělské) mají okresy Znojmo a Vyškov. I když se Jihomoravský kraj neřadí mezi kraje s výrazným zalesněním, i v tomto regionu se nacházejí oblasti s nadprůměrným zalesněním. Z malé části jsou v Jihomoravském kraji zastoupeny i LFA, což se projevuje i v dotacích poskytovaných na tyto oblasti.

Jihomoravský kraj je v mezikrajském porovnání *důležitým producentem rostlinných komodit* a svým podílem na produkci příliš nezaostává za předními producenty, kterými jsou Středočeský kraj a Jihočeský kraj. Při analýze vývoje rostlinné produkce v JMK bylo zjištěno rozdílných výsledků z hlediska jednotlivých komodit. Vývoj produkce obilovin má ve sledovaném období rostoucí tendenci. V porovnání s celorepublikovými výsledky

můžeme říci, že vývoj je téměř identický. Při bližším zkoumání jednotlivých plodin obilovin, respektive pšenice a ječmene už docházelo k odlišnostem. Vývoj produkce pšenice korespondoval s celkovým vývojem obilovin, u ječmene byl však zaznamenán opačný trend a produkce měla klesající charakter jak na úrovni České Republiky, tak na úrovni Jihomoravského kraje. I přes výrazný pokles produkce se ječmen stále řadí mezi druhou nejrozšířenější obilovinu na našem území. Zástupcem olejnin byla zvolena řepka, která ve sledovaném období zaznamenala nejvyšší relativní nárůst. Objem produkce se oproti počátečnímu roku zvýšil téměř dvojnásobně. Projevuje se zde i skutečnost, že právě tato komodita je v posledních letech hojně využívána v nepotravinářském sektoru, což se promítá i v neustálém zvětšování jejích osevních ploch. Další zkoumanou komoditou byly okopaniny, konkrétně brambory a cukrová řepa. Produkce brambor zaznamenala po vstupu do Evropské unie značný úbytek osevních ploch, který vedl ke snížení objemu produkce. Tento trend je charakteristický pro celou Českou Republiku. Druhou zkoumanou olejninou byla cukrová řepa. V prvních šesti letech její produkce klesala, ale od roku 2007 má opět rostoucí charakter. Ke zlepšení situace přispělo především zvýšení hektarových výnosů. Stoupající tendence byla zjištěna v produkci pícnin, kdy Jihomoravský kraj je v rámci celorepublikového srovnání ve sledovaném období jediným, kde produkce roste.

V rámci živočišné výroby byl analyzován vývoj stavu skotu, prasat a drůbeže. Oproti růstu v rostlinné produkci zde byl zaznamenán *opačný trend*. Na celém území České Republiky docházelo ve zkoumaném období ke snižování stavu skotu. Jihomoravský kraj je jedním z regionů, ve kterých měl tento pokles největší dopady a stav skotu zde mezi lety 2002 a 2013 poklesl o 33 %. Jako jeden z faktorů tohoto markantního úbytku jsou uváděny neuspokojivé ekonomické výsledky, především cena mléka na trhu, která je podstatně nižší než v jiných státech EU. Ve sledovaném kraji se promítl i do poklesu stavu skotu, který je typický pro území celé republiky. Ještě výraznější je oproti počátečnímu roku pokles ve stavech prasat v Jihomoravském kraji, a to na pouhých 37 % z původních 524 523 kusů. Při analýze stavů drůbeže byl zaznamenán ve sledovaném období zachycen rovněž klesající trend, kdy stav drůbeže na území Jihomoravského kraje poklesl ve sledovaném období o téměř 30 %.

Co se týče lidských zdrojů v zemědělství, i v Jihomoravském kraji rozměr zemědělské populace trvale klesá. Ve sledovaném období poklesl počet pracujících v zemědělství

celkem o 43 %, přičemž typickým jevem je i stárnutí zemědělské populace, kdy největší skupinou pracujících v zemědělství jsou obyvatelé ve věku 55-64 let.

V rámci dotačních titulů, kde se obecně promítá nárůst finanční podpory v důsledku implementace nástrojů SZP, byl největším příjemcem této podpory okres Znojmo. Finanční podpora byla zde alokována především do vinařství a s ním spojených aktivit. Nejméně podporovaným byl okres Vyškov, což je určitý paradox, vzhledem k tomu, že má, společně s okresem Znojmo, vhodné agroekologické podmínky i nejvyšší míru zornění v kraji a logicky by tak měl být z hlediska celkové strategie růstu konkurenceschopnosti jedním z nejvíce podporovaných částí. Největší objem dotací byl vyplacen ve formě SAPS a AEO. Platby v rámci soustavy NATURA 200 a LFA zaujímaly v celkovém výsledku relativně malý podíl. Vývoj finančních prostředků alokovaných v rámci Programu rozvoje venkova v jednotlivých okresech Jihomoravského kraje potvrdil, že nejvíce dotací plyne do okresu Znojmo. Oproti ostatním dotačním titulům se podpora přesunula také do okresů Blansko a Hodonín.

Z celkového hodnocení vývoje zemědělství v tomto regionu je prokazatelné, že dosavadní orientace podpory spíše na oblasti s horšími přírodními podmínkami včetně omezení podpory pro živočišnou výrobu znamenal nerovnovážený vývoj v obou základních odvětvích zemědělství, což se projevilo zejména v poklesu produkce živočišné výroby. Dosavadní podpora tohoto regionu, který má přírodní podmínky umožňující intenzivní zemědělskou výrobu a tedy předpoklady pro rozvoj konkurenceschopného zemědělství, se zde neprokázala jako zcela efektivní. Je však nesporné, že významnou roli v růstu efektivnosti vkladů pro zajištění perspektivy rozvoje hraje schopnost každého konkrétního podniku nalézt své místo a prosadit se v širším podnikatelském prostředí jako partner, který je přínosem pro úspěšné fungování celých produkčních vertikál a sítí moderního agrobyznysu.

ZDROJE

Literární zdroje

- [1] BEČVÁŘOVÁ, V. Podstata a ekonomické souvislosti formování agrobiznisu. Brno: MZLU 2005. ISBN 80-7157-911-4.
- [2] BEČVÁŘOVÁ, V. The European Model of Agricultural Policy in the Global Context. In: New Knowledge in a New Era of Globalization, Edited by Piotr Pachura, *economia*.: InTech Open, 2011. ISBN 978-953-307-501-3.
- [3] BEČVÁŘOVÁ, V. Vývoj českého zemědělství v evropském kontextu. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, ISBN 978-80-7375-255-2.
- [4] BEČVÁŘOVÁ, V. Zemědělská politika. 1.vyd. Brno, 2001. ISBN 80-7175-514-3
- [5] BEČVÁŘOVÁ, V. Zemědělství v agrobiznisu. 1.vyd. MZLU v Brně, 2005. ISBN 80-7157-891-6
- [6] BEČVÁŘOVÁ, V. -- VINOHRADSKÝ, K. -- ZDRÁHAL, I. České zemědělství a vývoj cenového prostředí společného trhu EU. 1.vyd. MZLU v Brně, 2009. ISBN 978-80-7375-368-9.
- [7] BEČVÁŘOVÁ, Věra a Alois JUŘICA. Koncepce pilířů I a II SZP v dotační politice ČR. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, ISBN 978-80-7375-252-1
- [8] BEČVÁŘOVÁ, V. a ZDRÁHAL I. Zemědělská politika a obchod. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, ISBN 978-80-7375-761-8.
- [9] BIČÍK, I. a JANČÁK V. Transformační procesy v českém zemědělství po roce 1990. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005, ISBN 80-86561-19-4.
- [10] BOHÁČKOVÁ, I. a BROŽOVÁ I.. Ekonomika agrárního sektoru. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2010, ISBN 978-80-213-2026-0.

- [11] DAVIS, J.H., GOLDBERG, R.A.: A Concept of agribusiness, Boston, Mass: Research Division, Harvard Business School, 1957.
- [12] FOJTÍKOVÁ, L. a LEBIEDZIK M. Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2008, xv, Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-939-9.
- [13] GREGA, Libor. Ekonomická opodstatněnost podpory zemědělství. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta, 2005, 50 s. ISBN 80-715-7829-0.
- [14] HILL, B: Understanding the Common Agricultural Policy, 2012, ISBN 978-1-84407-778-6
- [15] IŠTOK, R. Transformácia politicko-priestorových systémov a systémov demokracie. Vyd. 1. Prešov: Prešovská univerzita, 2006, ISBN 8080685002.
- [16] SVATOŠ, M. Ekonomika agrárního sektoru: (vybraná témata). Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2008, ISBN 978-80-213-1846-5.
- [17] SWINNEN, J F M. Global supply chains, standards and the poor : how the globalization of food systems and standards affects rural development and poverty. Wallingford, UK: CABI, 2007. 322 s. ISBN 978-1-84593-1858.
- [18] SVOBODOVÁ, E., BEČVÁŘOVÁ, V., VINOHRADSKÝ, K. Intenzivní a extenzivní využívání přírodních zdrojů zemědělství ČR. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2011, ISBN 978-80-7375-579-9.
- [19] ŠANTRŮČEK, J. Základy pícninářství. 1.vyd. Praha: ČZU, 2001, 139 s. ISBN 80-213-0764-1.
- [20] ŠTOBOLOVÁ, M. Problematika méně příznivých oblastí. VÚZE Praha, 2007. 133 s. ISBN 978-80-86671-47-5

Internetové zdroje

- [21] Agrocenzus 2010 v Jihomoravském kraji. In: *ČSÚ* [online]. 2010 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z https://www.czso.cz/documents/11280/17806687/AGC2010_JmK.pdf/12ed68f6-ba0a-49ac-916a-6ba3c728b41c?version=1.0
- [22] Agrocenzus 2010 – Výměra zemědělské půdy v ha podle výrobního zaměření a ekonomické velikosti zemědělských subjektů v regionálním členění. Zdroj: *ČSÚ* [online]. [cit. 2015-18-05]. Dostupné z [WWW: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/62002E52F8/\\$File/212712005.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/62002E52F8/$File/212712005.pdf)
- [23] Agroenvironmentální opatření. *SZIF* [online]. 2015 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/agroenvironmentalni-opatreni>
- [24] BEČVÁŘOVÁ, V. Agrobiznys mění koncepci i kritéria úspěchu zemědělských podniků. In: *Agris* [online]. 2008 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/70/148469/08Becvarova.pdf
- [25] BEČVÁŘOVÁ, Věra. K rozdílům v rozvoji zemědělství zemí EU v rámci SZP. In: *Česká zemědělská univerzita v Praze* [online]. 2012 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://www.prihlaskanavysokou.cz/respo/2012/pdf/Becvarova_Vera_RESPO2012_K_rozdi_lum_v_rozvoji_zemedelstvi_zemi_EU_v_ramci_SZP.pdf
- [26] BEČVÁŘOVÁ, Věra a kol. Vývoj českého zemědělství v evropském kontextu. In: *AGRÁRNÍ KOMORA ČR* [online]. 2008 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: www.apic-ak.cz/data_ak/9/ii/ppt/Sobestacnost.doc
- [27] BOHÁČOVÁ, . Ekonomika agrárního sektoru. *PEF-INFO* [online]. 2006 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://www.pef-info.wz.cz/download/EASa_prednasky.pdf7
- [28] BUDÍK V., PAVELKA F. a UHDE V. Strategie rozvoje hospodářství Jihomoravského kraje v odvětví zemědělství, zpracovatelský a potravinářský průmysl. In: *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2005 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?pubid=6064&TypeID=7&foldid=2928&foldtype=7>.

- [29] BYDŽOVSKÁ, Marie. Zemědělství. *EUROSKOP* [online]. 2010 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>
- [30] Cukrové řepy bude na Hané kvůli mrazu méně, slunce ale úrodu zachránilo Zdroj: *IDNES* [online]. 2012 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: http://olomouc.idnes.cz/sklizen-cukrove-repy-v-olomouckem-kraji-fdt-/olomouc-zpravy.aspx?c=A120927_1834288_olomouc-zpravy_stk
- [31] ČSÚ: Jen minimum vinic neleží na jižní Moravě. *Aktuality ČR* [online]. 2011 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.regiony-cr.cz/view.php?cisloclanku=2011120363-csu-jen-minimum-vinic-nelezi-na-jizni-morave&rstema=252&rsstat=5&rskraj=2&rsregion=4>
- [32] European Commission. *The Common Agricultural Policy – A story to be continued*, Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2012, 20 s. ISBN 978-92-79-9423265-7. [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/index_en.htm
- [33] Finanční nástroje. *Metodická podpora regionálního rozvoje* [online]. 2010 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.regionálnírozvoj.cz/index.php/fin.html>
- [34] Food and Agriculture organization of The United Nations, (FAOSTAT) [databáze online]. Czech Republic: FAO, 2006 [citováno 2015-04-11]. Dostupné z URL <http://faostat3.fao.org/browse/area/167/E>
- [35] Hospodářská zvířata podle krajů k 1.4. ČSÚ [online]. 2014 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=ZEM5042PU_KR&&kapitola_id=11
- [36] Hospodářství a životní prostředí v České republice po roce 1989. In: CENIA [online]. 2008 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFT22M28/\\$FILE/hospodarstvi.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFT22M28/$FILE/hospodarstvi.pdf)

- [37] Charakteristika Jihomoravského kraje. *Metodická podpora regionálního rozvoje* [online]. 2013 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.regionálnírozvoj.cz/index.php/jihomoravsky-kraj.html>
- [38] Jednotná platba na plochu (SAPS). *SZIF* [online]. 2014 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/saps>
- [39] KRUTÍLEK, Ondřej. Víceletý finanční rámec. *EUROSKOP* [online]. 2015 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8904/sekce/vicelety-financni-ramec/>
- [40] Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 – 2013). In: *MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR* [online]. 2003 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/26240/Koncepce_agrar_politiky_CR_pro_obdobi_po_vstupu_do_EU.pdf
- [41] Konzumní brambory a brambory na výrobu škrobu, pěstování, užití a ekonomika. *Agrární komora Olomouckého kraje* [online]. 2014 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: http://www.kis-olomoucky.cz/documents_art/2499.pdf
- [42] MACHEK, Jiří. Chov prasat v ČR po vstupu do EU z pohledu MZe. *Ministerstvo zemědělství ČR* [online]. 2010 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: www.vetkom.cz/content/..8865a78cb9168b19e72a35889b1e3dd0
- [43] Malý lexikon obcí České republiky - 2014. *ČSÚ* [online]. 2014 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2014-ngdc2kaznu1>
- [44] Národní doplňkové platby. *EAGRI* [online]. 2015 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/prime-platby/narodni-doplňkove-platby/>
- [45] Okopaniny. *VFU* [online]. 2008 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: <http://cit.vfu.cz/vegetabilie/plodiny/czech/okopaniny.htm>
- [46] Olejniny. *VFU* [online]. 2008 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: <http://cit.vfu.cz/vegetabilie/plodiny/czech/olejniny.htm>

- [47] PALIČKOVÁ, Iveta a Petra KUCHYŇKOVÁ. ČR a EU - zemědělství. *EUROSKOP* [online]. 2014 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9109/sekce/cr-a-eu---zemedelstvi/>
- [48] Picniny. *VOPOL: posklizňové zpracování rostlinných semen zpracování a prodej rostlinných produktů* [online]. 2014 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: <http://www.vopol.cz/picniny/picniny-id17>
- [49] Platby v rámci NATURA 2000 na zemědělské půdě. *SZIF* [online]. 2015 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/platby-v-ramci-natury-2000-na-zemedelske-pude>
- [50] Postavení venkova: Vývoj zemědělství v Jihomoravském kraji. *ČSÚ* [online]. 2013 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20565975/31136109a41.pdf/9b0b99fa-abd7-4db6-b145-775465a810c0?version=1.0>
- [51] Program rozvoje Jihomoravského kraje na období 2010–2013. *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2010 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: <http://directory.synbiosis.org/media/5773/policy%20-%20south%20moravia%20-%20programme%20of%20development%20of%20the%20region%202010-2013.pdf>
- [52] Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 - 2013. *SZIF* [online]. 2015 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/program-rozvoje-venkova>
- [53] Regionální geografické aspekty transformace zemědělství České republiky. Geografie a kartografie [online]. 2004 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://www.geografie.webzdarma.cz/transformace.htm>
- [54] Rozdělení společností. *České společnosti* [online]. 2013 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://www.ceskespolecnosti.cz/?bid=zakladani_spolecnosti_3
- [55] Rozvoje jihomoravského kraje 2014 - 2017. In: *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2013 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z:

http://www.mikulov.cz/digitalAssets/315288_Kopie_-_1-SKMBT_60014012407010_Copy.pdf

[56] Sklizeň zemědělských plodin. ČSÚ [online]. [cit. 2015-18-05]. Dostupné z WWW: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=ZEM5012PU_KR&&kapitola_id=11

[57] Současná situace a dosavadní vývoj v odvětví zemědělství. In: *OSPZV - ASO ČR* [online]. 2014 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.ospzv-aso.cz/addons/INFO%20ZEMED/Soucasna-situace-zemedelstvi.pdf>

[58] Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České Republiky. In: *Český úřad zeměměřický a katastrální* [online]. Praha, 2002 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenska_pudniho_fondu_2010.aspx

[59] Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České Republiky. In: *Český úřad zeměměřický a katastrální* [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-05-21]. ISBN 978-80-86918-69-3. ISSN 1804-2422. Dostupné z: http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenska_pudniho_fondu_2014.aspx

[60] Společná zemědělská politika EU. In: J., JEDLIČKA. *Česká spořitelna* [online]. 2004 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CAP.pdf>

[61] Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2012: Charakteristika Jihomoravského kraje. In: ČSÚ [online]. 2012 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11280/17987574/64101113ccz.pdf/8cfba6ec-cfcf-44ec-be49-41da524427c8?version=1.0>

[62] Statistická ročenka Jihomoravského kraje 2014: Charakteristika Jihomoravského kraje. In: ČSÚ [online]. 2012 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://csugeo.i-server.cz/csu/2014edicniplan.nsf/krajkapitola/330103-14-r_2014-29

- [63] Statistická ročenka Středočeského kraje - 2013. ČSÚ [online]. 2013 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/201011-13-r_2013-30
- [64] Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky: Jihomoravský kraj. In: *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2007 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=56249&TypeID=7
- [65] SZP v roce 2014, vize do budoucna. In: *FARMTEC: Ministerstvo zemědělství* [online]. 2013 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.farmtec.cz/uploads/soubory/szp-v-roce-2014-vetrny-jenikov-spalkova.pdf>
- [66] UHLÍŘOVÁ, Eva. SWOT analýza zemědělského sektoru ČR. In: *Uhlíř a Faulhammer* [online]. 2013 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:LY4RIX0SO30J:www.micharnaubusinek.cz/dokumenty/3/+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>
- [67] Územně analytické podklady Jihomoravského kraje: Část A. Podklady pro rozbor udržitelného rozvoje území. In: *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2009 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://www.mikulov.cz/digitalAssets/315288_Kopie_-_1-SKMBT_60014012407010_Copy.pdf
- [68] VOLFOVÁ, Kateřina. Charakteristika LFA oblastí, sběr vzorků TTP. *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích* [online]. 2011 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://home.zf.jcu.cz/~ttonka/opvk02/files/lfa.pdf>
- [69] VOŠTA, Milan. Společná zemědělská politika EU a její aplikace v České republice*. In: *VŠE: CES* [online]. 2010 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <https://ces.vse.cz/wp-content/vosta.pdf>
- [70] Vznik, vývoj a reformy Společné zemědělské politiky. *MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/vznik-vyvoj-a-reformy-spolecne/>

- [71] Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Jihomoravského kraje v roce 2010. In: ČSÚ[online]. 2010 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20543221/5_zivotni_prostredi.pdf/b32a3ec4-1f3f-4ac2-ac35-ca7c6609cb12?version=1.0
- [72] Zemědělci dostanou dvojnásobek. Na chov krav a ovcí Zdroj: <http://www.denik.cz/ekonomika/zemedelci-dostanou-dvojnásobek-na-chov-krav-a-ovci-20140118-lsql.html>. Deník.cz [online]. 2014 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ekonomika/zemedelci-dostanou-dvojnásobek-na-chov-krav-a-ovci-20140118-lsql.html>
- [73] Zemědělské a lesní hospodářství. MMR: Ústav územního rozvoje [online]. 2006 [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://www.uur.cz/principy/konference/KapitolaC%5CC2_ZemedelstviLesniHospodarstvi_20060919.pdf
- [74] Zemědělská politika EU 2014 - 2020. *Evropský parlament* [online]. 2013 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20131118IPR25538+0+DOC+XML+V0//CS>
- [75] Zemědělství: Národní zemědělské dotace. *BusinessInfo* [online]. 2014 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/dotace-a-financovani/statni-dotace-a-programy-podpory/zemedelstvi.html>
- [76] Zemědělství v Jihomoravském kraji: Stav hospodářských zvířat v dlouhodobém pohledu – vybrané ukazatele. ČSÚ [online]. 2010 [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11280/17806687/Zemedelstvi_JMK_ZV.pdf/224a5720-4e45-4b6f-9548-0d78b2517e89?version=1.0

Legislativa

[77] Nařízení vlády č. 241/2004 Sb., o podmínkách provádění pomoci méně příznivým oblastem a oblastem s ekologickými omezeními, ve znění nařízení vlády č. 121/2005 Sb. a nařízení vlády č. 510/2005 Sb. *241/2004 Sb.* Praha, 2006. Dostupné také z: http://www.lfa.cz/aktuality/Met_NV_241_LFA_06%20tisk.pdf

[78] Obchodní zákoník - č. 513/1991 Sb.: *513/1991*. 1991. Dostupné také z: <http://zakony.centrum.cz/obchodni-zakonik/cast-2-hlava-1>

[79] Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství: Podnikání v zemědělství. *252/1997*. 1997. Dostupné také z: <http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/100047863.html>

Publikace

[90] Situační a výhledová zpráva cukr a cukrová řepa

[91] Situační a výhledová zpráva drůbež a vejce

[92] Situační a výhledová zpráva mléko

[93] Situační a výhledová zpráva obiloviny

[94] Situační a výhledová zpráva olejniny

[95] Situační a výhledová zpráva skot-hovězí maso

[96] Situační a výhledová zpráva vepřové maso

[97] Zemědělství

Ostatní zdroje

[98] Ministerstvo zemědělství ČR

[99] Státní zemědělství intervenční fond

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AEO Agroenvironmentální opatření

AZO Agropotravinářský zahraniční obchod

CAP Společná zemědělská politika (Common Agricultural Policy)

ČSÚ Český statistický úřad

ČR Česká Republika

EFF Evropský rybářský fond (European Fisheries fund)

EAFRD Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund For Rural Development)

EAGGF Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)

EK Evropská komise

ES Evropské společenství

EU Evropská unie

GATT Všeobecná dohoda na clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)

HDP Hrubý domácí produkt

HND Hrubý národní důchod

HNP Hrubý národní produkt

HRDP Horizontální plán rozvoje venkova (Horizontal Rural Development Plan)

JMK Jihomoravský kraj

JZD Jednotné zemědělské družstvo

KSČ Komunistická strana Československa

LFA Méně příznivé oblasti (Less Favourable Areas)

LPIS Veřejný registr půdy (Land Parcel Identification System)

NP Národní park

NUTS Nomenklatura územních statistických jednotek (Nomenclature of Units for Territorial Statistics)

OP Operační program

ORP Obec s rozšířenou působností

PRV Program rozvoje venkova

SAPS Jednotná platba na plochu (Single Area Payment Scheme)

SOT Společná organizace trhu

SSG Zvláštní ochranná opatření (Special Safeguard Measures)

SZIF Státní zemědělský intervenční fond

SZP Společná zemědělská politika

TTP Trvalé travní porosty

ZPF Zemědělský půdní fond

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Vývoj počtu JZD a státních statků na území ČR v letech 1960–1989

Tabulka 2: Podpory agrárního sektoru ČR v období 2004-2013 (mld. Kč)

Tabulka 3: Vybrané ukazatele JMK a jeho okresů

Tabulka 3: Vybrané ukazatele JMK a jeho okresů

Tabulka 4: Počty zaměstnaných v zemědělství v jednotlivých okresech JMK v roce 2013

Tabulka 5: Využití zemědělské půdy v krajích ČR v roce 2013

Tabulka 6: Využití zemědělské půdy v okresech Jihomoravského kraje v roce 2013

Tabulka 7: Velikostní struktura zemědělských podniků v okresech JMK v roce 2013

Tabulka 8: Objem vyplacených dotací v letech 2004-2014 v jednotlivých okresech JMK

Tabulka 9: Počet schválených a vyplacených dotací v letech 2004-2014 v jednotlivých okresech JMK

Tabulka 10: Výše dotací v krajích v letech 2004 – 2014

Tabulka 11: Osevní plochy vybraných plodin v krajích v roce 2013

Tabulka 12: Osevní plochy vybraných plodin v okresech Jihomoravského kraje v roce 2013 (v ha)

Tabulka 13: Vývoj sklizně obilovin v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 14: Vývoj sklizně pšenice v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 15: Vývoj sklizně ječmene v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 16: Vývoj sklizně řepky v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 17: Vývoj sklizně brambor v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 18: Vývoj sklizně cukrové řepy v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 19: Vývoj sklizně pícnin v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 20: Vývoj stavu skotu v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 21: Vývoj stavu prasat v krajích ČR v letech 2002 - 2013

Tabulka 22: Vývoj stavu drůbeže v krajích ČR v letech 2002 – 2013

Graf 1: Podíl EU na finanční podpoře zemědělství v ČR v letech 2004 - 2013

Graf 2: Zaměstnanost v jednotlivých sektorech v Jihomoravském kraji (tis. osob)

Graf 3: Věkové struktury zaměstnaných v zemědělství v JMK v roce 2013

Graf 4: Půdní fond v okresech Jihomoravského kraje

Graf 5: Výměry zemědělské půdy v okresech JMK mezi lety 2000 a 2014

Graf 6 a 7: Podíl zemědělských subjektů dle výrobního zaměření v JMK a v ČR v roce 2010

Graf 8 a 9: Zemědělské subjekty dle ekonomické velikosti v JMK a v ČR v roce 2012

Graf 10 a 11: Velikostní struktura zemědělských podniků v ČR a v JMK v roce 2013 (dle hektarů)

Graf 12: Struktura dotací do zemědělství JMK v letech 2004 - 2014

Graf 13: Vyplacené dotace do zemědělství v jednotlivých okresech JMK v letech 2004 - 2014

Graf 14: Podíly jednotlivých krajů na vybraných dotacích v zemědělství v letech 2004-2014

Graf 15: Dotace z programu rozvoje venkova v okresech Jihomoravského kraje

Graf 16: Vývoj sklizně obilovin v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 17: Bazické vyjádření vývoje sklizně obilovin v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 18: Vývoj sklizně pšenice v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 19: Bazické vyjádření vývoje sklizně pšenice v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 20: Vývoj sklizně ječmene v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 21: Bazické vyjádření vývoje sklizně ječmene v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 22: Vývoj sklizně řepky v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 23: Bazické vyjádření vývoje sklizně řepky v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 24: Vývoj sklizně brambor v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 25: Bazické vyjádření vývoje sklizně brambor v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 26: Vývoj sklizně cukrové řepy v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 27: Bazické vyjádření vývoje sklizně cukrové řepy v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 28: Vývoj sklizně píce v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 29: Bazické vyjádření vývoje sklizně píce v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 30: Vývoj počtu hospodářských zvířat v Jihomoravském kraji

Graf 31: Vývoj stavu skotu v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 32: Bazické vyjádření vývoje stavu skotu v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 33 a 34: Porovnání změny stavů skotu a krav v letech 2005 a 2013

Graf 35: Vývoj stavu prasat v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 36: Bazické vyjádření vývoje stavu prasat v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 37 a 38: Porovnání změny stavů prasat a prasnic v letech 2005 a 2013

Graf 39: Vývoj stavu drůbeže v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 40: Bazické vyjádření vývoje stavu drůbeže v ČR a JMK v letech 2002 – 2013

Graf 41 a 42: Porovnání změny stavů drůbeže a slepic v letech 2005 a 2013

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vývoj SZP v hlavních systémech podpory v devadesátých letech a na přelomu tisíciletí

Obrázek 2: Agrární sektor v ČR

Obrázek 3: Nabídkově orientovaný řetězec komodit

Obrázek 4: Poptávkově orientovaný řetězec komodit

Obrázek 5: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na naturálním trhu

Obrázek 6: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na surovino-potravinářském trhu

Obrázek 7: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na trhu zemědělských výrobků

Obrázek 8: Vztah mezi výrobcem a spotřebitelem na trhu potravinářských výrobků

Obrázek 9: Koncepce EAFRD v rámci strategie EU v podpoře rozvoje venkova

Obrázek 10: Podíl zemědělské půdy na katastrálním území obcí Jihomoravského kraje k 31. 12. 2010

Obrázek 11: LFA v Jihomoravském kraji